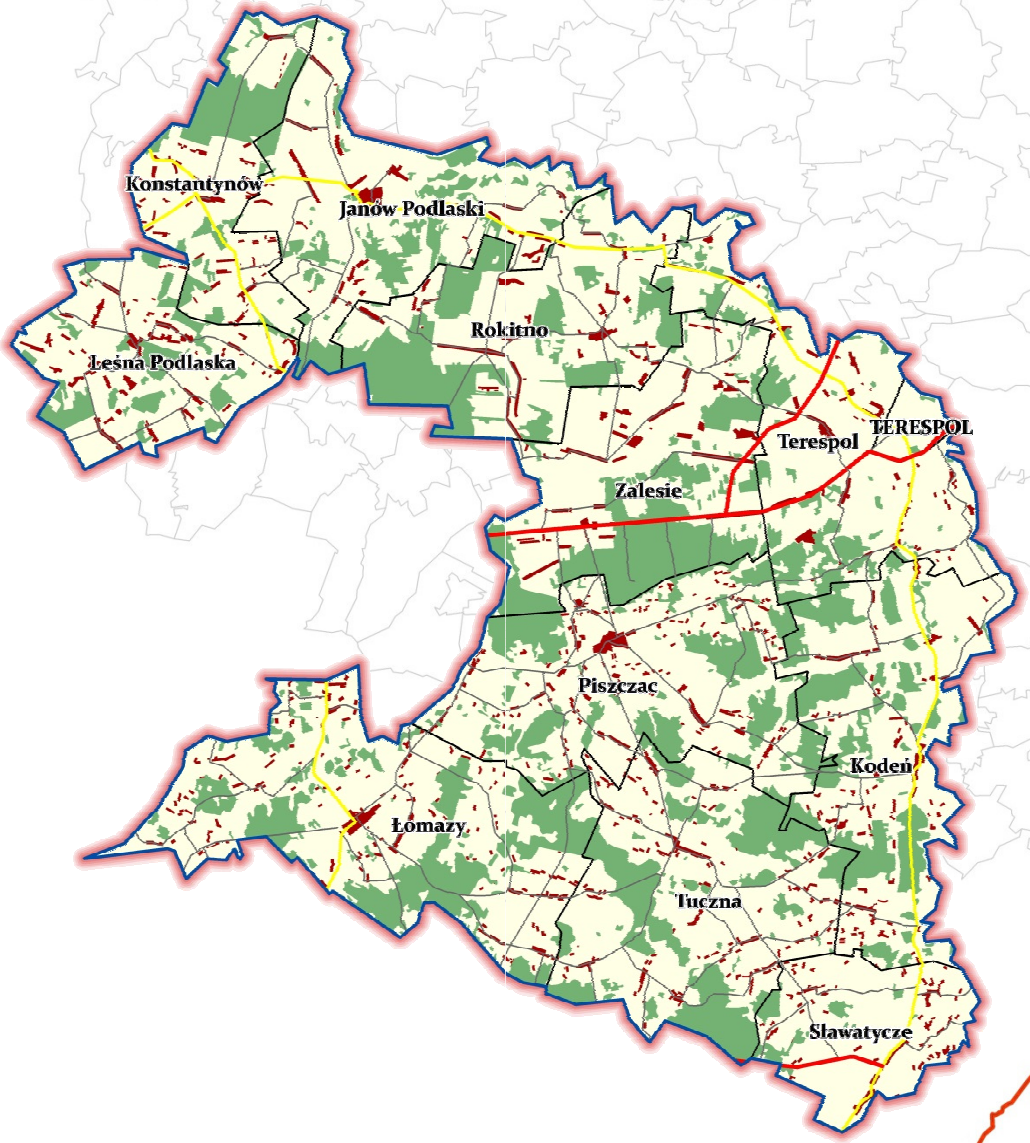
Aneks statystyczno-diagnostyczny do Zintegrowanej Strategii Rozwoju Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze" na lata 2015-2020

Spis treści

1. Założenia metodologiczne 2
2. Określenia Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze" 3
3. Analiza uwarunkowań przestrzennych wynikających ze stanu istniejącego 5
3.1. Położenie, powierzchnia, przestrzeń i środowisko przyrodnicze 5
3.2. Demografia i sieć osadnicza 9
3.3. Infrastruktura komunikacyjna oraz ocena dostępności komunikacyjnej przestrzeni miejskiej 14
3.4. Infrastruktura techniczna 31
3.5. Gospodarka 50
3.6. Środowisko kulturowe 98
3.7. Społeczeństwo i jakość życia 100
3.8. Jakość rządzenia 114

1. Założenia metodologiczne

Niniejszy aneks jest częścią Zintegrowanej Strategii Rozwoju Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze" tworzonego przez 12 gmin tj.: miasto Terespol, gminy: Janów Podlaski, Kodeń, Konstantynów, Leśna Podlaska, Łomazy, Piszczac, Rokitno, Sławatycze, Terespol, Tuczna i Zalesie. Głównym celem opracowania jest zdiagnozowanie czynników i ograniczeń rozwoju obszaru w kontekście relacji i powiązań przestrzennych wewnątrz obszaru.

Przy określaniu zakresu tematycznego diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze" (POF „Aktywne Pogranicze") oraz identyfikowaniu luk, które można byłoby uzupełnić dla pełnego obrazu sytuacji, trendów rozwojowych, jak i wyzwań, wykorzystano analizę uwarunkowań przestrzennych następujących zagadnień:

- położenie, powierzchnia, przestrzeń i środowisko przyrodnicze;
- demografia i sieć osadnicza;
- infrastruktura komunikacyjna oraz ocena dostępności komunikacyjnej przestrzeni miejskiej;
- infrastruktura techniczna;
- gospodarka;
- środowisko kulturowe;
- społeczeństwo i jakość życia;
- jakość rządzenia.

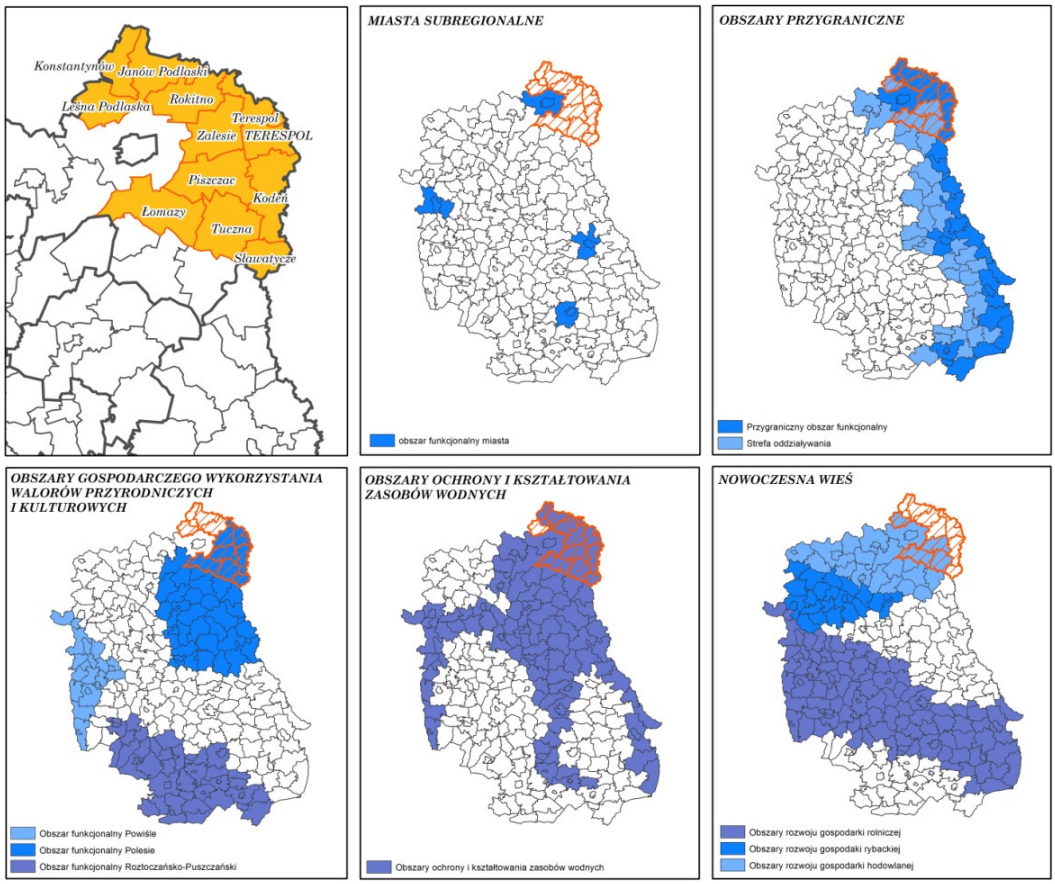
Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej opracowana została w oparciu o dostępne dane krajowej statystyki publicznej, pozyskane dane niepublikowane z różnych rozproszonych źródeł, dane i materiały kartograficzne, publikacje, dokumenty programowe oraz przeprowadzone badania ankietowe. Zakres danych poddanych analizie obejmuje lata 2007 – 2013. Podstawowym założeniem metodycznym jest przede wszystkim zastosowanie podejścia relacyjno-przestrzennego tj. zbadanie oddziaływań i zasięgów przestrzennych pomiędzy poszczególnymi gminami. Jednocześnie starano się pokazywać elementy w powiązaniu przyczynowo – skutkowym. Takie podejście diagnostyczne pozwoli w strategii na wypracowanie listy projektów po wcześniejszym zidentyfikowaniu istniejących potrzeb społeczności zamieszkującej obszar interwencji i zdefiniowaniu celów interwencji. Na potrzeby oceny jakości wybranych elementów obszarów tematycznych przeprowadzono badania ankietowe. W ramach prac diagnostycznych przeprowadzono również analizę pogłębioną z wykorzystaniem danych przekazanych przez samorządy. Wykorzystano także wskaźniki związane z pomiarem cech struktury przestrzennej, tj.: względna (procentowa) koncentracja oraz iloraz lokalizacji. Wyniki analizy zostały zwizualizowane na mapach, co pozwoliło na ukazanie danego zakresu tematycznego wraz z istniejącymi rzeczywistymi powiązaniami i interakcjami pomiędzy poszczególnymi samorządami.

2. Określenie Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze”

Strategia rozwoju POF „Aktywne Pogranicze” wpisuje się w nowy model polityki regionalnej, którą opisuje m.in. **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR) 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie.**

W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju ze względu na zasięg i skalę problemów wymagających działań nie tylko w sferze polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, ale także w sferze polityki regionalnej, wyróżniono pięć typów obszarów, które wymagają długofalowej interwencji publicznej z poziomu krajowego w partnerstwie z władzami regionalnymi i lokalnymi. Wśród wymienionych typów obszarów znalazły się obszary przygraniczne, które wskazywane są jako obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich oraz obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych. Wśród działań wskazuje się na rozwijanie współpracy miast bliźniaczych zlokalizowanych w pobliżu granicy zewnętrznej z UE, takich jak m.in. Terespol – Brześć, przyczyniającej się do rozwoju tych obszarów.

Ryc. 1. Obszary Strategicznej Interwencji wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030r.)

Opracowanie wspólnej strategii 12 przygranicznych gmin jest spójne z założeniami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do roku 2030). Podobnie jak w dokumentach strategicznych, które obowiązują na szczeblu krajowym, wyznaczony POF „Aktywne Pogranicze" wpisuje się w Obszar Strategicznej Interwencji: Obszary Przygraniczne.

Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) stanowią przestrzenne odzwierciedlenie potencjałów i problemów rozwojowych zidentyfikowanych na obszarze województwa lubelskiego. Wyznaczenie obszarów OSI zostało poprzedzone delimitacją obszarów funkcjonalnych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego. Obszar administracyjny gmin tworzących POF „Aktywne Pogranicze" pokrywa się z wyznaczoną delimitacją w wojewódzkim dokumencie planistycznym.

Jako cechy obszaru i zjawiska problemowe wskazano:

- bliskość granicy - stwarza szanse rozwojowe,
- wykorzystanie potencjału ekonomicznego obszarów przygranicznych napotyka na problemy związane przede wszystkim z istniejącymi ograniczeniami w przepływie osób, dóbr, kapitału oraz usług.

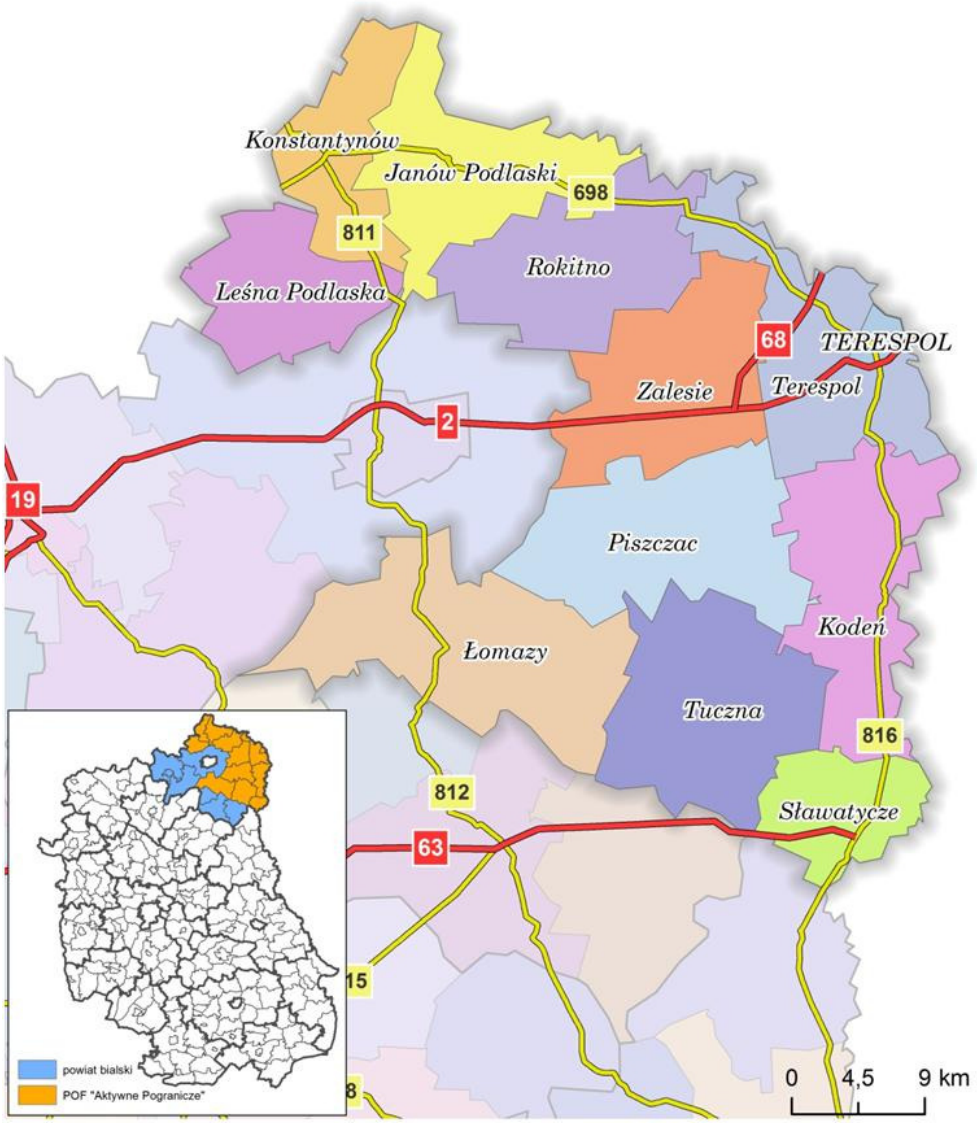
Interwencja powinna obejmować w szczególności działania zmierzające do wykorzystania potencjału obszaru przygranicznego i budowania funkcji obsługujących UE dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego (rozwój infrastruktury logistycznej, granicznej i obsługi granicy, infrastruktury społecznej oraz poprawa bezpieczeństwa), przywrócenia miastom funkcji społecznych i gospodarczych z jednoczesnym wsparciem zasobów ludzkich i przedsiębiorczości.

3. Analiza uwarunkowań przestrzennych wynikających ze stanu istniejącego

3.1. Położenie, powierzchnia, przestrzeń i środowisko przyrodnicze

Przygraniczny Obszar Funkcjonalny "Aktywne Pogranicze" leży w północnej części województwa lubelskiego. Znajduje się na terenie powiatu bialskiego, który jest największym powiatem na terenie województwa i równocześnie zajmuje trzecie miejsce pod względem wielkości na terenie kraju. W skład Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze" wchodzi 12 gmin (gmina Janów Podlaski, gmina Kodeń, gmina Konstantynów, gmina Leśna Podlaska, gmina Łomazy, gmina Piszczac, gmina Rokitno, gmina Sławatycze, miasto Terespol, gmina Terespol, gmina Tuczna i gmina Zalesie) o łącznej powierzchni 152 181 ha, która stanowi 55% powierzchni powiatu bialskiego.

Ryc. 2. Położenie Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne

POF "Aktywne Pogranicze" znajduje się na terenie pięciu mezoregionów: Równiny Łukowskiej i Podlaskiego Przełomu Bugu - które należą do makroregionu Nizina Południowo-Podlaska oraz Polesia Brzeskiego, Równiny Kodeńskiej i Zaklęsłości Łomaskiej - które należą do makroregionu Polesie Zachodnie. Północno-wschodnią granicę stanowi rzeka Bug, która jest największą rzeką w regionie i stanowi granicę pomiędzy Polską, a Białorusią.

Obecny obraz budowy geologicznej i ukształtowania terenu na terenie POF "Aktywne Pogranicze" zostało wykształcone podczas zlodowacenia środkowopolskiego i bałtyckiego (w czwartorzędzie). Zasięg lodowca kontynentalnego wyznaczała dolina rzeki Krzny, dlatego w północnej części wyznaczonego obszaru teren był kształtowany przez zjawiska oraz procesy związane z postojem i wycofywaniem się lądolodu. Południowa część obszaru charakteryzuje się występowaniem utworów piaszczystych. Decydujące znaczenie dla ukształtowania terenu ma również dolina rzeki Bug, która stanowi wschodnią granicę obszaru.

Gleby występujące na obszarze Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze" są zróżnicowane i ściśle powiązane z budową geologiczną. Na typy gleb mają także wpływ rzeźba terenu, warunki wodne i klimatyczne, a także działalność człowieka. Według Mapy glebowo-rolniczej[1] występują tu gleby pseudobielicowe i gleby brunatne wyługowane, które w przeważającej części należą do kompleksu żytniego słabego, a w północnym obszarze do kompleksu żytniego bardzo dobrego. W dolinie rzecznej Bugu i Krzny występują mady oraz gleby hydromorficzne (torfowe, murszowe, mułowo-bagienne), które zaliczane są do kompleksu pszennego dobrego. W wyniku działalności człowieka powstał nowy typ gleb tzw. gleby antropogeniczne, które dzielą się na dwie grupy. Pierwsza znajduje się na terenach zurbanizowanych - gleby industrio- i urbanoziemne, a druga na terenach przekształconych pod wpływem gospodarki rolnej - gleby kulturoziemne.

Przygraniczny Obszar Funkcjonalny "Aktywne Pogranicze" należy do zlewni rzeki Bug. Bug jest rzeką o charakterze nizinnym, wyznacza wschodnią granicę obszaru (o długości 64,13 km), kształtuje przyrodę i krajobraz tego terenu, wzdłuż rzeki można spotkać liczne zakola, starorzecza, łąki zalewowe, lasy łęgowe oraz rowy melioracyjne. Jest jedną z najmniej przekształconych rzek w Europie. Przez teren obszaru funkcjonalnego w kierunku północno-wschodnim przepływa lewostronny dopływ Bugu wraz ze swoimi dopływami - rzeka Krzna (o długości 20,26 km na terenie POF). Cały obszar charakteryzuje się dość gęstą siecią rzeczną, a także wysoki poziom wód gruntowych, co często powiązane jest z zalewaniem piwnic budynków. Istnieje potrzeba przeprowadzenia kompleksowych działań z zakresu melioracji, m.in. poprzez usprawnienie systemu wód opadowych i rowów melioracyjnych.

Teren Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze" zaliczany jest do podlasko-poleskiego regionu klimatycznego. Charakteryzuje się dużymi amplitudami temperatury rocznej, z przewagą opadów letnich nad zimowymi, krótszym okresem wegetacji w porównaniu do zachodniej części kraju oraz przewagą wiatrów zachodnich w lecie - niosących chłodniejsze powietrze, a w okresie zimowym wiatrów wschodnich - zimniejszych. Są to cechy typowe dla klimatu umiarkowanego przejściowego. Natomiast warunki topoklimatyczne są uwarunkowane ukształtowaniem terenu, w tym przypadku dominującymi równinami falistymi z szeroko rozciągającymi się polami.

Według danych GUS w 2013r. na terenie POF "Aktywne Pogranicze" znajdowało się 24 439,3 ha obszarów prawnie chronionych (które zajmowały 16,1% powierzchni terenu POF). Powierzchnia obszarów chronionych na terenach poszczególnych gmin jest bardzo zróżnicowana. Według danych GUS w 2013r. największy udział obszarów chronionych w ogólnej powierzchni gminy było w gminie Terespol (46,8% powierzchni gminy) oraz w gminie Janów Podlaski (40,8%). Natomiast na terenie gminy Łomazy i gminy Tuczna nie występują obszary chronione.

Obszary chronione znajdują się wzdłuż doliny Bugu. Na walory krajobrazowe tego terenu składają się: Park Krajobrazowy "Podlaski Przełom Bugu" wraz z otuliną, sześć rezerwatów przyrody (cztery bezpośrednio w dolinie rzecznej i po jednym na terenie gmin: Leśna Podlaska i Zalesie) oraz Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu.

[1] Mapa glebowo-rolnicza Polski 1:100 000, Wyd. Geologiczne 1975r.

Park Krajobrazowy "Podlaski Przełom Bugu" został utworzony w 1994r. Jego celem jest zachowanie najcenniejszych pod względem przyrodniczym, krajobrazowym i kulturowym fragmentów lewobrzeżnej doliny Bugu. Głównym walorem jest meandrująca rzeka Bug, którą cechuje wielka różnorodność siedlisk. W związku z tym obszar ciągnący się wzdłuż rzeki na wyznaczonym terenie został objęty Dyrektywą siedliskową[2] należącą do systemu ochrony przyrody Natura 2000. Na terenie parku znajdują się cztery rezerwaty przyrody: Stary Las[3], Łęg Dębowy[4], Szwajcaria Podlaska[5] oraz Czapli Stóg[6]. Ponadto na terenie gminy Leśna Podlaska znajduje się leśny rezerwat przyrody Chmielinne, który zajmuje się ochroną lasów i borów podtypu lasów nizinnych, a na terenie gminy Zalesie znajduje się florystyczno-leśny rezerwat przyrody zajmujący się ochroną lasu o charakterze naturalnym z licznymi drzewami dębu szypułkowego o charakterze pomnikowym. Na szczególne wyróżnienie zasługuje Zalew w Witulinie na terenie gminy Leśna Podlaska, który pełni funkcję retencyjno-rekreacyjną (jego powierzchnia wynosi 40 ha).

Ryc. 3. Park Krajobrazowy "Podlaski Przełom Bugu"

Źródło: http://www.parki.lubelskie.pl/parki_krajobrazowe/podlaski-przelom-bugu.html

[2] Dyrektywa 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, element prawa Unii Europejskiej.

[3] Stary Las - florystyczny i leśny rezerwat przyrody znajdujący się na terenie gminy Konstantynów; chroni dobrze wykształcony i zachowany grąd ze starodrzewem dębowo-sosnowym.

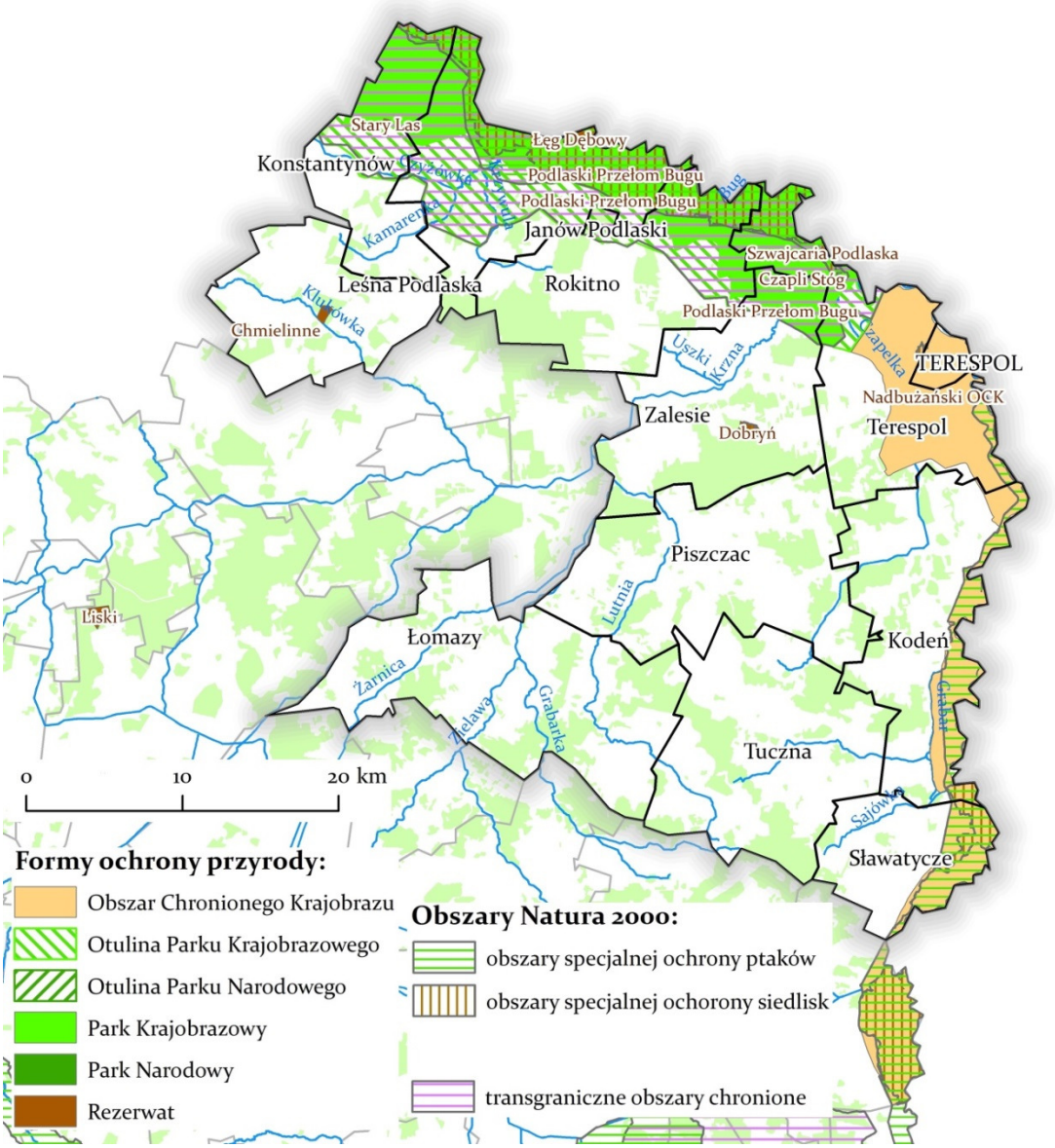
[4] Łęg Dębowy - leśny rezerwat przyrody, który znajduje się na terenie gminy Janów Podlaski, teren rezerwatu położony jest na obszarze dolnej terasy, która jest corocznie zalewana w okresie spływu wód wiosennych, chroni łęg dębowy z licznymi drzewami pomnikowymi i rzadkimi roślinami runa na terasie zalewowej.

[5] Szwajcaria Podlaska - florystyczny i leśny rezerwat przyrody, który znajduje się na terenie gminy Terespol, chroni drzewostan położony na skarpie rzeki Bug z drzewami pomnikowymi.

[6] Czapli Stóg - faunistyczny i leśny rezerwat przyrody, znajdujący się na terenie gminy Zalesie, celem ochrony jest zachowanie miejsc lęgowych czapli siwej oraz licznych ostoi ptaków śpiewających.

Tereny najcenniejsze przyrodniczo znajdujące się na terenie gmin: Kodeń, Sławatycze i Terespol, wzdłuż południowo-wschodniej granicy POF "Aktywne Pogranicze", zostały objęte ochroną w formie Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Został utworzony w 1990r. Ochroną objęte są zachowane fragmenty łęgów wierzbowo-topolowych, bory chrobotkowe na wydmach piaszczystych, pastwiska i murawy z roślinnością kserotermiczną charakterystyczną dla doliny Bugu. Na tym terenie znajdują się również tereny objęte Dyrektywą ptasią[7] oraz Dyrektywą siedliskową (ale tylko na terenie gminy Kodeń).

Ryc. 4. Obszary Chronione na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne

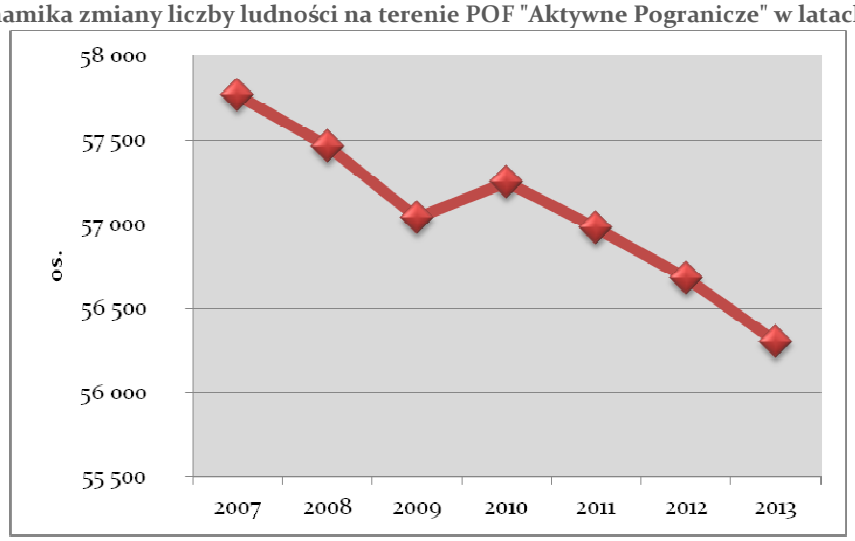
3.2. Demografia i sieć osadnicza

Na układ osadniczy Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze" składa się 11 gmin wiejskich powiatu bialskiego oraz miasto Terespol. Według

[7] Dyrektywa 2009/147/WE w sprawie ochrony dzikiego ptactwa

danych GUS, w 2013r. teren obszaru funkcjonalnego zamieszkiwało 56 304 osób, 49,7% osób z terenu powiatu bialskiego (o 1 522 osób mniej w porównaniu do 2007r.). Największą liczbę ludności posiadała gmina Piszczac - 7 436 osób, a najmniejszą gmina Sławatycze - 2 450 osób. Największa gęstość zaludnienia została odnotowana na terenie miasta Terespol - 572 osób/km², a najmniejsza w gminie Tuczna - 19 osób/km². Liczba ludności na terenie POF "Aktywne Pogranicze" w ciągu ostatnich 7 lat ulegała dynamicznym zmianom. Do 2009r. obserwowano tendencję spadkową, w 2010r. liczba ludności nieznacznie wzrosła i znów zaczęła maleć.

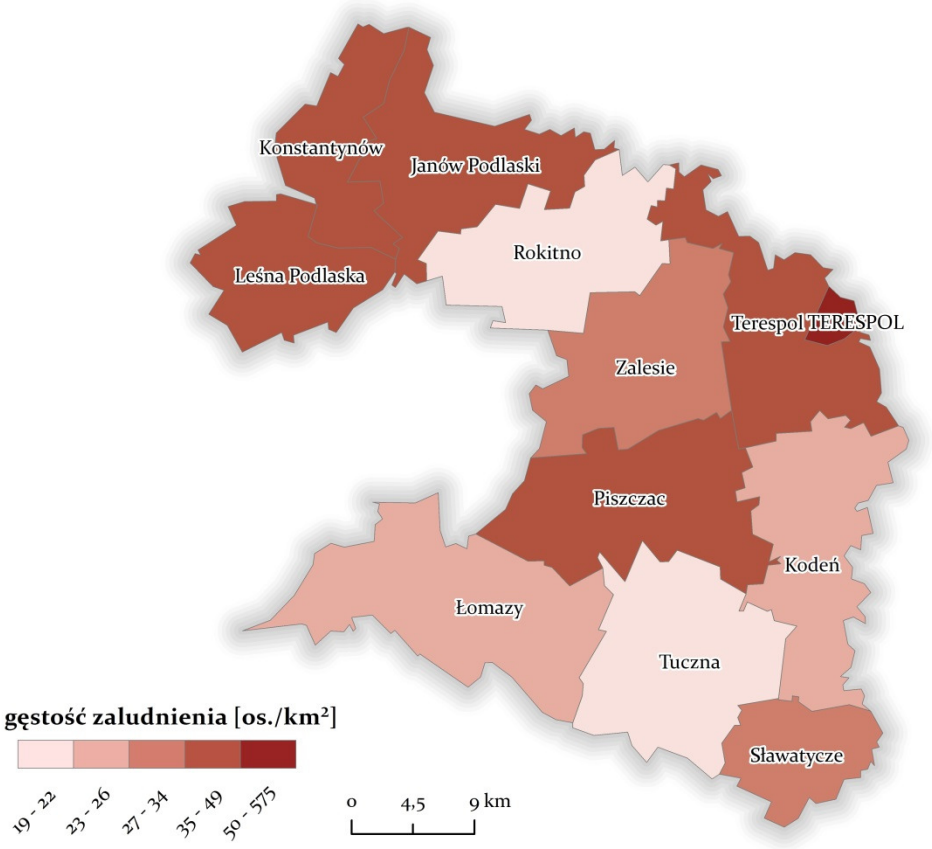
Wykres 1 Dynamika zmiany liczby ludności na terenie POF "Aktywne Pogranicze" w latach 200-2013

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Ze względu na dużą powierzchnię POF "Aktywne Pogranicze" charakteryzuje niski wskaźnik gęstości zaludnienia, który wynosi 37 osób na 1 km², dla porównania na terenie powiatu bialskiego wynosi 41 osób na km², a województwa lubelskiego - 86 osób na km². Największą gęstość zaludnienia ma miasto Terespol oraz gminy: Terespol, Konstantynów, Piszczac i Leśna Podlaska, a najmniejszą gminy: Tuczna i Rokitno. Tereny o wyższej gęstości zaludnienia, znajdujące się w północnej części POF „Aktywne Pogranicze" związane są z postępującym procesem suburbanizacji ośrodka miejskiego Biała Podlaska.

Ryc. 5. Gęstość zaludnienia na terenie POF "Aktywne Pogranicze" w 2013r.

Źródło: opracowanie własne

Ogólna liczba ludności kształtowana jest przez przyrost naturalny, który jest różnicą pomiędzy liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów, a także saldo migracji, którego wartość zostaje wyliczona na podstawie różnicy pomiędzy napływem, a odpływem ludności z danego obszaru w konkretnym czasie.

Analizując liczbę urodzeń i zgonów w latach 2007-2013 widać wyraźną przewagę liczby zgonów nad liczbą urodzeń co w konsekwencji daje ujemną wartość przyrostu naturalnego na terenie POF "Aktywne Pogranicze" w całym analizowanym okresie. Wartości przyrostu naturalnego na terenie poszczególnych gmin różnią się odmienną dynamiką. Największą dynamiką zmian przyrostu naturalnego w ciągu 7 analizowanych lat charakteryzują się gminy: Janów Podlaski, Kodeń, Leśna Podlaska, Piszczac, Terespol, a najmniejszą gminy: Zalesie i Łomazy oraz miasto Terespol. Niekorzystny trend widoczny jest na terenie gmin: Tuczna i Konstantynów, gdzie wartość przyrostu naturalnego systematycznie spada.

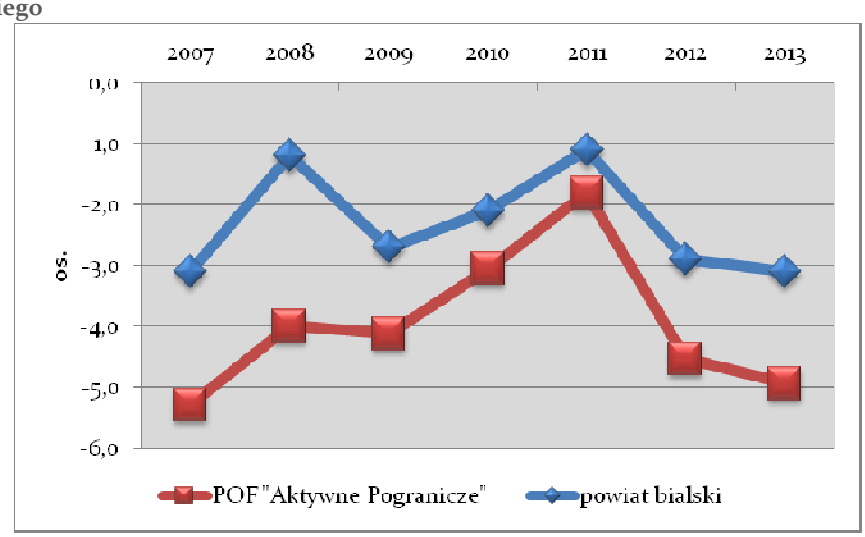
Tabela 1 Przyrost naturalny na terenie POF "Aktywne Pogranicze" w latach 2007-2013

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Urodzenia żywe	587	682	627	640	582	588	568
Zgony ogółem	771	747	739	778	744	689	772
Przyrost naturalny	-184	-65	-112	-138	-162	-101	-204

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Potencjał ludnościowy POF "Aktywne Pogranicze" jest osłabiony również przez utrzymujące się ujemne saldo migracji. Według danych GUS w 2013r. na terenie POF "Aktywne Pogranicze" zameldowało się 443 osoby, aż o 43% mniej w porównaniu do 2007r. Wymeldowało się aż 743 osoby, co w rezultacie daje saldo migracji -300 (wartość wskaźnika w 2013r.). Jedyną gminą, która w 2013r. odnotowała dodatnią wartość salda migracji była gmina Tuczna (13 osób). Najgorsze wartości tego wskaźnika (w 2013r.) zostały odnotowane na terenie gmin: Terespol (-77 osób), Piszczac (-50) oraz miasta Terespol (-37). Na tle powiatu bialskiego wartość wskaźnika salda migracji na 1 000 mieszkańców na terenie POF "Aktywne Pogranicze" wypada gorzej. Wartość tego wskaźnika dla terenu POF "Aktywne Pogranicze", według danych GUS w 2013r. wynosiła -4,9 osób, a dla powiatu bialskiego -3,1. Najprawdopodobniej jest to związane z migracją ludzi młodych do ośrodków miejskich w celach edukacyjnych oraz zarobkowych.

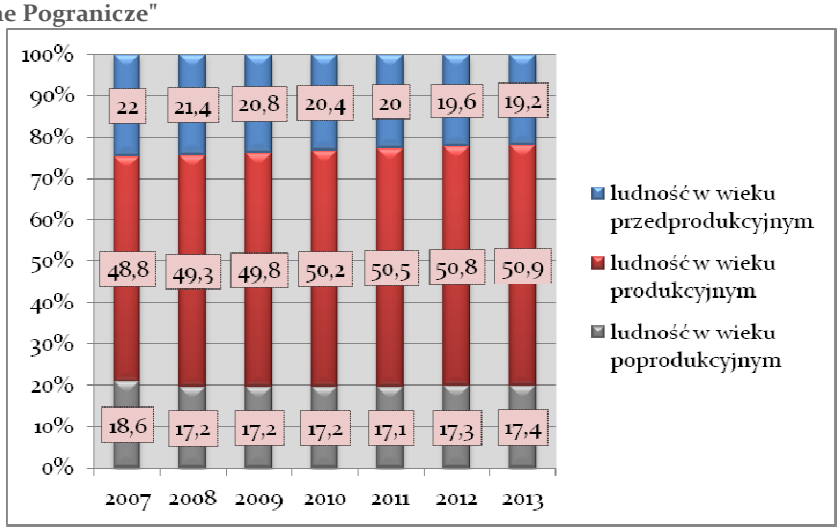
Wykres 2 Saldo migracji na 1 000 mieszkańców na terenie POF "Aktywne Pogranicze" i powiatu bialskiego

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Widoczne zmiany w strukturze ludności Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze" świadczą o niekorzystnych trendach demograficznych, które występują nie tylko na terenie województwa lubelskiego ale również na terenie całego kraju. Pomimo spadającej liczby ludności w wieku poprodukcyjnym o procesie starzejącego się społeczeństwa na tym obszarze świadczy spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. Zauważalny jest również niewielki wzrost ludności w wieku produkcyjnym, o 2,2% w porównaniu do 2007 roku. Analizując zmiany w strukturze ludności poszczególnych gmin wchodzących w skład POF "Aktywne Pogranicze", wzrastający odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym w ciągu 7 analizowanych lat jest widoczny na terenie miasta Terespol (o 2,8% w porównaniu do 2007r.) oraz na terenie gmin: Łomazy, Janów Podlaski, Konstantynów, Piszczac oraz Terespol (ale wzrost na terenie tych gmin jest niewielki do 0,5%).

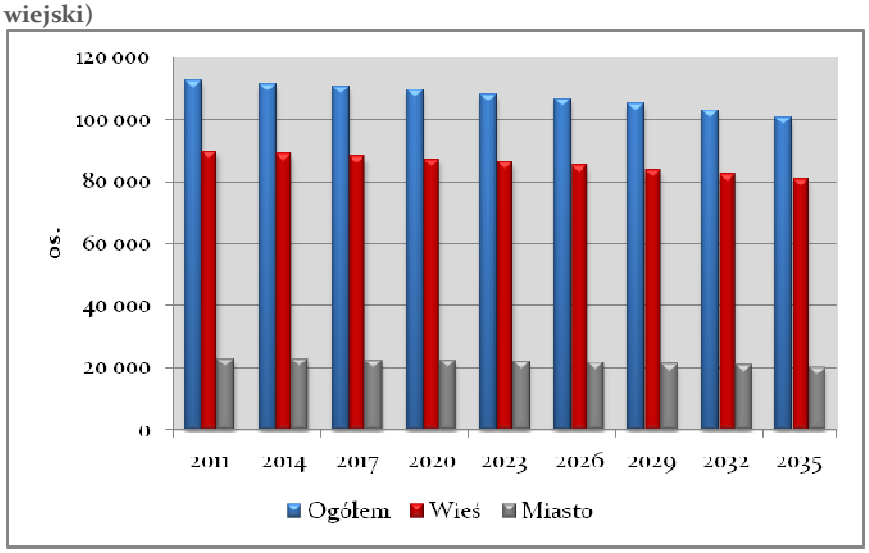
Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na terenie POF "Aktywne Pogranicze"

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Zgodnie z prognozą liczby ludności Głównego Urzędy Statystycznego, w 2035r. powiat bialski będzie zamieszkiwało 100 751 osób, o ok. 10% mniej (o 11 591 osób) w porównaniu do 2011r. Na terenie miejskim prognozowany jest spadek liczby ludności o ok. 12% (2 680 osób), a na terenie wiejskim o 10% (8 911).

Wykres 4 Prognoza zmian liczby ludności w powiecie bialskim w latach 2011-2035 (obszar miejski, obszar wiejski)

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Widoczne trendy demograficzne będą miały bardzo niekorzystny wpływ przede wszystkim na rynek pracy oraz system ubezpieczeń społecznych. Do głównych czynników, które będą miały wpływ na prognozowaną liczbę ludności, należy zaliczyć migracje wewnętrzne i zagraniczne. Trend ten jest zauważalny na terenie całego województwa lubelskiego i jest związany z migracją ludzi młodych. Analiza prognozy migracji zagranicznych na pobyt stały wskazuje wzrost napływu ludności o ok. 1/3 i spadek odpływu o 1/2.

Ranking gmin w powiecie bialskim (Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014)

✓ **Miasto Terespol** zajęło **2** miejsce w powiecie i **15** w województwie pod względem ludności/1

km²;
- ✓ **Gmina Rokitno** i **Zalesie** zajęły ex aequo **1** miejsce w powiecie i **6** w województwie wg wskaźnika prezentującego liczbę kobiet na 100 mężczyzn (najmniejsza wartość została oznaczona jako 1 lokata);
- ✓ **Gmina Tuczna** zajęła **2** miejsce w powiecie i **21** w województwie wg wskaźnika prezentującego saldo migracji na 1 000 ludności.

3.3. Infrastruktura komunikacyjna oraz ocena dostępności komunikacyjnej przestrzeni miejskiej

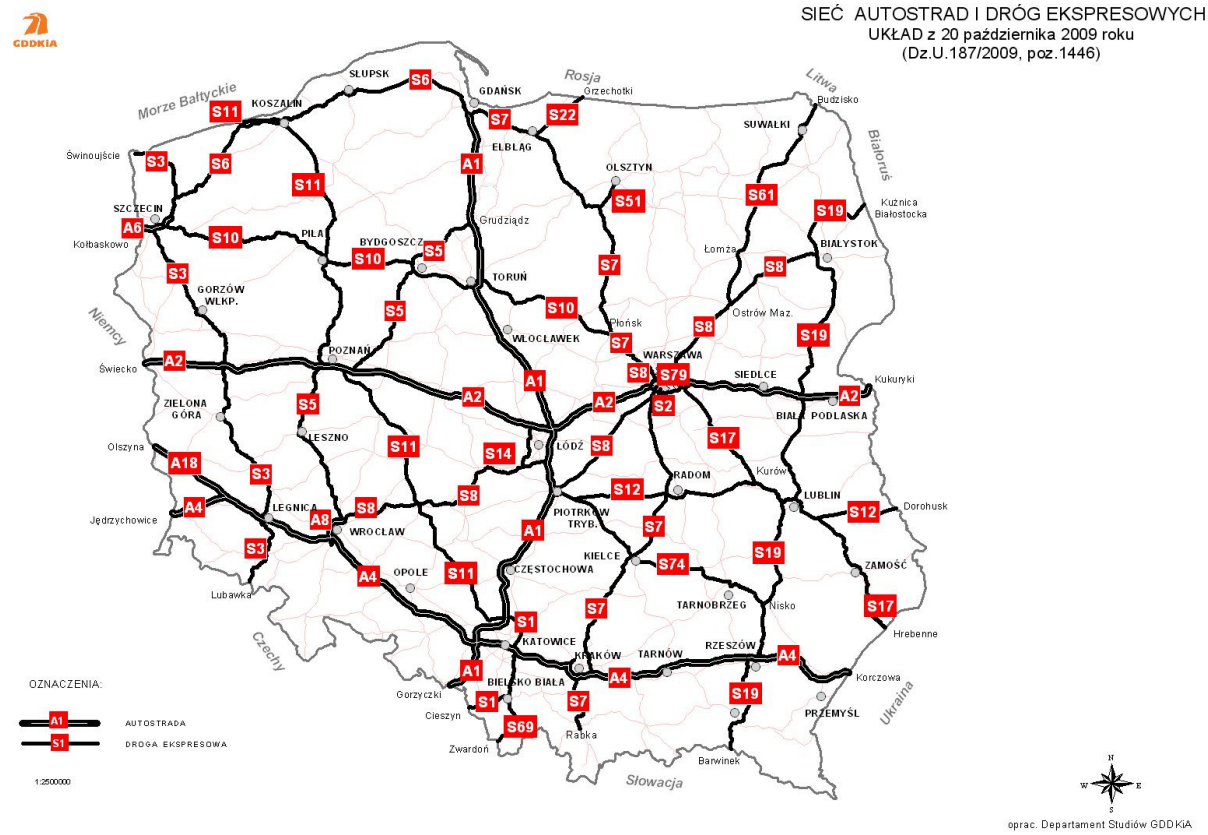
Istotnym czynnikiem wpływającym w dużym stopniu na rozwój obszaru jest dostępność komunikacyjna. Infrastrukturę komunikacyjną na terenie analizowanego obszaru tworzy: infrastruktura drogowa, infrastruktura kolejowa oraz infrastruktura informatyczna.

INFRASTRUKTURA DROGOWA

Kluczowym elementem do rozwoju POF „Aktywne Pogranicze" jest dobra dostępność komunikacyjna. Zewnętrzny układ infrastruktury drogowej stanowi sieć dróg krajowych i wojewódzkich, do których należy zaliczyć:

- **droga krajowa nr 2 Świecko – Poznań – Warszawa – Terespol**, będąca polską częścią międzynarodowego szlaku komunikacyjnego (będąca w strukturze Europejskiej Sieci Transportowej TEN – T) E30 z Cork (Irlandia) do Omska (Rosja), droga obsługuje ruch tranzytowy na kierunku Berlin – Warszawa – Mińsk - Moskwa. Wg generalnego pomiaru ruchu w 2010r. średni dobowy ruch (SDR) pojazdów silnikowych ogółem dla odcinków drogi wynosi:
  - Biała Podlaska – Wólka Dobryńska: 4479 pojazdów,
  - Wólka Dobryńska – Terespol: 3508 pojazdów,
  - Terespol – Granica Państwa: 7732 pojazdów.

Ryc. 6. Docelowa sieć autostrad i dróg ekspresowych w Polsce

Źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad - http://www.gddkia.gov.pl/pl/a/6329/docelowy-uklad-autostrad

Zgodnie z zapisami legislacyjnymi oraz krajowymi średniookresowymi dokumentami planistycznymi POF „Aktywne Pogranicze" ma realne szanse na dalszą poprawę oraz zwiększenie dostępności komunikacyjnej dzięki budowie odcinka autostrady A2. Niepokojący jest fakt, iż plany budowy odcinka S2/A2 Siedlce – Granica Państwa zostały ujęte w programie implementacyjnym do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku jako do realizacji w dalszej kolejności m.in. z uwagi na: niski poziom natężenia ruchu ciężarowego oraz ruchu ogółem, brak spełnienia kryterium kontynuacji ciągu, brak spełnienia kryterium rozwoju portów morskich. Inwestycja również nie jest przewidziana do finansowania ze środków UE.

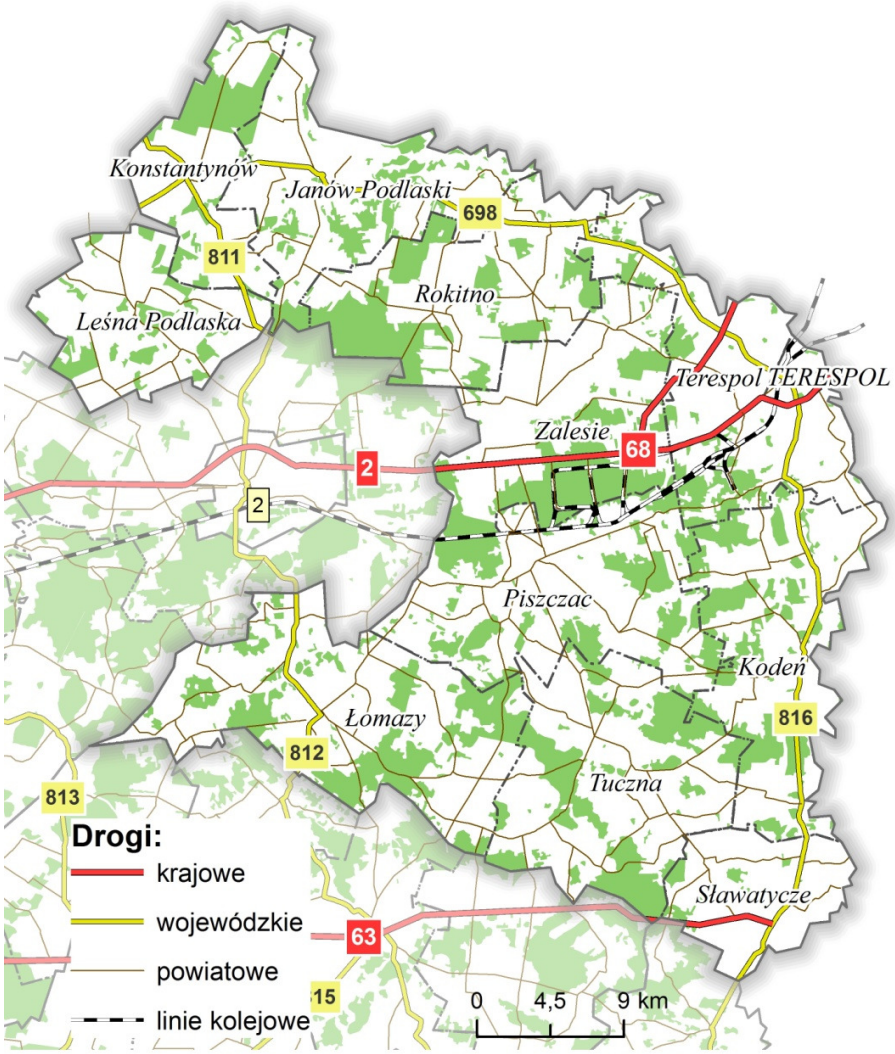
Droga krajowa nr 68 - o długości tylko 12 km, łączy przejście graniczne z Białorusią w Kukurykach z drogą krajową nr 2 w Wólce Dobryńskiej. Droga krajowa nr 68 obsługuje ciężarowy ruch tranzytowy na odcinku od drogi krajowej nr 2 do terminalu w m. Koroszczyn i do drogowego przejścia granicznego dla ruchu towarowego w m. Kukuryki.

Droga krajowa nr 63 - przebiega przez województwa: warmińsko-mazurskie, podlaskie, mazowieckie i lubelskie. Łączy ona miejscowość Perły, gdzie ma powstać przejście graniczne Perły-Kryłowo z Rosją, z przejściem granicznym Sławatycze-Domaczewo z Białorusią. Ma ok. 410 km długości, jest drogą o znaczeniu regionalnym, uzupełniającą podstawową sieć drogową państwa. Łączy dwa przejścia graniczne z najważniejszymi korytarzami drogowymi Polski północno-wschodniej: DK16, DK61 (S61), DK8 (S8), DK2 i A2 oraz DK19 (S19).

W zakresie dróg krajowych niezbędne jest podjęcie przez Generalną Dyrekcję Dróg Krajowych i Autostrad działań:

- budowy parkingu buforowego przed Terminalem Samochodowym w Koroszczynie na 2000 pojazdów (TIR),
- przebudowy Mostu Warszawskiego na rzece Bug w Terespolu,
- odcinek autostrady A2 od węzła Dobryń do granicy państwa.

Ryc. 7. Kluczowy układ drogowy na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne

Droga wojewódzka 816 – tzw. „Nadbużanka" o długości 166 km, klasy G[8]. Droga biegnie z północy na południe wzdłuż granicy polsko-białoruskiej i polsko-ukraińskiej przez gminy: Terespol - Kodeń - Sławatycze - Włodawa - Dorohusk - Horodło – Zosin, łączy przejścia graniczne w Terespolu, Sławatyczach, Dorohusku i Zosinie. W Planie Rozwoju Sieci Dróg Wojewódzkich Województwa Lubelskiego na lata 2012-2020 droga została zakwalifikowana jako: o szczególnym znaczeniu dla obsługi ruchu drogowego, oraz ze względu na ważną funkcję w ruchu turystycznym. Wg generalnego pomiaru ruchu dróg

[8] Klasy techniczne dróg wojewódzkich: (GP) drogi główne ruchu przyspieszonego, (G) drogi główne, (Z) drogi zbiorcze

wojewódzkich w 2010r. średni dobowy ruch (SDR) pojazdów silnikowych ogółem dla odcinków drogi wyniósł:

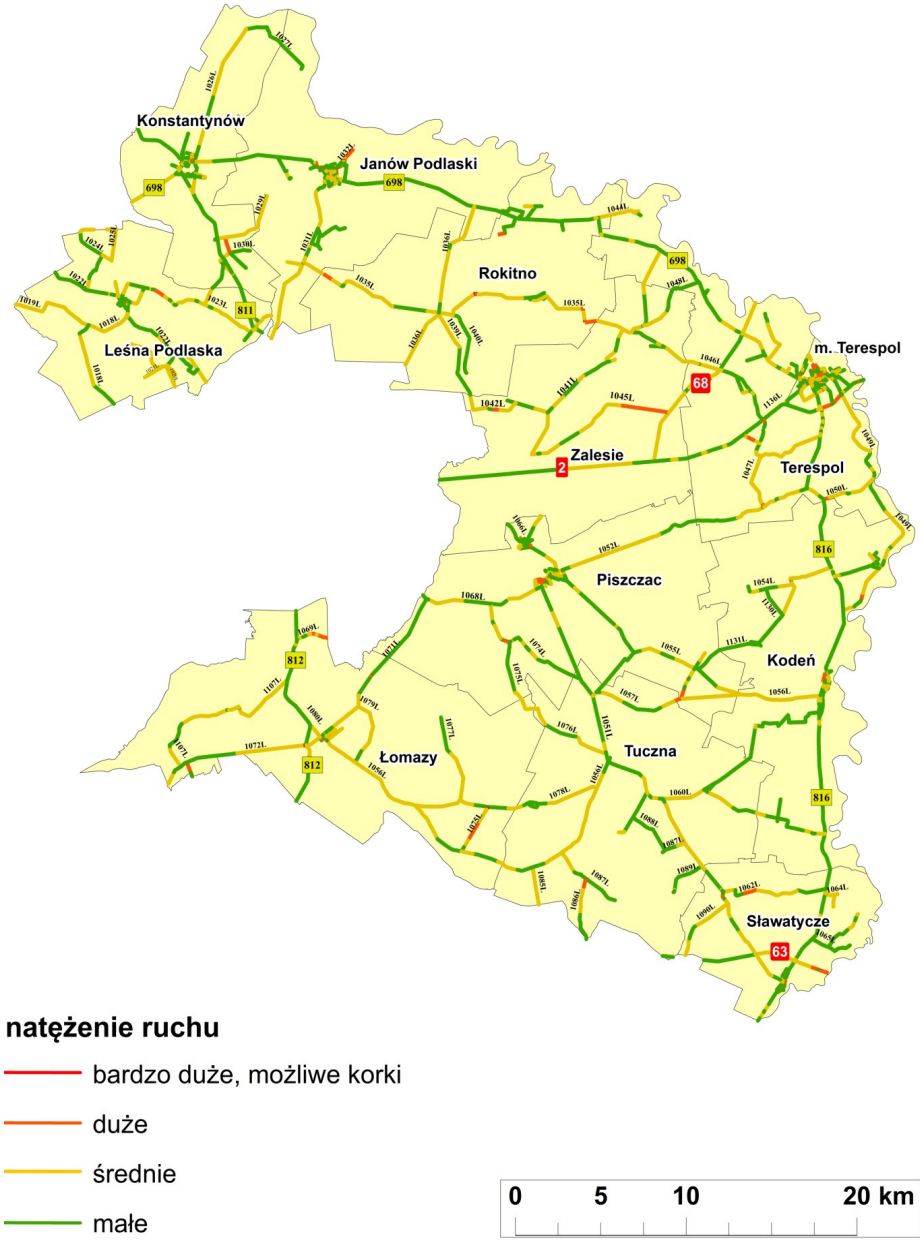
- Terespol – Kodeń: 1264 pojazdy,
- Kodeń – Sławatycze: 832 pojazdy,
- Sławatycze – Hanna: 2241 pojazdów.

Zgodnie z Planem Rozwoju Sieci Dróg Wojewódzkich Województwa Lubelskiego na lata 2012-2020 ze względu na pełnioną funkcję w ruchu turystycznym do 2020r. planowana jest modernizacja drogi wojewódzkiej nr 816.

Droga wojewódzka 811 – o długości około 43 km, klasy GP, łącząca Białą Podlaską z Sarnakami oraz Białymstokiem (za pośrednictwem drogi krajowej nr 19). Na terenie POF „Aktywne Pogranicze" droga ta przebiega przez teren gminy Konstantynów, jest to strategiczna droga północ – południe.

Droga wojewódzka 698 – o długości 107 km, klasy G, leżąca na obszarze województw: mazowieckiego i lubelskiego o długości 107 km łącząca Siedlce z Terespolem. Wg generalnego pomiaru ruchu dróg wojewódzkich w 2010r. średni dobowy ruch (SDR) pojazdów silnikowych ogółem dla odcinka drogi: Kukuryki – Terespol był duży i wyniósł: 5604 pojazdów.

Ryc. 8. Natężenie ruchu na terenie POF „Aktywne Pogranicze”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Esri-World Traffic Service

Obszar funkcjonalny cechuje słaba dostępność do stolicy województwa, która wynosi od 120 do 150 minut (czas przejazdu samochodem)[9]. Jest to jeden z najsłabszych wyników w województwie. Podobny wynik obszar osiąga jeżeli chodzi o dostępność do Lublina pociągiem. Atutem wpływającym na konkurencyjność obszaru w regionie jest dostępność drogowa i kolejowa do Warszawy oraz do największego portu lotniczego w Polsce - Lotniska Chopina. Z przeprowadzonych w 12 gminach konsultacji społecznych wynika również słaba dostępność komunikacji publicznej na terenach wiejskich, brak jest wystarczającej ilości połączeń do ośrodka subregionalnego jakim jest miasto Biała

[9] T. Komornicki, P. Rosik, M. Stępniak: Analiza dostępności transportowej w poszczególnych gałęziach transportu, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania. Warszawa, 2010 (ekspertyza dla Ministerstwa Infrastruktury).

Podlaska. Mieszkańcy wskazują na małą ilość połączeń kolejowych z gminy Zalesie oraz Piszczac.

W celu zwiększenia atrakcyjności turystycznej obszaru niezbędne jest podjęcie działań przez Wojewodę Lubelskiego, Powiat Bialski, Miasto i Gminę Terespol w zakresie infrastruktury drogowej – utworzenie turystycznego przejścia pieszego i rowerowego do Twierdzy Brześć z mostem na starorzeczu.

Oprócz wymienionych dróg krajowych i wojewódzkich duże znaczenie związane z wewnętrzną dostępnością obszaru ma wewnętrzny układ komunikacyjny, który składa się z **dróg powiatowych i gminnych**. Drogi te pełnią dwie funkcje: (1) wpływają na jakość życia mieszkańców, (2) stanowią uzupełnienie infrastruktury drogowej krajowej i wojewódzkiej w zakresie skomunikowania z terminalami przeładunkowymi, centrami logistycznymi, zakładami produkcyjnymi, fermami. Potwierdza to analiza układu komunikacyjnego obszaru. Drogi wojewódzkie położone są na obrzeżach obszaru, droga krajowa nr 2 oraz 63 prowadzą do przejść granicznych i nie pełnią roli usprawniającej komunikację wewnątrz obszaru. Odnotowuje się zwiększone natężenie ruchu na drogach lokalnych gminnych i powiatowych prowadzących do terminali oraz zakładów produkcyjnych.

Zgodnie ze Studium Programowo – Przestrzennym Integracji Systemów Komunikacji w Województwie Lubelskim zły stan techniczny dróg, stanowi jedną z podstawowych barier rozwoju regionalnego. Znaczna część dróg nie jest przystosowana do systematycznie wzrastającego natężenia ruchu. W większości (poza odcinkami dróg krajowych nr 2) nawierzchnie dróg nie są przystosowane do przenoszenia ciężkiego ruchu samochodowego o nacisku 115 kN/oś, czego efektem są między innymi odkształcenia profilu poprzecznego (koleiny) i podłużnego. Trasy przebiegające przez obszary o dużym stopniu zurbanizowania charakteryzują się ograniczoną płynnością ruchu, wynikającą z ograniczenia prędkości i braku segregacji ruchu tranzytowego i lokalnego. Wzrost ruchu następuje również na sieci dróg powiatowych i gminnych, które w większości nie są przystosowane do przenoszenia zwiększonych obciążeń. Ruch tranzytowy przebiegający przez sieć osadniczą poprzez emisję spalin i hałasu oraz zagrożenie bezpieczeństwa ruchu obniża poziom życia mieszkańców. Połączenie ruchu tranzytowego z lokalnym zwielokrotnia emisję spalin i hałasu, prowadzi do nadmiernego zatłoczenia dróg, ogranicza poziom swobody ruchu, a także zmniejsza bezpieczeństwo. Przy wielu ciągach drogowych w terenie zabudowanym brak jest chodników oraz ścieżek rowerowych. Należy również zwiększyć dostępność komunikacyjną poprzez poprawę stanu dróg i oznakowań do głównych atrakcji turystycznych na terenie obszaru m.in. droga prowadząca do stadniny koni w Janowie Podlaskim (Janów Podlaski – Wygoda).

W zakresie dróg powiatowych przebudowy wymaga droga 1022L łącząca Białą Podlaskę z Łosicami przez gminę Leśna Podlaska oraz drogi tworzące sieć komunikacyjną pomiędzy drogami krajowymi i wojewódzkimi, a terminalami przeładunkowymi i obiektami przetwórstwa przemysłowego w szczególności: 1045L, 1046L, 1047L, 1050L, 1052L, 1056L, 1062L, 1071L, 1072L, 1075L, 1077L, 1078L, 1107L.

Pomimo podejmowanych w ostatnich latach działań przez samorządy potrzeby w zakresie infrastruktury drogowej są znaczne i obejmują zadania na łączną kwotę: 117 318 442,00 zł.

Tabela 2 Potrzeby w zakresie infrastruktury drogowej na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Gmina	Potrzeby w zakresie rozwoju	Infrastruktura drogowa	Szacowany koszt (zł)
m. Terespol	Przebudowa ul. Polna	Wykonanie podbudowy i nawierzchni bitumicznej	300 000,00
	Przebudowa ul. Alei Marzeń	Wykonie nawierzchni bitumicznej	500 000,00
	Przebudowa ul. Kraszewskiego	Wykonanie podbudowy i nawierzchni bitumicznej	800 000,00
	Przebudowa ul. Narutowicza	Wykonie nawierzchni bitumicznej	200 000,00
Razem			**180 000,00**
Janów Podlaski	Przebudowa i budowa 14 ulic w Janowie Podlaskim	łączna długość ok. 5,5 km	10 000 000,00
	Budowa drogi relacji Jakówki – Romanów	długość 3,6 km	5 400 000,00
	Budowa nawierzchni na drogach położonych na terenie Stadniny Koni Janów Podlaski	-	-
Razem			**15 400 000,00**
Kodeń	Budowa dróg gminnych	-	20 000 000,00
	Budowa dróg powiatowych	-	10 000 000,00
Razem			**30 000 000,00**
Konstantynów	Budowa dróg gminnych: ul. Północna, ul. Złotej Rosy, ul. Sportowa, ul. Spokojna, ul. Wesoła, ul. Zielona w miejscowości Konstantynów	Budowa ulic o nawierzchni asfaltobetonowej z chodnikami z kostki betonowej oraz kanalizacją deszczową (2 304,00 m)	4 600 000,00
	Modernizacja dróg gminnych w miejscowości Konstantynów: ul. Mickiewicza ul. Targowa, ul. Dworcowa, ul. 3-go Maja, ul. Kopernika, ul. Ogrodowa, ul. Klonowa	Przebudowa nawierzchni ulic wraz z chodnikami z kostki betonowej oraz budową kanalizacji deszczowej (1211,00 m)	3 580 000,00
	Budowa dróg gminnych w miejscowości Zakanale	Budowa dróg o nawierzchni asfaltobetonowej z odwodnieniem powierzchniowym (2 520,00 m)	1 800 000,00
	Budowa drogi gminnej w miejscowości Zakalinki Kolonia	Budowa drogi o nawierzchni asfaltobetonowej z odwodnieniem powierzchniowym (1 830,00 m)	1 400 000,00
	Budowa dróg gminnych w miejscowości Wólka Polinowska	Budowa dróg o nawierzchni asfaltobetonowej z odwodnieniem powierzchniowym (1 810,00 m)	1 500 000,00
	Budowa ciągu dróg gminnych w miejscowości Komarno Kolonia	Budowa dróg o nawierzchni asfaltobetonowej z odwodnieniem powierzchniowym (3 200,00 m)	2 600 000,00
	Budowa dwóch dróg gminnych w miejscowości Zakalinki	Budowa dróg o nawierzchni asfaltobetonowej z odwodnieniem powierzchniowym (1 662,00 m)	1 200 000,00
	Remont nawierzchni asfaltowej dróg gminnych w miejscowości Zakalinki Kolonia	Położenie warstwy ścieralnej o grubości 5 cm na istniejącej nawierzchni (4 270,00 m)	1 300 000,00
	Remont nawierzchni asfaltowej drogi gminnej w miejscowości Komarno Kolonia	Położenie warstwy ścieralnej grubości 5 cm na istniejącej nawierzchni (3 000,00 m)	600 000,00
Razem			**18 580 000,00**
Leśna Podlaska	Poprawa dostępności komunikacyjnej (Witulin)	Zakres prac obejmuje: nawierzchnia, chodniki, odwodnienie	-
	Bukowice Kolonia – Mariampol (nr 100145)	Budowa drogi gminnej o długości 2,5 km	740 000,00

	Witulin – Witulin – Kolonia (nr 10034)	Budowa drogi o długości 4,2 km	1 300 000,00
	Ludwinów – Jagodnica (100159)	Budowa drogi o dł. 3.7 km	1 000 000,00
	Budowa drogi gminnej w Leśnej Podlaskiej, ul. Łąkowa	Budowa drogi o dł. 1.1 km	600 000,00
	Budowa drogi gminnej w miejscowości Ossówka (nr 100176)	Budowa drogi o dł. 1,5 km	800 000,00
	Budowa drogi gminnej w miejscowości Ossówka Kolonia (100171)	Budowa drogi o dł. 0.6 km	300 000,00
	Budowa drogi gminnej w miejscowości Nosów Kolonia (100133)	Budowa drogi o dł. 2.6 km	760 000,00
	Budowa drogi gminnej w miejscowości Stara Bordziłówka (100155)	Budowa drogi o dł. 1 km	600 000,00
	Na odcinku miejscowości Ludwinów – Worgule (100157 i 100156)	Budowa drogi o łącznej dł. 8 km	2 500 000,00
	Remont nawierzchni asfaltowej dróg gminnych w miejscowościach: Leśna Podlaska (ul. Nowa, Ogrodowa, Bialska)	Budowa o dł. 1.4 km	320 000,00
	Modernizacja dróg gminnych	Profilowanie, utwardzenie tłuczniem w miejscowościach: Witulin Kolonia, Nosów Kolonia, Droblin, Nosów - łączna długość: 16 km	2 270 000,00
Razem			**11 190 000,00**
Łomazy	Budowa dróg gminnych	-	3 000 000,00
	Budowa i przebudowa ciągów pieszych	-	2 000 000,00
Razem			**5 000 000,00**
Piszczac	Budowa i remont dróg gminnych	Budowa oraz remont dróg na terenie gminy Piszczac – 20 km	15 000 000,00
	Budowa chodników	Budowa chodników przy drogach gminnych i powiatowych na terenie gminy Piszczac – 5 km	750 000,00
	Remont dróg powiatowych	Remont dróg powiatowych na terenie gminy Piszczac ok.8 km	8 000 000,00
Razem			**23 750 000,00**
Rokitno	Budowa dróg utwardzonych	-	-
	Przebudowa dróg gruntowych	-	-
	Remont dróg utwardzonych	-	-
Razem			**brak danych**
Sławatycze	Wykonanie nawierzchni z masy asfaltowej dr.101105	Uzupełnienie ubytków podbudowy i wykonanie nawierzchni odcinek 1120 m	306 442,00
	Utwardzenie dróg gminnych w miejscowości Sławatycze	Wykonanie nawierzchni z masy asfaltowej ok. 940 mb	212 000,00
	Budowa drogi gminnej w miejscowości Mościce Dolne nr 101107	Budowa drogi z płyt wielootworowych odcinek 200 mb	75 000,00
	Modernizacja dróg gminnych gruntowych	Profilowanie, utwardzenie tłuczniem ok. 20 km	7 900 000,00
	Remont drogi gminnej 101123 w Sławatyczach	Uzupełnienie ubytków oraz wykonanie nawierzchni z masy asfaltowej odcinek 540 m	175 000,00
Razem			**8 668 442,00**

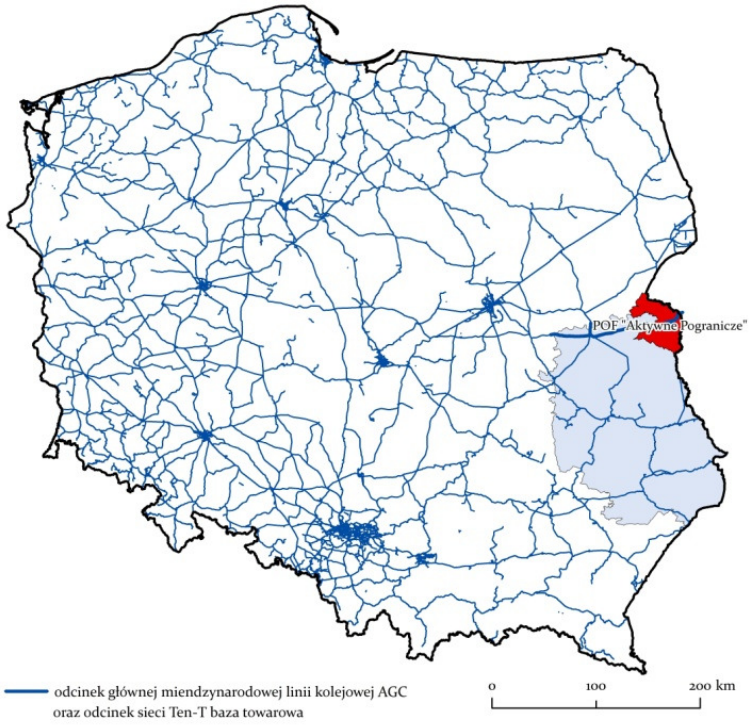
Terespol	Budowa dróg na terenie Centrum Gminy Terespol	Budowa dróg w celu uzbrojenia terenu pod potrzeby przyszłych mieszkańców Osiedla Mieszkaniowego oraz podmiotów prowadzących działalność na terenie Centrum Gminy Terespol w Kobylanach. Planuje się wybudować ok. 6 km dróg	5 000 000,00
	Budowa ciągu pieszo – rowerowego przy drodze krajowej nr 2	Poprawa bezpieczeństwa - budowa ok. 1800 m ciągu pieszo – rowerowego	350 000,00
Razem			**5 350 000,00**
Tuczna	Remonty dróg gminnych	Remonty mieszanka kamienia łamanego	10 000 000,00
	Remont drogi od Tucznej do zjazdu na Matiaszówkę	-	-
Razem			**10 000 000,00**
Zalesie	Budowa drogi ul. Polna w Zalesiu dł. 650 m	Budowa drogi	600 000,00
	Budowa drogi ul. Stawy w Zalesiu dł. 650 m	Budowa drogi	540 000,00
	Remont drogi Dobryń Kolonia dł. 3800 m	Remont drogi	1 150 000,00
	Remont ul. Kościelna w Zalesiu dł. 300 m	Remont drogi	150 000,00
	Remont ul. Szkolna w Zalesiu dł. 200 m	Remont drogi	140 000,00
Razem			**2 580 000,00**
Razem obszar			**117 318 442,00**

Źródło: opracowanie własne

INFRASTRUKTURA KOLEJOWA

Obszar wyróżnia przebiegająca magistrala linii kolejowej nr 2/E20, C-E20 w głównym paneuropejskim korytarzu transportowym nr II Berlin – Warszawa – Moskwa z zespołem terminali przeładunkowych w Małaszewiczach. Z uwagi na swoją rangę - kluczowa linia kolejowa o znaczeniu państwowym w osi wschód - zachód, z dużym ruchem pasażerskim oraz towarowym.

Ryc. 9. Międzynarodowa linia kolejowa AGC oraz sieć TEN-T na terenie województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne

Przez teren POF „Aktywne Pogranicze" przebiega międzynarodowa linia kolejowa AGC[10], wchodząca w sieć TEN-T bazowo-towarową. Linie tworzące ten układ powinny być dostosowane do prędkości: 160 km/godz. w ruchu pasażerskim i 120 km/godz. w ruchu towarowym, przy nacisku osi 225 kN.

Linia ta jest przedmiotem systematycznej modernizacji, która na tle innych linii w Polsce jest już zaawansowana. Docelowo planowane jest osiągnięcie parametrów technicznych zgodnych z umową AGC.

W celu rozwoju funkcji obszaru w zakresie transportu, logistyki i spedycji oraz turystyki transgranicznej istnieją potrzeby w zakresie: budowa przejazdu kolejowego w Małaszewiczach ul. Stacyjna – ul. Portowa oraz zakup szynobusu Terespol – Brześć.

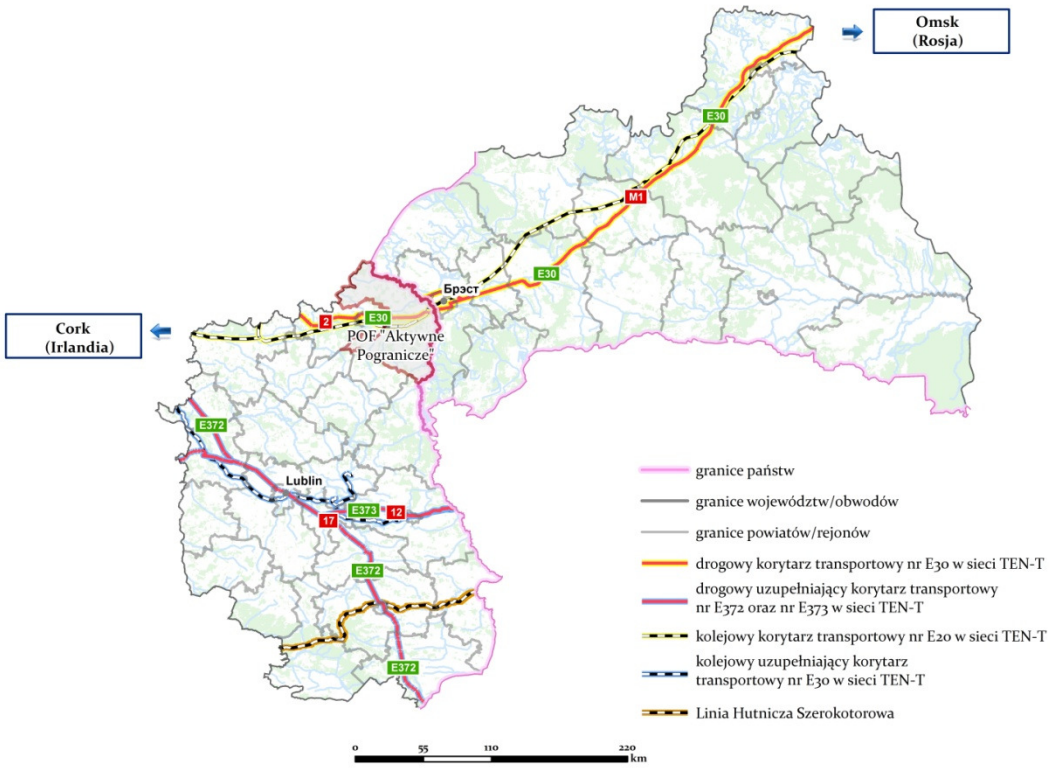
W wyniku prac modernizacyjnych na terenie gminy Piszczac zlikwidowana została bocznica oraz miejsca przeładunkowe. W chwili obecnej brak jest możliwości transportu drewna przez nadleśnictwo, który odbywa się transportem drogowym do najbliższego miejsca przeładunkowego.

INFRASTRUKTURA LOGISTYCZNA – TRANSPORT, PRZEJŚCIA GRANICZE

Na terenie POF „Aktywne Pogranicze", w gminie Terespol znajduje się jedno z największych w Polsce i Europie centrów logistycznych. Działalność firm oraz infrastruktura transportowa, logistyczna i spedycyjna koncentruje się również na terenie gmin: Zalesie i Piszczac.

[10] AGC – Umowa europejska o głównych międzynarodowych liniach kolejowych, podpisana w Genewie dnia 31 maja 1985r. Weszła w życie w stosunku do Polski w dniu 27 kwietnia 1989r. (Dz.U. 1989 nr 42 poz. 231). W jej ramach wyznaczona została, wg kryterium EKG-ONZ, sieć linii kolejowych znaczenia międzynarodowego. Długość linii kolejowych układu AGC w Polsce wynosi 2.972 km.

Ryc. 10. Przebieg II Paneuropejskiego Korytarza Transportowego na tle POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne

Centrum logistyczne to ważne ogniwo w łańcuchu transportu towarowego, jedną z podstawowych form integracji systemów transportu wykorzystywanych do przewozu, magazynowania oraz dystrybucji ładunków pomiędzy poszczególnymi podsystemami. Warunkiem powodzenia centrum logistycznego, które powstało jest położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych paneuropejskim korytarzu transportowym nr II Berlin – Warszawa – Moskwa, elementem którego jest trasa E30 wiodąca z irlandzkiego portu Cork przez Wielką Brytanię, trasą lądową przez Holandię, Niemcy, Polskę, Białoruś aż do Omska w Rosji. Częścią europejskiej trasy E-30 jest droga krajowa nr 2 (Świeck – Warszawa – Terespol: objęta umową międzynarodową AGR, w sieci TINA i TEN-T) – planowana autostrada A2 jako kontynuacja niemieckiej autostrady A12. W ramach II Paneuropejskiego Korytarza Transportowego wyznaczono również dwie europejskie linie kolejowe: E20 jako podstawową (przedłużenie magistrali Transsyberyjskiej: w sieci TINA, TEN-T, TERFN, objęta umowami międzynarodowymi) oraz CE20 dla towarowego transportu kombinowanego łączącego transport kolejowy z drogowym. Obszar jest elementem styku dwóch systemów kolejowych tj. zachodnioeuropejskiego korzystającego z torów o szerokości 1435 mm i wschodnioeuropejskiego o torach 1520 mm. Jest to doskonałe zaplecze do obsługi wymiany handlowej Wschodu z Zachodem – będąc tym samym pomostem pomiędzy państwami Unii Europejskiej a Rosją czy Chinami.

Tabela 3 Wybrane kierunki transportu towarów z terminali w Małaszewiczach

Kierunek	Odległość
Małaszewicze – Moskwa (Rosja)	1080 km
Małaszewicze – Kijów (Ukraina)	636 km
Małaszewicze – Mińsk (Białoruś)	367 km
Małaszewicze – Astana (Kazachstan)	3904 km

Małaszewicze – Berlin (Niemcy)	763 km
Małaszewicze – Paryż (Francja)	1782 km
Małaszewicze – Praga (Czechy)	820 km

Źródło: www.google.pl/maps

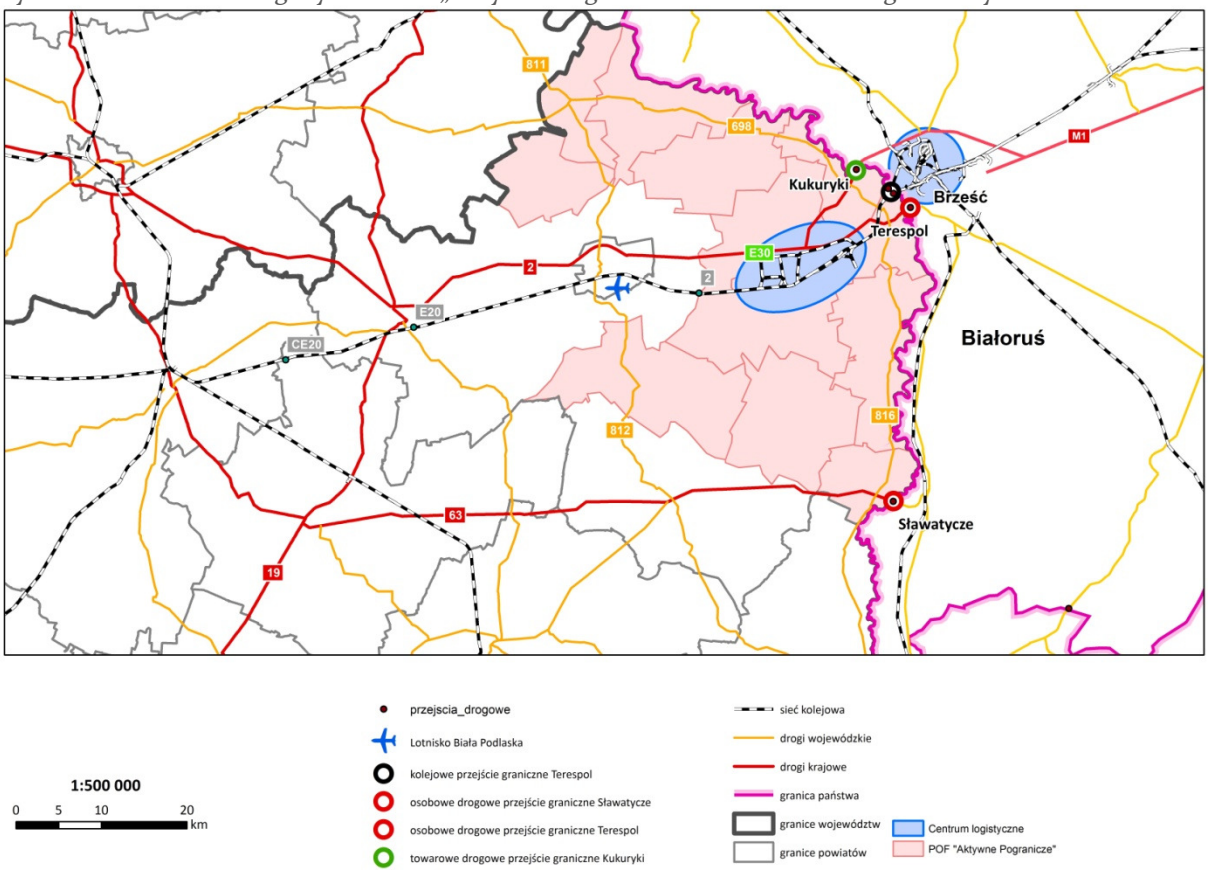
Na bazie zespołu terminali, na obszarze ponad 110 ha, powstało **Eurocentrum Logistyczne, zwane też Wschodnim Centrum Logistycznym**, którego inwestorem było PKP Cargo S.A. Port przeładunkowy w Małaszewiczach ma możliwość przeładunku wszystkich towarów przewożonych przez kolej. Dokonuje się tego w 7 terminalach przeładunkowych (każdy przystosowany do innych ładunków). Trzy z nich funkcjonują w Małaszewiczach:

- **Terminal Małaszewicze I** - zajmuje się przeładunkiem ładunków niezjednostkowanych z taboru krytego do taboru krytego;
- **Terminal Małaszewicze II** - na dwóch frontach za pomocą 16 suwnic dokonuje się tu przeładunku ładunków zjednostkowanych z taboru otwartego do otwartego oraz przeładunku towarów masowych typu ruda, nawozy na estakadach;
- **Terminal Małaszewicze III** - specjalizuje się w przeładunku kontenerów.

Pozostałe cztery tzw. "leśne terminale przeładunkowe" usytuowane są w pobliżu Małaszewicz:

- **Terminal Braniewo** - dokonuje się tu przeładunku towarów zjednostkowanych do taboru krytego oraz załadunku art. spożywczych do rosyjskich wagonów chłodni;
- **Terminal Kowalewo** - jest frontem przeładunku zboża we wszystkich relacjach i frontem przeładunku towarów wrażliwych na opady atmosferyczne, przy użyciu wózków widłowych i innego sprzętu;
- **Terminal Wólka** – odbywają się tu przeładunki samochodów oraz materiałów sypkich takich jak nawozy, pasze itp.;
- **Terminal Podsędków 2** - front suwnicowy, przystosowany do przeładunku towarów zjednostkowanych.

Ryc. 11. Infrastruktura logistyczna POF „Aktywne Pogranicze" w układzie transgranicznym

Źródło: opracowanie własne

Zespół terminali w **Małaszewiczach** jest jednym z największych „suchych portów" w Europie. Ważną działalnością prowadzoną przez PKP Cargo S.A. w Małaszewiczach jest szybki i sprawny transport ciężarówek TIR na platformach kolejowych.

W bazie paliwowej nr 22 Operatora Logistycznego Paliw Płynnych (z siedzibą w Płocku) prowadzone są usługi związane z branżą paliwową:

- przeładunek paliw z cystern kolejowych szerokotorowych do cystern europejskich i odwrotnie;
- przeładunek paliw z cystern kolejowych do autocystern;
- magazynowanie paliw w zbiornikach bazył
- magazynowanie konfekcjonowanych produktów naftowych oraz olejów silnikowych w wielopoziomowym magazynie, dysponującym rampą kolejową i samochodową;
- wykonywanie depresacji (zapobieganiu krystalizacji stałych węglowodorów parafinowych) oleju napędowego umożliwiające sporządzanie mieszanek niskokrzepnących oleju napędowego w okresie zimowym, pomiar właściwości fizykochemicznych oleju napędowego.

W opisanym obszarze swoją działalność koncentrują firmy z branży logistyczno – transportowej tworząc infrastrukturę przeładunkową, przykładem może być Centrum Logistyczne Europort oraz terminale Agrostop Sp. z o.o., Agroland – Cargo, Adampol S.A., Darocha, Progas Eurogaz Sp. z o.o., Transgaz S.A. i inne.

W pobliżu „suchego portu" znajduje się Wolny Obszar Celny, na którym towary mogą być wprowadzane bez płacenia należności celnych i podatkowych oraz bez konieczności składania zabezpieczenia tych należności. Na terenie Wolnego Obszaru Celnego funkcjonują m.in. następujące podmioty związane z logistyką:

- Gaspol S.A., największy krajowy dystrybutor gazu płynnego: terminal gazu płynnego;
- Adampol S.A. - towarowy transport drogowy pojazdami specjalizowanymi i pojazdami uniwersalnymi, terminal samochodowy z placem składowym o powierzchni 24 ha i pojemności ponad 14 tys. samochodów;
- Agroland Cargo Sp. z o.o. – usługi składowania i przeładunku towarów z transportem w skali Europy;
- PHU Jamer Sp. z o.o. - usługi przeładunkowe, spedycji kolejowej i usługi składowania towarów.

Dodatkową szansą rozwoju obszaru jest możliwość połączenia przewozów kolejowych, drogowych z lotniczymi, z możliwością wykorzystania do tego celu lotniska w Białej Podlaskiej. Dostęp do komunikacji lotniczej w sposób radykalny wzmacnia rolę centrów logistycznych i stanowi bodziec przyciągający poważnych inwestorów.

W rozwijającej się światowej gospodarce szczególne znaczenie ma transport i przewozy intermodalne. W przeprowadzonej diagnozie obszaru przykładem może być działalność jednej z firm w Małaszewiczach, która odbiera towary od klientów w Japonii dowozi do jednego z portów w: Tokio, Nagoja, Osaka lub Hahata, następnie kontenerowcami dostarcza do Szanghaju, skąd przeładowane zostają na pociągi i przewożone są do terminala intermodalnego w Małaszewiczach. Z Małaszewicz towary są dostarczane koleją lub drogami do dowolnej lokalizacji w Europie; szlaki handlowe[11], które prowadzą przez obszar POF „Aktywne Pogranicze" to następujące trasy kolejowe z kursującymi pociągami intermodalnymi raz w tygodniu:

- **Wschodnie Chiny-Europa**, z hubu logistycznego zachodnim korytarzem kolejowym w Chinach, przez Kazachstan, Rosję i Białoruś;
- **Japonia, z Szanghaju do Europy**, prowadzi przez Chengdu (ważne centrum przemysłu[12] motoryzacyjnego) i północno-zachodni korytarz kolejowy w Chinach, koleją transsyberyjską w Rosji i dalej przez Białoruś.

Prawidłowe funkcjonowanie całego łańcucha transportu, w szczególności kombinowanego, w znacznej mierze zależy od właściwego funkcjonowania centów logistycznych i terminali. Baza infrastruktury terminali stwarza dla POF „Aktywne Pogranicze" warunki do rozwoju przetwórstwa przemysłowego. Terminale są bowiem ważnym ogniwem w systemie obsługi logistycznej, umożliwiając:

- zmniejszenie całkowitych kosztów logistycznych dystrybucji,
- lepsze wykorzystanie środków transportowych,
- sprawniejszą obsługę klientów,
- zapewnienie krótkich terminów dostaw,

[11] W obu przypadkach trasy kończą się w Małaszewiczach

[12] Studium Programowo – Przestrzenne Integracji Systemów Komunikacji w Województwie Lubelskim, Kierunki rozwoju, BPP w Lublinie, Lublin 2009

- obsługę just-in-time (JIT; ang. „dokładnie na czas": system zarządzania produkcją, którego istotą jest sprowadzanie części składowych dokładnie w momencie, kiedy mogą być użyte do produkcji).

Terminale są także jednym z podstawowych elementów centrum logistycznego. Mają szczególne znaczenie w funkcjonowaniu centrum logistycznego rozproszonego.

W pobliżu opisywanego centrum logistycznego stanowiącego zespół terminali przeładunkowych znajdują się trzy drogowe przejścia z Białorusią:

- **Kukuryki – Kozłowiczy** (z terminalem samochodowym w Koroszczynie, 600 miejsc parkingowych),
  - drogowe przejście graniczne – ruch towarowy;
- **Terespol – Brześć**,
  - drogowe przejście graniczne – ruch osobowy,
  - kolejowe przejście graniczne – ruch osobowy i towarowy;
- **Sławatycze – Domaczewo**,
  - drogowe przejście graniczne – ruch osobowy.

Dodatkowo w pobliżu terminali w miejscowości Kobylany mieści się graniczny punkt odpraw weterynaryjnych, sanitarnych i fitosanitarnych. Pracują tutaj służby celne, weterynaryjne, przedstawiciele Sanepidu oraz Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Na terminalu są kontrolowane wszystkie artykuły pochodzenia zwierzęcego - jadalne i niejadalne, wjeżdżające pociągami ze Wschodu do krajów UE, a także towary eksportowane z terenu Unii, choć pochodzące z krajów poza unijnych, np. Szwajcarii, USA czy Kanady. Dodatkowo kontroli podlegają karmy dla zwierząt oraz składniki pasz do tuczu.

Do budynku służb weterynaryjnych i fitosanitarnych prowadzą tory szerokie i o rozstawie europejskim. Dzięki specjalnym rękawom dokowym i pomostom, zawartość wagonów może być przeładowywana z pociągu do kontenera kolejowego lub samochodu – chłodni.

INFRASTRUKTURA INFORMATYCZNA

Szczególne znaczenie dla rozwoju obszaru ma cyfryzacja rozumiana, jako powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu zgodnie z założeniami strategii „Europa 2020" (a zwłaszcza inicjatywy Europejska Agenda Cyfrowa), w tym wolny dostęp do Internetu w przestrzeni publicznej.

Danych dotyczących dostępu do Internetu na terenie POF „Aktywne Pogranicze" dostarcza analiza studium wykonalności dla projektu pt. „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo lubelskie" oraz „Raport pokrycia Polski infrastrukturą telekomunikacyjną w 2013r."[13].

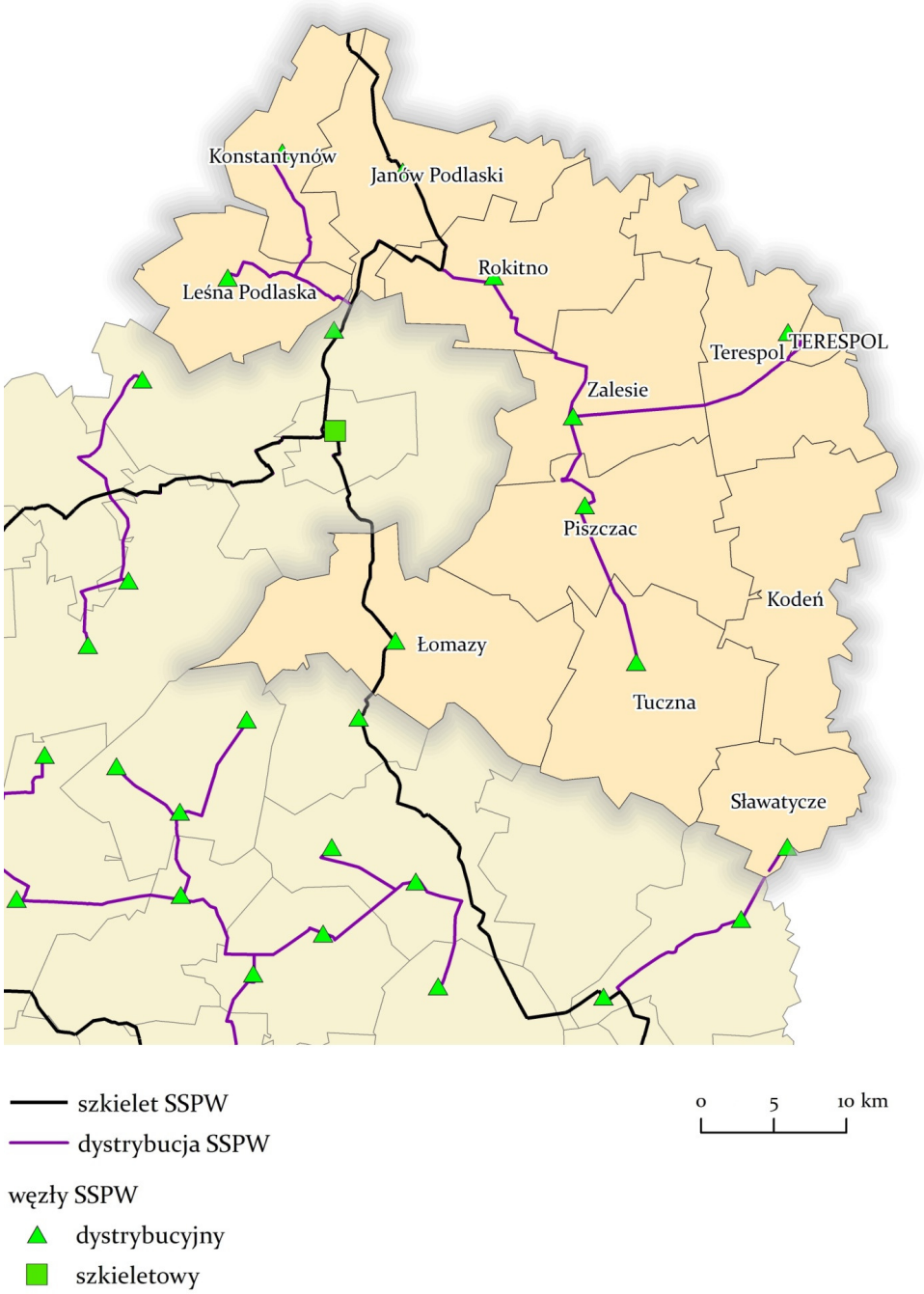
[13] Urząd Komunikacji Elektronicznej

Na obszarze funkcjonalnym, w poszczególnych miejscowościach dominują obszary „białe" „B"[14] wyjątek stanowi miasto Terespol, które zostało zakwalifikowane, jako obszar „szary" „S". Jeżeli chodzi o kryterium „tradycyjnych" usług szerokopasmowych to poza obszarami białymi występują w kilku miejscowościach gmin: Janów Podlaski, Piszczac, Łomazy, Sławatycze, Terespol, Tuczna obszary „szare – problematyczne" „SP". Natomiast odmienna sytuacja występuje na terenie miasta Terespol, gminy Terespol w miejscowościach: Neple, Zastawek, Łobaczew Mały, które zostało zakwalifikowane jako obszar „szary nieproblematyczny" „SN" w zakresie tradycyjnych usług szerokopasmowych.

Sytuacja POF „Aktywne Pogranicze" ulega znaczącej poprawie w wyniku realizacji projektu dotyczącego budowy sieci szerokopasmowej. Przez obszar przebiegać będzie część sieci szkieletowej oraz sieć dystrybucyjna wraz z węzłami dystrybucyjnymi w gminach: Janów Podlaski, Leśna Podlaska, Łomazy, Konstantynów, Piszczac, Rokitno, miasto Terespol, Tuczna, Sławatycze, Zalesie. Wyjątek stanowi gmina Kodeń na terenie, której brak jest węzła dystrybucyjnego.

[14] „białe" (B): całkowity brak infrastruktury szkieletowo-dystrybucyjnej (punktów dystrybucyjnych), niezbędnych do zapewnienia podaży usług szerokopasmowego dostępu do Internetu na założonym poziomie, a także brak przedsiębiorców telekomunikacyjnych świadczących takie usługi;
„szare" (S): istnieje infrastruktura szkieletowo – dystrybucyjna tylko jednego operatora telekomunikacyjnego (zazwyczaj operatora „zasiedziałego"), co oznacza istnienie punktów dystrybucyjnych tylko jednego operatora na danym terenie i brak konkurencji na poziomie infrastruktury szkieletowo-dystrybucyjnej; w poszczególnych miejscowościach usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu są oferowane przez jednego przedsiębiorcę telekomunikacyjnego albo przez kilku przedsiębiorców, korzystających jednak z usług hurtowych tego samego operatora infrastruktury szkieletowo – dystrybucyjnej;
„czarne" (C): istnieje infrastruktura szkieletowo – dystrybucyjna co najmniej dwóch operatorów telekomunikacyjnych umożliwiająca zapewnienie podaży usług szerokopasmowego dostępu to Internetu na założonym poziomie (istnieją tam zatem co najmniej dwa punkty dystrybucyjne różnych operatorów), a usługi szerokopasmowego dostępu Internetu są oferowane poprzez konkurujących ze sobą przedsiębiorców telekomunikacyjnych.

Ryc. 12. Lokalizacja węzłów dostępowych do sieci szerokopasmowej na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne na podstawie studium wykonalności do projektu pt. „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej"

Istotnym elementem powstającej infrastruktury sieci szerokopasmowej jest tzw. „ostatnia mila" polegająca na budowie sieci szerokopasmowej wraz z infrastrukturą telekomunikacyjną pomiędzy najbliższym lub najbardziej efektywnym punktem dystrybucyjnym Internetu, a użytkownikiem końcowym w miejscowościach, w których nie istnieje i nie jest planowana budowa najbardziej efektywnego punktu dystrybucji Internetu.

Wg stanu na grudzień 2014r. infrastrukturę „ostatniej mili" na terenie POF „Aktywne Pogranicze" tworzy 3 operatorów:

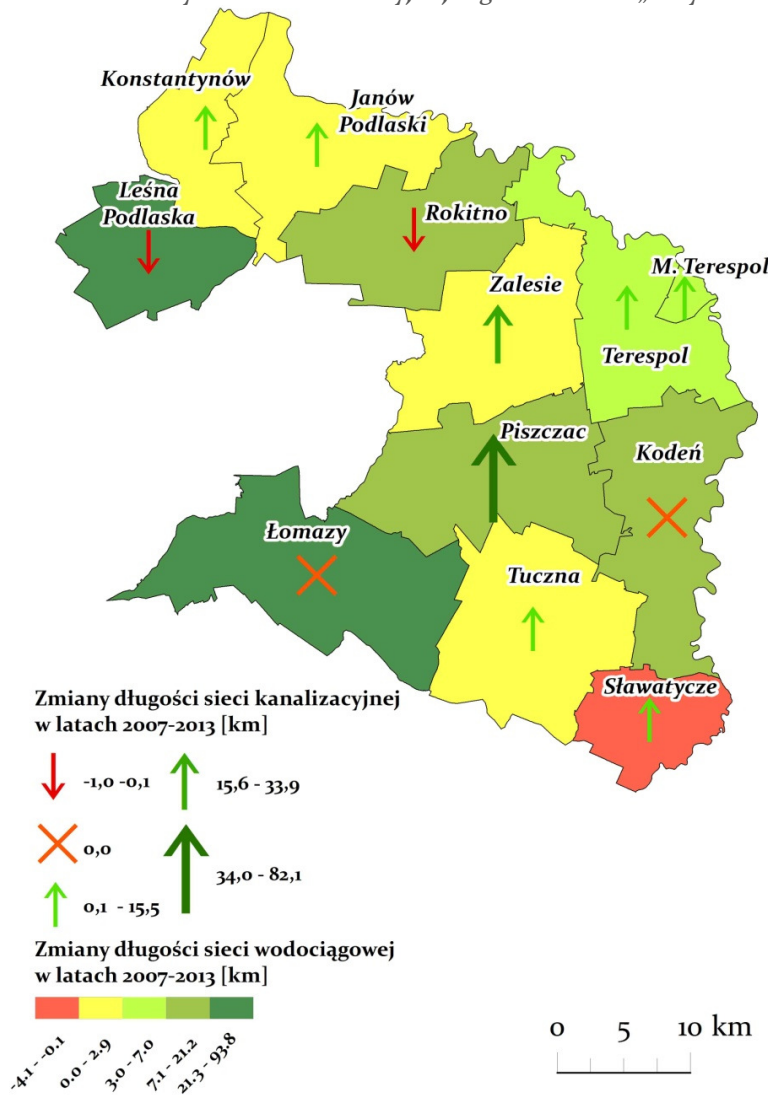
- *Advanced Technology Solutions Sp. z o.o.* w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, projekt pt. „Internet dla ściany wschodniej – powiat bialski i radzyński", na terenie gmin: **Janów Podlaski, Leśna Podlaska, Łomazy, Kodeń, Konstantynów, Tuczna**;
- *Przedsiębiorstwo Usługowo – Handlowe „INSTER" Stefaniuk Waldemar* w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, projekt pt. „Zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu poprzez budowę infrastruktury szerokopasmowego Internetu", na terenie gminy **Janów Podlaski**;
- *TELBIAL Sp. z o.o.*, w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej, projekt pt. „Internet nowej generacji dla ziemi terespolskiej", na terenie gmin: **miasto Terespol, gmina Terespol, Zalesie, Piszczac.**

3.4. Infrastruktura techniczna

STAN INFRASTRUKTURY WODNO-KANALIZACYJNEJ

Na przestrzeni lat 2007-2013 odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej nieznacznie wzrósł z 75% na 78%. Dla porównania w regionie wskaźnik ten wynosił 81,9%. Największą dynamiką przyrostu liczby osób korzystających z sieci wodociągowej (72,6%) wykazała się gmina Łomazy, w której w 2007r. korzystało zaledwie 28,1% ludności, w 2013r. wskaźnik ten wynosił 48,5% i jest nadal najgorszy spośród gmin tworzących POF „Aktywne Pogranicze". Na przestrzeni analizowanych lat najlepiej wypada gmina Tuczna, w której w 2013r. z sieci wodociągowej korzystało 92,5% ogółu ludności. Bezpośrednio wpływ na liczbę osób korzystających z sieci wodociągowej ma długość sieci. We wszystkich gminach tworzących obszar funkcjonalny nastąpił wzrost długości sieci wodociągowej. Wyjątek stanowi gmina Tuczna, gdzie sieć wodociągowa jak już wspomniano jest bardzo dobrze rozwinięta oraz gmina Sławatycze na terenie, której długość sieci nieznacznie się zmniejszyła. Największą aktywnością w zakresie rozbudowy sieci wodociągowej wykazała się gmina Łomazy (z 22,4 km w 2007r. do 116 km w 2013r. (do 154 km w 2014r.) oraz gmina Leśna Podlaska (z 42,8 km do 115, 7 km).

Ryc. 13. Zmiany długości infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w gminach POF „Aktywne Pogranicze”

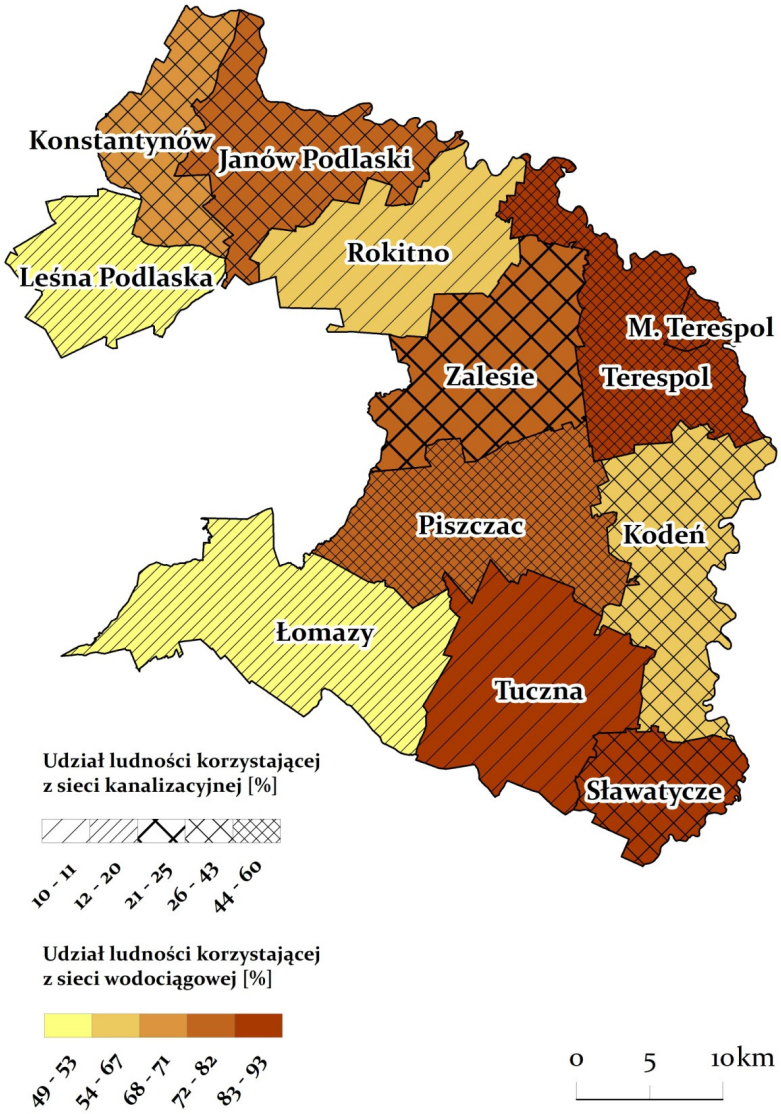

Źródło: opracowanie własne

W wyniku działań inwestycyjnych samorządów zwiększyła się również dostępność do sieci kanalizacyjnej z 26% ogółu ludności w 2007r. do 39% w 2013r. (wskaźnik dynamiki 48,50%). W regionie wskaźnik ten w 2013r. kształtował się na poziomie 49,7% (wskaźnik dynamiki 8,28%). Aktywność samorządów w tym zakresie potwierdza również dynamika rozbudowy sieci kanalizacyjnej, która w analizowanych latach wyniosła 121,16% natomiast w regionie 60,29%. Wg stanu na koniec 2013r. na terenie obszaru najwięcej osób korzystało z sieci kanalizacyjnej w gminach: miasto Terespol (66,1%), Terespol (59,9%), Piszczac (56,8%), Sławatycze (42,6%). Natomiast problem z dostępnością sieci pozostaje w gminie Rokitno (10,5%), Tuczna (11,4%), Leśna Podlaska (16,4%), Łomazy (20,4%). Jedną z przyczyn jest niekorzystny układ osadniczy. W zakresie dostępności infrastruktury kanalizacyjnej znaczny problem występuje na terenie gminy Rokitno gdzie długość sieci kanalizacyjnej wynosi 1 km. Problem braku sieci i oczyszczalni do 2011r. występował również na terenie gminy Tuczna jednak w wyniku realizacji kompleksowego projektu dotyczącego budowy gminnej oczyszczalni ścieków, sieci kanalizacji sanitarnej (15,5 km) oraz przydomowych oczyszczalni ścieków (292 szt.) problem został częściowo rozwiązany. W analizowanych latach największy przyrost długości sieci wystąpił w gminach: Zalesie (z

1,5 km do 35,4 km), Piszczac (z 15,3 km do 22,6 km), Tuczna (z 0 km do 15,5 km), Konstantynów (z 3,7 km do 11,5 km), Sławatycze (z 3,7 km do 11,5 km), miasto Terespol (z 15,5 km do 33,5 km). Odbiór ścieków na terenie obszaru zapewnia 16 oczyszczalni ścieków.

Ryc. 14. Stopień wyposażenia POF „Aktywne Pogranicze" w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną w 2013r.

Źródło: opracowanie własne

Pomimo tak znacznej rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej oraz wzrostu ilości osób korzystającej z sieci zapotrzebowanie nadal jest duże. Niskie wskaźniki rozbudowy sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie obszaru wskazują na potrzebę wdrożenia kompleksowych rozwiązań w powyższym zakresie, co ma szczególne znaczenie w związku z wyznaczonymi funkcjami rozwojowymi obszaru. Potrzeby gmin POF „Aktywne Pogranicze" w zakresie rozbudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej szacuje się na kwotę ponad 50 mln zł.

Tabela 4 Potrzeby gmin POF „Aktywne Pogranicze" w zakresie rozbudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej

Gmina	Potrzeby w zakresie rozwoju	Charakterystyka/zakres	Szacowany koszt (zł)
Miasto Terespol	Budowa kanalizacji ściekowej	ul. Andrzejuka i ul. Cicha	500 000,00
	Budowa kanalizacji ściekowej	ul. Popiełuszki, ul. Cerkiewna, ul. Prusa i ul. Asnyka	1 000 000,00
Janów Podlaski	Budowa sieci wodociągowej o łącznej długości ok. 20km na niezwodociągowanych terenach zabudowanych	ok. 20 km	2 000 000,00
Kodeń	Remont istniejącej sieci kanalizacyjnej	-	1 000 000,00
	Budowa sieci kanalizacyjnej	-	10 000 000,00
	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	-	5 000 000,00
	Budowa sieci wodociągowej	Miejscowości: Dobromyśl, Kodeń III, Zalewsze	6 000 000,00
Konstantynów	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków (brak potrzeb w zakresie rozbudowy sieci kanalizacyjnej)	Skanalizowanie gminy zostało zrealizowane na całym jej obszarze wszędzie tam gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest racjonalnie uzasadniona. Potrzeby kanalizacyjne pozostałych mieszkańców zaspakajane są przez budowę przydomowych oczyszczalni ścieków. Plan około 100 szt.	110 000,00
	Sieć wodociągowa – brak potrzeb	Wszystkie miejscowości na terenie gminy zostały zaopatrzone w instalację wodociągową. Sieć będzie rozbudowywane w miarę rozrostu aglomeracji	-
Leśna Podlaska	Przydomowe oczyszczalnie ścieków	Budowa około 60 szt. przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Leśna Podlaska	-
	Kanalizacja Leśna – w kierunku na Nosów	-	-
	Hydrofornia – modernizacja, przepompownie	-	-
	Modernizacja i rozbudowa sieci wodociągowej w Leśnej Podlaskiej	-	-
	Budowa sieci kanalizacji w Leśnej Podlaskiej	Budowa sieci kanalizacji w kierunku na Nosów wraz z remontem oczyszczalni ścieków	-
Łomazy	Przydomowe oczyszczalnie ścieków	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy	2 000 000,00
	Sieć kanalizacyjna	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Łomazy	1 000 000,00
	Sieć kanalizacyjna	Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Lubenka	2000000,00
	Sieć wodociągowa wraz z przyłączami	Miejscowości: Kozły, Korczówka, Wólka Korczowska, Łomazy, Jusaki-Zarzeka, Wola Dubowska	3 500 000,00
Piszczac	Budowa sieci kanalizacyjnej w Piszczac – Kolonii	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej, grawitacyjno-tłocznej z czterema przepompowniami ścieków, dł. sieci 12 300 m	5 000 000,00

	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	Budowa 150 szt. przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Piszczac	1 200 000,00
	Modernizacja oczyszczalni ścieków, sieci kanalizacyjnej oraz przepompowni	Remont oczyszczalni ścieków w Trojanowie, monitoring przepompowni ścieków, remont przepompowni	1 000 000,00
	Budowa sieci wodociągowej Piszczac Trzeci – Połoski	Budowa sieci o dł. ok. 500 m. Połączenie sieci wodociągowej Piszczac – Połoski.	50 000,00
Rokitno	Budowa kanalizacji	-	-
	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	-	-
	Modernizacja ujęcia wody	-	-
	Rozbudowa sieci wodociągowej	-	-
	Modernizacja ujęcia wody	-	-
	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków mechanicznych i biologicznych	-	-
Sławatycze	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscowości Krzywowólka, Krzywowólka Kolonia, Zańków, Sajówka	Przydomowe oczyszczalnie indywidualnych gospodarstw domowych ok. 150 szt.	1 950 000,00
	Budowa sieci kanalizacyjnej miejscowości Jabłeczna	Sieć kanalizacyjna grawitacyjna, sieć kanalizacyjna tłoczna, przepompownie ścieków	4 000 000,00
Terespol	Budowa kanalizacji sanitarnej na terenie Centrum Gminy Terespol	Budowa kanalizacji grawitacyjnej w celu uzbrojenia terenu pod potrzeby przyszłych mieszkańców Osiedla Mieszkaniowego oraz podmiotów prowadzących działalność na terenie Centrum Gminy Terespol w Kobylanach. Planuje się wybudować ok. 3000 m kanalizacji grawitacyjnej odprowadzającej ścieki do oczyszczalni ścieków w Koroszczynie	1 200 000,00
	Budowa wodociągu na terenie Centrum Gminy Terespol	Budowa wodociągu w celu uzbrojenia terenu pod potrzeby przyszłych mieszkańców Osiedla Mieszkaniowego oraz podmiotów prowadzących działalność na terenie Centrum Gminy Terespol w Kobylanach. Planuje się wybudować ok. 3000 m sieci wodociągowej zasilanej z ujęcia wody w Koroszczynie	900 000,00
Zalesie	Budowa kanalizacji w miejscowości Kijowiec PGR, Kijowiec, Lachówka Mała oraz w miejscowości Zalesie ul. Stawy	Sieć kanalizacyjna z PGR Kijowiec do Kijowca, Lachówka Mała, Zalesie (ul. Stawy)	3 510 000,00
	Wszystkie miejscowości są zwodociągowane	-	-
Tuczna	Sieć kanalizacyjna w Dąbrowicy Dużej	Sieć z przyłączami	2 000 000,00
	Przydomowe oczyszczalnie ścieków	10 szt.	120 000,00
	Przyłącza kanalizacyjne	10 szt.	50 000,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA

Dystrybucją energii elektrycznej na terenie POF „Aktywne Pogranicze" zajmuje się PGE Dystrybucja S.A. Oddział Lublin, Rejon Energetyczny Biała Podlaska wraz z Posterunkami Energetycznymi na terenie miasta Terespol i gminie Tuczna. System elektroenergetyczny obszaru ma dwa główne punkty zasilania (GPZ), położone na terenie gmin: Janów Podlaski oraz Zalesie. Do GPZ-ów doprowadzona jest energia elektryczna napowietrznymi liniami 110 kV z Wisznic, Międzyrzeca Podlaskiego, następuje w nich transformacja napięcia z sieci wysokiego napięcia (WN - 110 kV) na średnie napięcie (SN) – o wartości 15 kV oraz jego rozdzielenie na poszczególne ciągi sieciowe. Siecią SN zasilane są stacje transformatorowe 15/0,4 kV, zasilające odbiorców. Sieć niskiego napięcia (NN) w przeważającej części prowadzona jest siecią napowietrzną. W wyniku przeprowadzonych modernizacji w ostatnich latach zmniejszeniu uległa awaryjność na urządzeniach SN i NN spowodowana planową i systematyczną wymianą awaryjnych elementów sieci elektroenergetycznej. Niemniej w dalszym ciągu należy dążyć do poprawy wskaźników awaryjności na liniach NN poprzez kontynuację przebudowy sieci napowietrznej na kablową lub napowietrzną izolowaną. Szczególnie w obszarach zurbanizowanych należy dokonać likwidacji sieci napowietrznej.

Ryc. 15. Sieć energetyczna na terenie POF „Aktywne Pogranicze”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędów Gmin

Obszar wyróżnia korzystne położenie względem głównych korytarzy sieci energetycznych wysokich napięć oraz możliwość korzystania z energii elektrowni białoruskich. Wpływa to na bezpieczeństwo energetyczne obszaru stwarzając korzystną sytuację dla inwestorów oraz infrastruktury komunalnej.

INFRASTRUKTURA GAZOWA

Sytuacja obszaru w zakresie infrastruktury gazowej przedstawia się niekorzystnie. Instalacja sieci gazowej wysokiego ciśnienia przebiega przez teren gmin: Janów Podlaski oraz Konstantynów na terenie której znajduje się czynna sieć rozdzielcza. Właścicielem infrastruktury sieci gazowej na terenie POF „Aktywne Pogranicze” jest Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Obszar zaopatrywany jest poprzez gazociąg wysokiego napięcia w Hołowczycach do stacji redukcyjnej zlokalizowanej na obrzeżach wsi Sławacinek Stary. Gazociąg ten jest w złym stanie technicznym i wymaga w najbliższych latach renowacji. Następnie ze stacji w Sławacinku Starym jest prowadzony do Konstantynowa. Na terenie

POF „Aktywne Pogranicze" znajdują się 2 instalacje stacji redukcyjnej gazu I stopnia w gminie Konstantynów. Wg stanu na koniec 2013r. długość czynnej sieci na terenie gminy wynosi 32 860 m.

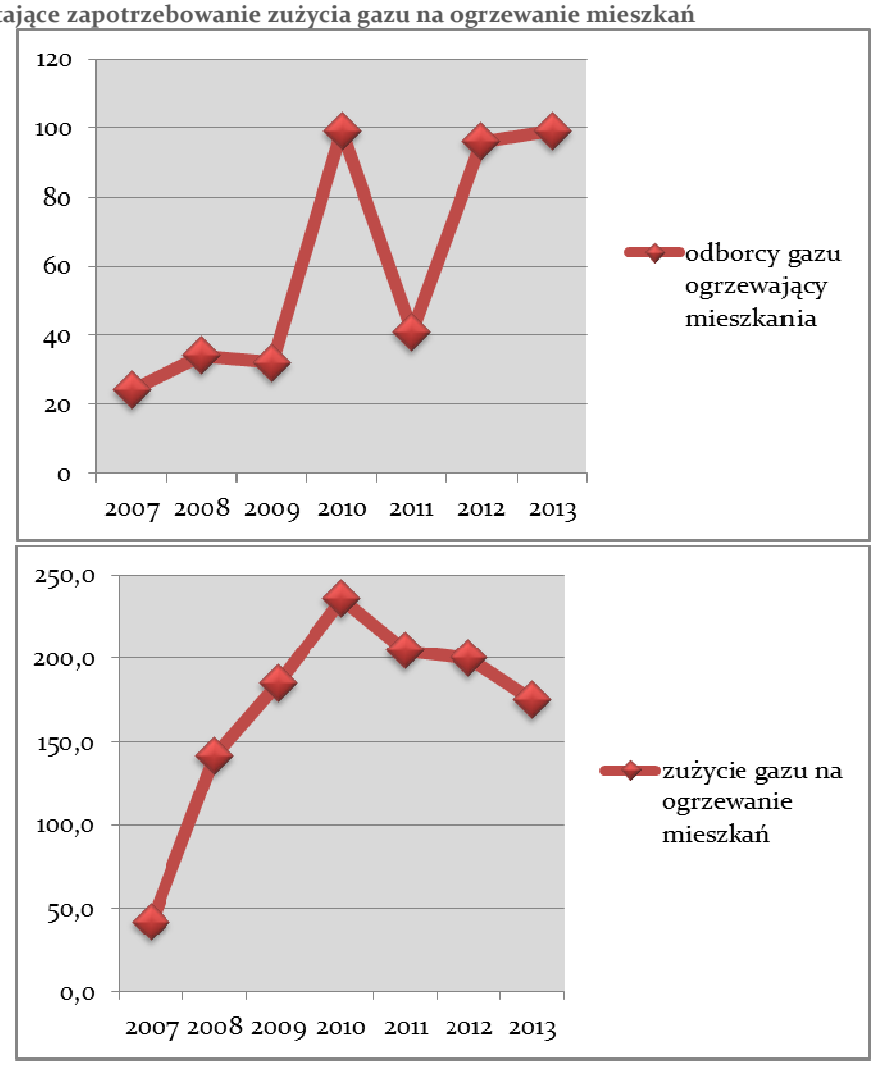
Ryc. 16. Sieć gazowa na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego – uwarunkowania wewnętrzne, BPP w Lublinie, Lublin 2011 (Z przeprowadzonych konsultacji społecznych wynika, iż sieć nie przebiega przez teren gminy Leśna Podlaska oraz stacje redukcyjne znajdują się wyłącznie na terenie gminy Konstantynów)

Jeżeli chodzi o gminę Konstantynów to w analizowanym okresie ilość odbiorców nie uległa znaczącej zmianie i na koniec 2013r. wynosiła 268 gospodarstw domowych oraz 863 osoby.

Wykres 5 Wzrastające zapotrzebowanie zużycia gazu na ogrzewanie mieszkań

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Analiza danych zużycia gazu potwierdza tendencję ogólnokrajową, z której wynika wzrost konsumpcji gazu na ogrzewanie mieszkań. Na terenie gminy Konstantynów w analizowanym okresie nastąpił wzrost zużycia gazu na cel grzewczy prawie o 400% natomiast liczba odbiorców wykorzystująca gaz na ten cel wzrosła z 24 w 2007r. na 99 w 2013r.

Z uwagi na powyższe oraz w związku z brakiem znaczących działań podejmowanych przez operatora dystrybucyjnego gazu, niezbędne jest podjęcie działań przez samorządy. W tym celu rozwiązaniem zasługującym na uwagę jest utworzenie spółdzielni energetycznej produkującej biogaz z substratów występujących na obszarze.

INSTALACJE I DZIAŁANIA ZWIĄZANE Z NISKOEMISYJNOŚCIĄ I EFEKTYWNOŚCIĄ ENERGETYCZNĄ - POTENCJAŁ OBSZARU

Istotne dla konkurencyjności i rozwoju obszaru są działania związane z niskoemisyjnością i efektywnością energetyczną. W analizowanych latach samorządy tworzące POF „Aktywne Pogranicze" zrealizowały szereg działań związanych z termomodernizacją, instalacjami solarnymi oraz wymianą oświetlenia ulicznego. Instalacje solarne zostały zamontowane na terenie gmin: Janów Podlaski, Konstantynów,

Terespol oraz Zalesie. Samorządy wykonały również szereg zadań związanych z modernizacją oświetlenia ulicznego mających na celu redukcje zużycia energii. Łączna wartość zrealizowanych przez samorządy zadań wynosi ponad 18 mln.

Tabela 5 Zadania inwestycyjne dotyczące efektywności energetycznej realizowane przez samorządy z terenu POF „Aktywne Pogranicze"

Gmina	Nazwa zadania	Rodzaj wykonanego zadania/zakres	Wartość (zł)
miasto Terespol	Termomodernizacja ZSP Nr 1 w Terespolu	Przebudowa kotłowni, ocieplenie ścian i dachu	2 011 880,02
	Przebudowa ZSO Nr 1 w Terespolu	Ocieplenie ścian i dachu, wymiana okien	1 432 341,76
	Budowa oświetlenia osiedle Kodeńska II	Budowa linii i lamp oświetleniowych	64 106,36
Janów Podlaski	Montaż instalacji solarnych na budynkach mieszkańców gminy	Projekt objął obszar całej gminy, 420 instalacji	-
Kodeń	Termomodernizacja świetlic wiejskich na terenie Gminy Kodeń	Wymiana stolarki okienno-drzwiowej, docieplenie budynków styropianem (Zabłocie, Olszanka, Kodeń, Kopytów)	1 800 000,00
Konstantynów	Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy	Termoizolacja ścian, wymiana stolarki	320 000,00
	Termomodernizacja budynku Ośrodka Zdrowia	Termoizolacja ścian , wymiana stolarki	380 000,00
	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej i Gimnazjum	Termoizolacja ścian	1 100 000,00
	Realizowana budowa 430 instalacji solarnych do ogrzewania c.w.u.	Teren gminy Konstantynów	-
Łomazy	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Łomazach Pompa ciepła powietrze-powietrze	Wymiana stolarki okiennej, docieplenie ścian, stropów, fundamentu, instalacji c.o., montaż pomp ciepła powietrze-powietrze	1 200 000,00
	Termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Dubowie Kolektor słoneczny na budynku świetlicy wiejskiej w Dubowie	Docieplenie ścian, montaż instalacji do ogrzewania CWU	381 243,00
	Termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Huszczy	Docieplenie ścian	235 816,00
Piszczac	Termomodernizacja budynków Szkoły Podstawowej w Połoskach i Zespołu Placówek Oświatowych w Piszczacu (zakończenie grudzień 2015)	Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie budynków oraz wymiana instalacji centralnego ogrzewania	3 351 057,00
Rokitno	Budowa 250 instalacji solarnych	Teren gminy Rokitno	Zadanie jest w trakcie realizacji
Sławatycze	Remont Świetlicy wiejskiej w Krzywowólce	Termomodernizacja budynku oraz wykonanie ogrzewania olejem opałowym	562 680,00
Terespol	Remont świetlicy w Zastawku	Remont budynku, ocieplenie stropu	61 480,42
	Remont świetlicy w Samowiczach	Remont budynku, ocieplenie podłogi w łazience, korytarzu, pomieszczeniu gospodarczym	56 408,40
	Remont budynków komunalnych Podolanka 6 i Michalków 27	Remont bud., ocieplenie ścian styropianem Remont bud., izolacja stropu	56 408,00
	Remont budynku komunalnego	-	14 779,00

	w Murawcu		
	Rozbudowa świetlicy Małaszewicze Duże	Rozbudowa budynku, ocieplenie ścian zewnętrznych	429 977,60
	Remont budynku remizy i świetlicy w miejscowości Łęgi	Remont budynku, ocieplenie ścian	92 259,97
	Rozbudowa szkoły podstawowej im. J.U.Niemcewicza wraz z wymianą dachu w Neplach	Rozbudowa budynku, ocieplenie ścian zewnętrznych	399 784,61
	Remont budynku remizy w Bohukałach	Remont budynku z ociepleniem	37 939,89
	Remont świetlicy wiejskiej w Kuzawce	Ocieplenie budynku	113 027,85
	Remont budynku komunalnego w Kobylanach	Ocieplenie budynku	23 269,00
	Remont budynku komunalnego w Podolance 6	Ocieplenie budynku	21 457,00
	Remont świetlicy wiejskiej w Murawcu	Wymiana okien i drzwi, ocieplenie ścian zewnętrznych	67 531,00
	Remont budynku świetlicy w Bohukałach	Ocieplenie budynku	71 448,86
	Wykonanie projektu instalacji pompy ciepła z dolnym źródłem zasilania w Kobylanach	Zespół Szkół im. Orła Białego	37 649,99
	Remont budynku świetlicy w Michalkowie	Ocieplenie budynku	145 043,00
	Rozbudowa remizy strażackiej OSP Krzyczew	Ocieplenie budynku	264 619,00
	Remont świetlicy wiejskiej w Polatyczach	Ocieplenie budynku	64 431,00
	Remont świetlicy wiejskiej w Lebiedziewie	Ocieplenie budynku	65 954,00
	Zrealizowano 35 zadań inwestycyjnych dotyczących rozbudowy oświetlenia drogowego (budowy, rozbudowy)	Miejscowości na terenie gminy, w których zrealizowano zadania: Kobylany ul. Ceglana, ul. Kolejarzy, pl. Ryszarda Kaczorowskiego, Małaszewicze ul. Kolejarzy Południe, Koroszczyn ul. Leśna, Kolonia Dobratycze, Starzynka, Zastawek, Lebiedziew, Małaszewicze Małe, Krzyczew, Kuzawka, Lechuty Duże, Małaszewicze, Polatycze, Bohukały, Neple, Kukuryki, Samowicze, Lechuty Małe 2, Lechuty Małe 4, Michalków, Kołpin Ogrodniki, Łęgi, Łobaczew Duży 1 i 2, Podolanka 1, Łobaczew Mały, Koroszczyn	2 550 601,00
	Zrealizowano 5 zadań związanych z redukcja zużycia energii	W miejscowościach: Kobylany, Koroszczyn, Neple, Małaszewicze Osiedle II, Małaszewicze Małe ul. Wspólna, Małaszewicze Duże WOC, ul. Słoneczna, Murawiec Żuki, Małaszewicze Osiedle – dostawa i montaż reduktorów zużycia energii (zmniejszenie zużycia energii czynnej o ok. 35%); Małaszewicze Osiedle I, Kobylany, Koroszczyn: wymiana opraw z lampami metalohalogenkowymi na oprawy LED; Małaszewicze Duże,	195 579,00

		Małaszewicze Małe ul. Warszawska: wymiana źródeł światła wraz z redukcją zużycia energii; Kobylany: ustawiono 1 kpl. oświetlenia drogowego zasilanego z odnawialnych źródeł energii	
	Dotacja do zakupu i montażu kolektorów słonecznych na terenie Gminy Terespol w 2014r.	Podpisano 94 umowy, dofinansowanie rozliczone - 85 umów	169 540,00
	Dotacja do zakupu i montażu kolektorów słonecznych na terenie Gminy Terespol w 2013r.	Właściciel działki, Gmina Terespol – maksymalna kwota dofinansowanie 2 000,00 zł na jeden budynek mieszkalny – podpisano 91 umów	181 521,56
	Dotacja do zakupu i montażu kolektorów słonecznych na terenie Gminy Terespol w 2012r.	Właściciel działki, Gmina Terespol – maksymalna kwota dofinansowanie 2 000,00 zł na jeden budynek mieszkalny - podpisano 9 umów	18 000,00
Zalesie	Kolektory słoneczne na budynkach indywidualnych mieszkalnych	Zadanie realizowane na terenie całej gminy. Gmina udzieliła w 2014r. dofinansowania w kwocie 2 000 zł na zamontowanie urządzeń do energii odnawialnej 185 szt.	370 000,00
Tuczna	Termomodernizacja Zespołu Szkół w Tucznej	Docieplenie i wymiana stolarki	600 000,00
	Kolektory słoneczne – Zespół Szkół Tuczna	45 paneli solarnych	400 000,00
Razem			**18 887 674,00**

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

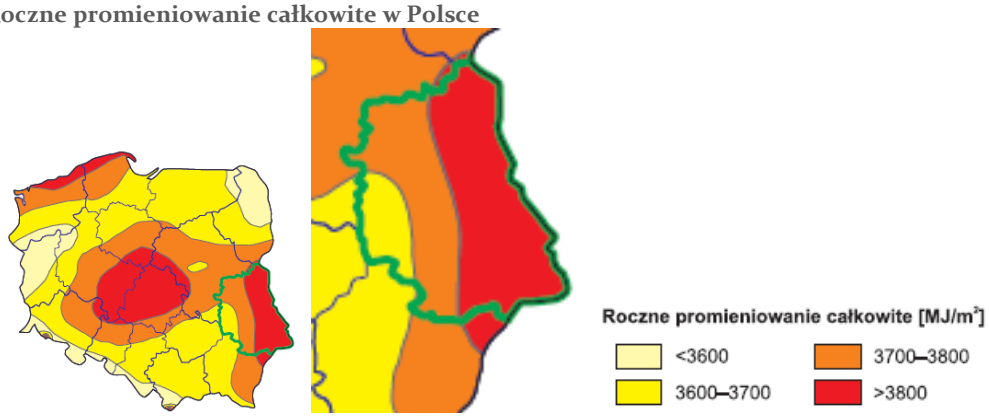
Pomimo przeprowadzenia w latach 2008-2013 szeregu inwestycji związanych z termomodernizacją istnieje potrzeba podjęcia dalszych działań wpływających na efektywność energetyczną obiektów. Ważnym elementem jest również wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii. Zgodnie z Krajowym Planem Działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych krajowy cel na 2020 rok oraz przewidywany kurs dotyczący wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych zakłada:

- produkcję łączną energii z OZE w roku 2020 – 15,5%,
- produkcję ciepła z OZE – 17,05%,
- produkcję energii elektrycznej z OZE – 19,13%,
- produkcję zielonej energii w transporcie – 10,14%.

W skali kraju i województwa zauważalny jest wzrost ich wykorzystania, co związane jest m.in. z polityką energetyczno-klimatyczną Unii Europejskiej. W okresie 2006-2012 wzrost udziału energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem szczególnie zauważalny był w skali kraju i w 2006r. wynosił 2,7% natomiast dla województwa 0,9%, w 2012r. 10,4% dla kraju i tylko 1,5% dla województwa.

Ze względu na potencjalną energię użyteczną, prawie całe województwo lubelskie znajduje się w rejonie, gdzie roczne sumy promieniowania słonecznego kształtują się na poziomie 950-1020 kWh/m^2. POF „Aktywne Pogranicze" położony jest w obszarze o najkorzystniejszych warunkach do rozwoju energetyki słonecznej oraz o wysokim rocznym promieniowaniu całkowitym powyżej 3800 MJ/m^2.

Ryc. 17. Roczne promieniowanie całkowite w Polsce

Źródło: Bogdańska, 2002

Instalacje solarne należą do rozwiązań energooszczędnych, ekonomicznych oraz ekologicznych. Zastosowanie 1 m² powierzchni kolektora słonecznego pozwala na zaniechanie spalenia 250 kg węgla w ciągu roku, a tym samym na ograniczenie emisji pyłów o 2,5 kg, dwutlenku siarki o 6 kg i tlenków azotu o 2 kg.

Zaopatrzenie Lubelszczyzny w energię elektryczną wymaga około 1,2 GW mocy. Energia ta pokrywa zarówno potrzeby indywidualnych mieszkańców, jak i przemysłu. Jest zabezpieczana głównie przez elektrociepłownie Regionu, ale zdecydowanie większa jej część jest importowana z innych województw. Jest to jednakże energia pochodząca również z elektrociepłowni węglowych. Stosowanie się Polski do dyrektyw klimatycznych wymusza inwestycje energetyczne pochodzące z OZE. POF „Aktywne Pogranicze" posiada potencjał w tym zakresie zarówno jeżeli chodzi o uwarunkowania związane z nasłonecznieniem jak i zagospodarowaniem przestrzennym.

Instalacje fotowoltaiczne mogą być instalowane w następujących lokalizacjach:

- ✓ budynki użyteczności publicznej,
- ✓ dachy domów mieszkalnych nachylone w kierunku południowym,
- ✓ tereny w pobliżu instalacji oświetlenia dróg publicznych (zasilanie autonomiczne energooszczędnego oświetlenia dróg),
- ✓ tereny marginalne (nieczynne wysypiska śmieci, strefy buforowe, wyeksploatowane kopalnie piasku, tereny przystadionowe, charakteryzujące się niską gęstością zaludnienia itp.).

Na terenie POF „Aktywne Pogranicze" planowane są również inwestycje związane z farmami wiatrowymi. Przykładem jest gmina Zalesie na terenie której w miejscowościach Kijowiec, Dereczanka, Nowosiółki, Berezówka, Kijowiec Kolonia zostanie postawionych 18 turbin wiatrowych o mocy 60 MW.

Innym potencjałem obszaru, szczególnie istotnym ze względu na brak sieci gazowej, jest wykorzystanie biogazu powstałego z fermentacji roślin energetycznych i odpadów organicznych w celu pozyskania energii. Dobrą praktyką stosowaną w państwach Unii Europejskiej są spółdzielnie energetyczne skupiające: samorządy gminne, mieszkańców – rolników oraz producentów.

Tabela 6 Planowane zadania związane z odnawialnymi źródłami energii oraz efektywnością energetyczną na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Gmina	Nazwa zadania	Rodzaj wykonanego zadania/zakres	Wartość (zł)
miasto Terespol	Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne (np. LED)	Przebudowa w całym mieście oświetlenia ulicznego na energooszczędne, wymiana opraw i budowa inteligentnych systemów oświetlenia ulicznego	1 000 000,00
Janów Podlaski	Termomodernizacja Przedszkola Samorządowego	Ocieplenie ścian styropianem, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej	1 533 263,00
	Termomodernizacja szkoły podstawowej i gimnazjum	Ocieplenie ścian styropianem, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej	1 320 000,00
	Montaż instalacji fotowoltaicznych na budynkach mieszkalnych oraz obiektach użyteczności publicznej	Teren całej gminy, około 1000 instalacji	-
	Montaż lamp ulicznych hybrydowych (z zamontowanym panelem fotowoltaicznym i turbiną wiatrową)	Teren całej gminy – miejsca odległe od infrastruktury, do których nieopłacalne jest doprowadzenie energii elektrycznej (skrzyżowanie nieoświetlonych ulic, miejsc podwyższonego ryzyka w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa). Zakres – kilkanaście słupów oświetleniowych	-
Kodeń	Modernizacja oświetlenia w Gminie Kodeń	Wymiana oświetlenia ulicznego (technologia LED)	5 000 000,00
	Pompy ciepła	Budynki świetlic wiejskich, Zespół Placówek Oświatowych, Ośrodek Zdrowia – około 10 budynków	-
	Budowa instalacji fotowoltaicznych dla gospodarstw indywidualnych i jednostek użyteczności publicznej	200 szt.	-
Konstantynów	Termomodernizacja Gminnego Centrum Kultury w Konstantynowie	Wykonanie kompleksowej termoizolacji wraz z wymianą stolarki drzwiowo okiennej	-
	Termomodernizacja budynku Domu Nauczyciela	Wykonanie kompleksowej termoizolacji wraz z wymianą stolarki drzwiowo okiennej	-
	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Komarnie Kolonii	Wykonanie kompleksowej termoizolacji wraz	-

		z wymianą stolarki drzwiowo okiennej	
	Oświetlenie drogowe wsi Witoldów	Montaż oświetlenia ulicznego. Droga wojewódzka 698	-
	Wymiana oświetlenia ulicznego technologicznie opartego o OZE	153 punkty świetlne	-
	Budowa instalacji fotowoltaicznych dla gospodarstw indywidualnych i jednostek użyteczności publicznej	400 szt.	-
	Kontynuowanie budowy kolektorów słonecznych	100 szt.	-
	Budowa pomp ciepła dla jednostek użyteczności publicznej	5 jednostek	-
Leśna Podlaska	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	Urząd Gminy – wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, ocieplenie ścian; Zespół Placówek Oświatowych – wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, termoizolacja ścian; Ośrodek zdrowia – wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, termoizolacja ścian	-
	Instalacje solarne na budynkach użyteczności publicznej i gospodarstw domowych	Projekt o zasięgu gminnym, ok. 300 instalacji	600 000,00
	Farmy fotowoltaiczne		-
	Wymiana kotłowni przy Zespole Placówek Oświatowych w Leśnej Podlaskiej		-
	Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie gminy	Wymiana żarówek na energooszczędne LED	-
	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej		-
	Instalacje fotowoltaiczne na budynkach użyteczności publicznej i gospodarstw domowych	Projekt o zasięgu gminnym ok. 400 sztuk	-
	Instalacje pomp ciepła	Instalacje na terenie całej gminy ok. 200 sztuk	-
	Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie gminy	Wymiana żarówek na energooszczędne LED	-
	Budowa farm fotowoltaicznych/wiatrowych	Teren gminy dopuszczony MPZP	-
	Budowa sieci elektro-energetycznych oraz gazowych		-
Łomazy	Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie Gminy	Wymiana żarówek na energooszczędne LED	-
	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej		
	Instalacje solarne	Instalacje na terenie całej gminy, ok. 300 sztuk	-
	Instalacje fotowoltaiczne	Instalacje na terenie całej gminy, ok. 400 sztuk	
	Pompy ciepła	Instalacje na terenie całej gminy, ok. 200 sztuk	
Piszczac	Budowa oświetlenia ulicznego	Budowa oświetlenia	500 000

		ulicznego: Zahorów, Zalutyń, Chotyłów	
	Modernizacja oświetlenia ulicznego	Teren całej gminy	-
	Budowa farm fotowoltaicznych	Gmina Piszczac, Spółka, os. prywatne	-
	Budowa kolektorów słonecznych	Gmina Piszczac	-
Rokitno	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej	Teren gminy Rokitno	-
	Montaż paneli fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej i dla odbiorców indywidualnych		-
	Modernizacja oświetlenia ulicznego		-
	Budowa kolektorów słonecznych na budynkach użyteczności publicznej i dla odbiorców indywidualnych		-
	Budowa biogazowni		-
	Mikroinstalacje OZE dla budynków użyteczności publicznej i odbiorców indywidualnych		-
	Budowa elektrowni wiatrowych		-
	Budowa farm fotowoltaicznych		-
Sławatycze	Modernizacja świetlic wiejskich: Jabłeczna i Liszna	Wykonanie ocieplenia budynków oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej	250 000
	Modernizacja budynku GOPS Sławatycze ul. Włodawska	Ocieplenie budynku, wymiana stolarki, instalacje sanitarno-wodociągowa, elektryczna, remont dachu	250 000
	Budowa Solarnych Systemów Grzewczych	Zakres 285	3 990 000,00
Terespol	Budowa wydzielonego oświetlenia drogi głównej na terenie WOC w Małaszewiczach Małych	Małaszewicze Małe Wolny Obszar Celny. Ustawienie 36 szt. słupów oświetleniowych	203 690,00
	Kompleksowa wymiana lamp /sodowych/ na LED	Oświetlenie uliczne Gminy Terespol. W najbliższych latach planowana jest kompleksowa wymiana lamp /sodowych/ w wykonanym oświetleniu ulicznym na terenie gminy Terespol na energooszczędne	400 000,00
	Dotacja do zakupu i montażu kolektorów słonecznych na terenie gminy Terespol w 2015 roku	Właściciel działki, gmina Terespol – maksymalna kwota dofinansowanie 2 000,00 zł na jeden budynek mieszkalny	240 000,00
	Montaż paneli fotowoltaicznych na budynkach świetlic wiejskich gminy Terespol	Budynki świetlic wiejskich	200 000,00
	Montaż paneli fotowoltaicznych na budynkach 3 szkół do 40 kW	Lokalizacja inwestycji: Kobylany, Małaszewicze,	750 000,00

	każda instalacja	Neple. Podmiot odpowiedzialny Eko-Bug sp. z o.o.	
	Montaż paneli fotowoltaicznych na oczyszczalni ścieków, hydroforni i siedzibie spółki do 40 kW każda instalacja	Lokalizacja inwestycji: Koroszczyn. Podmiot odpowiedzialny Eko-Bug Sp. z o.o.	750 000,00
	Budowa farmy fotowoltaicznej do 1MW	Lokalizacja inwestycji: Kobylany. Podmiot odpowiedzialny Eko-Bug Sp. z o.o.	7 000 000,00
	Budowa centralnej kotłowni na bazie odnawialnych źródeł energii (kogeneracja)	Lokalizacja inwestycji: Kobylany. Podmiot odpowiedzialny Eko-Bug Sp. z o.o.	1 200 000,00
	Budowa biogazowni 0,5 MW	Lokalizacja inwestycji: Lebiedzew. Podmiot odpowiedzialny Eko-Bug Sp. z o.o.	9 000 000,00
	Budowa sieci ciepłowniczych do centrum gminy i szkoły w Kobylanach	Lokalizacja inwestycji: Koroszczyn. Podmiot odpowiedzialny gmina Terespol	1 200 000,00
	Budowa sieci energetycznych wykorzystujących OZE i tworzenie spółdzielni energetycznej	Podmioty odpowiedzialne gmina Terespol, Eko-Bug Sp. z o.o., mieszkańcy	-
	Mikroinstalacje OZE na terenie gminy Terespol	Podmioty odpowiedzialne: gmina, mieszkańcy	10 000 000,00
Zalesie	Farma wiatrowa o mocy do 60 MW	Przyszła lokalizacja farmy na terenie miejscowości: Kijowiec, Dereczanka, Nowosiółki, Berezówka, Kijowiec Kolonia. 18 szt. turbin wiatrowych Inwestor: Ponthen Fanna Wólka Dobryńska	-
	Odnawialne źródła energii (kolektory, pompy ciepła, panele fotowoltaiczne)	Właściciele budynków z terenu gminy Zalesie – około 200.	-
Tuczna	Termomodernizacja Szkoła Podstawowa. Dąbrowica Duża	Termomodernizacja	800 000,00
	Modernizacja oświetlenia ulicznego	Wymiana opraw	1 000 000,00
	Termomodernizacja UG Tuczna	Termomodernizacja	600 000,00
	Termomodernizacja przedszkola gminnego	Termomodernizacja	400 000,00
	Termomodernizacja domu nauczyciela	Termomodernizacja	600 000,00
	Instalacja fotowoltaiczna oraz turbina wiatrowa	Oczyszczalnia ścieków	400 000,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Z przeprowadzonej wstępnie inwentaryzacji potrzeb samorządów, mieszkańców oraz przedsiębiorców w zakresie zadań związanych z efektywnością energetyczną wynika, iż obszar wykazuje znaczne zapotrzebowanie w tym zakresie. Potrzeby są szacowane na około 60 mln zł.

INNE INSTALACJE

Przez teren POF „Aktywne Pogranicze" planowana jest budowa rurociągu nafty na odcinku Brody – Płock. Na terenie obszaru planowany przebieg rurociągu obejmuje gminy Łomazy (7,95 km), Leśna Podlaska (7,72 km), Konstantynów (18,48 km). W 2012r. na potrzeby ww. inwestycji wykonana została Prognoza oddziaływania na środowisko zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego.

Ryc. 18. Przebieg rurociągu naftowego Brody-Płock na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

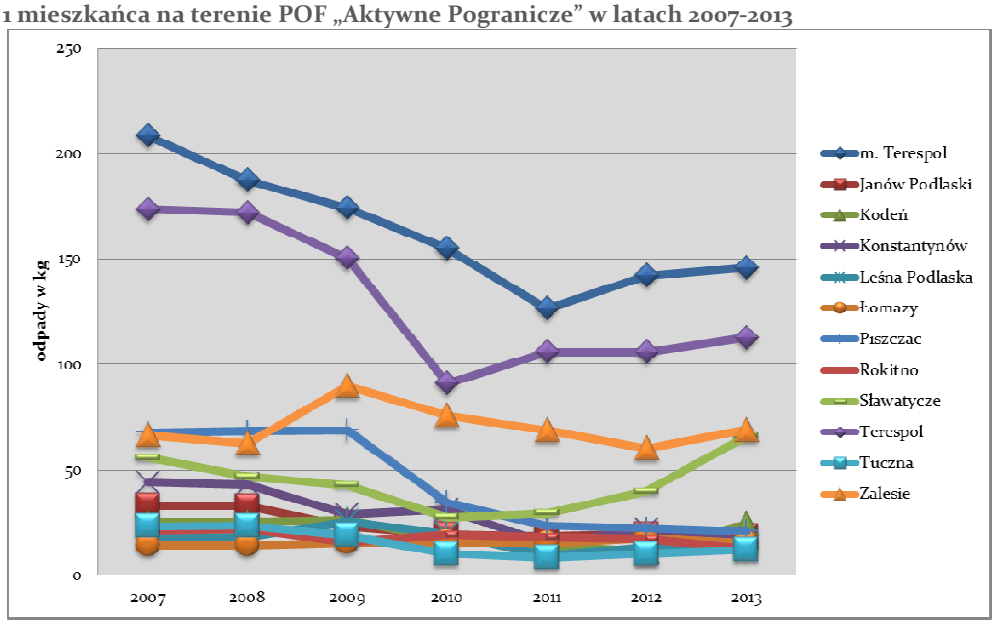

Źródło: opracowanie własne na podstawie Prognozy oddziaływania na środowisko zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego dotycząca wprowadzenia do planu inwestycji obejmującej realizację rurociągu naftowego Brody-Płock wraz z infrastruktury towarzyszącą, BPP w Lublinie Lublin 2012

GOSPODARKA ODPADAMI

Według danych GUS w 2013r. na terenie POF „Aktywne Pogranicze" zebrano 2726,13 t odpadów zmieszanych, jest to prawie o 54% mniej niż w 2007r. Odpady wytworzone w gospodarstwach domowych stanowią około 45% wszystkich odpadów. Prawie 60% odpadów pochodzi z miasta oraz gminy Terespol.

Wykres 6 Ilość zebranych zmieszanych odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku ogółem na 1 mieszkańca na terenie POF „Aktywne Pogranicze" w latach 2007-2013

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na terenie powiatu bialskiego występuje jedna Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) w Białej Podlaskiej. Do dnia 1 lipca 2013r. wszystkie odpady komunalne, które były przekazywane na składowisko były na nim składowane. Natomiast po 1 lipca ze względu na wdrażany nowy rodzaj instalacji i rozwiązania technologiczne uruchomione w RIPOK w regionie, przyjęto system segregacji w podziale na: frakcje suchą i mokrą, szkło, popiół i odpady pochodzące z remontów.

Obszar dysponuje również lokalnymi składowiskami odpadów. Natomiast w celu zagospodarowania odpadów w inny sposób niż składowanie w Białej Podlaskiej wybudowany został Zakład Zagospodarowania Odpadów (ZZO), spełniający kryteria formalno – prawne, techniczne i ekologiczne zarówno krajowe jak i europejskie. Jest to zakład o charakterze regionalnym, który przyjmować będzie odpady z terenu gmin powiatu bialskiego, parczewskiego i łukowskiego.

Budowa i rozpoczęcie eksploatacji nowego składowiska odpadów komunalnych w Białej Podlaskiej jest częścią planowanego do wdrożenia modelu kompleksowego zagospodarowania odpadów stałych wytwarzanych w miastach: Biała Podlaska, Międzyrzec Podlaski i Terespol oraz w gminach: Biała Podlaska, Leśna Podlaska, Międzyrzec Podlaski, Tuczna, Kodeń, Konstantynów, Piszczac, Łomazy, Rossosz, Wisznice, Rokitno, Zalesie, Drelów, Janów Podlaski, Parczew, Jabłoń, Terespol oraz Trzebieszów. Zbudowany Zakład Zagospodarowania Odpadów zapewnia kompleksowe zagospodarowanie w oparciu o instalację do suchej fermentacji, komory intensywnego doświeżania, kompostownię pryzmową wszystkich odpadów biodegradowalnych z jednoczesnym odzyskiem i energetycznym wykorzystaniem biogazu.

Równolegle z instalacjami do przetwarzania odpadów wybudowana została nowa kwatera na odpady o pojemności geometrycznej 147 600 m^3.

Ryc. 19. Składowiska odpadów oraz komunalnych oczyszczalni ścieków na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne

Na terenie obszaru funkcjonują składowiska odpadów w gminach: Konstantynów, Janów Podlaski, Zalesie, Terespol, Piszczac, Kodeń.

Ranking gmin w powiecie bialskim (Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014)

- ✓ **Gmina Konstantynów** (gmina wiejska) zajęła **1** miejsce w powiecie i **62** miejsce w województwie lubelskim wg wskaźnika prezentującego odsetek ludzi korzystającej z instalacji gazowej;
- ✓ **Gmina Terespol** (gmina miejska) zajęła **2** miejsce w powiecie i **24** w województwie wg wskaźnika prezentującego odsetek ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej, natomiast **gmina wiejska Terespol** wg ww. wskaźnika zajęła **3** miejsce w powiecie i **26** w województwie;
- ✓ **Gmina Tuczna** zajęła **1** miejsce w powiecie i **24** w województwie lubelskim wg wskaźnika prezentującego odsetek ludności korzystającej z instalacji wodociągowej.

3.5. Gospodarka

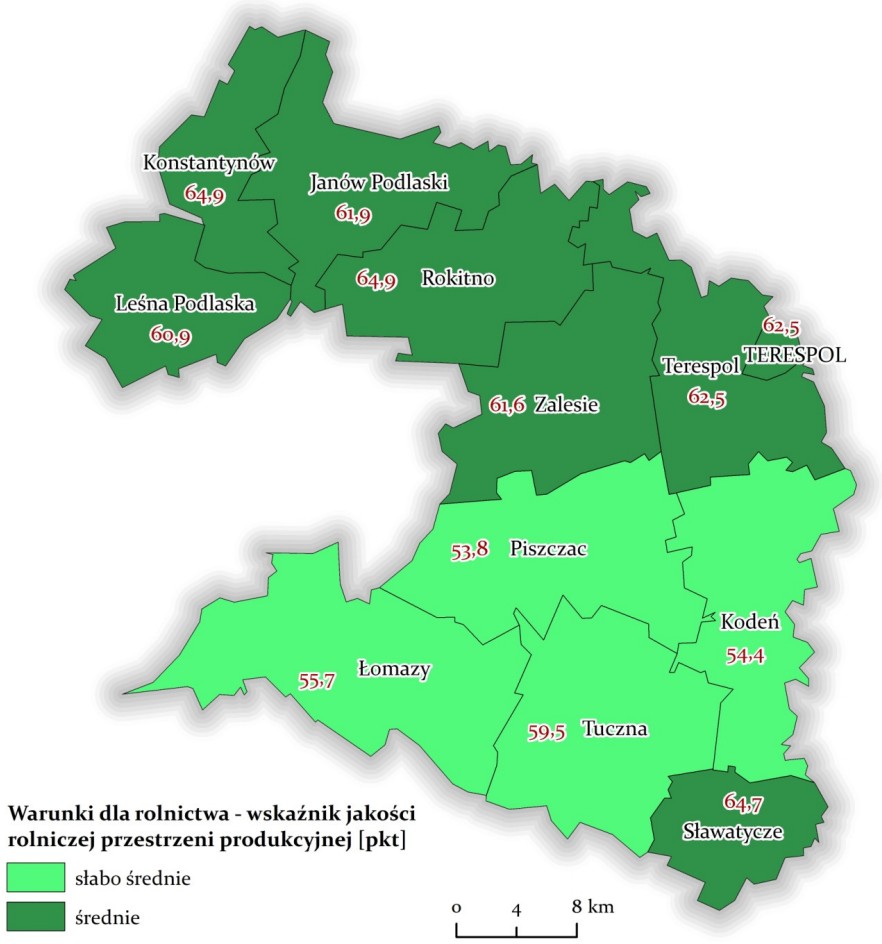
SEKTOR ROLNICZY

Rolnictwo jest jednym z najbardziej powszechnych rodzajów aktywności gospodarczej, obszary wiejskie są miejscem życia i pracy blisko 40% ludności kraju oraz miejscem wypoczynku[15].

[15] Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Obszar POF „Aktywne Pogranicze" zaliczany jest pod względem wartości wskaźnika jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla północno-wschodniej części jako średnie (od 60,9 do 64,9 pkt) oraz dla południowo-wschodniej części z wyjątkiem Sławatycz (64,7 pkt) średnio – słabe (od 53,8 do 59,5 pkt).

Ryc. 20. Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Zmiana plany zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego – uwarunkowania wewnętrzne, BPP w Lublinie, Lublin 2011

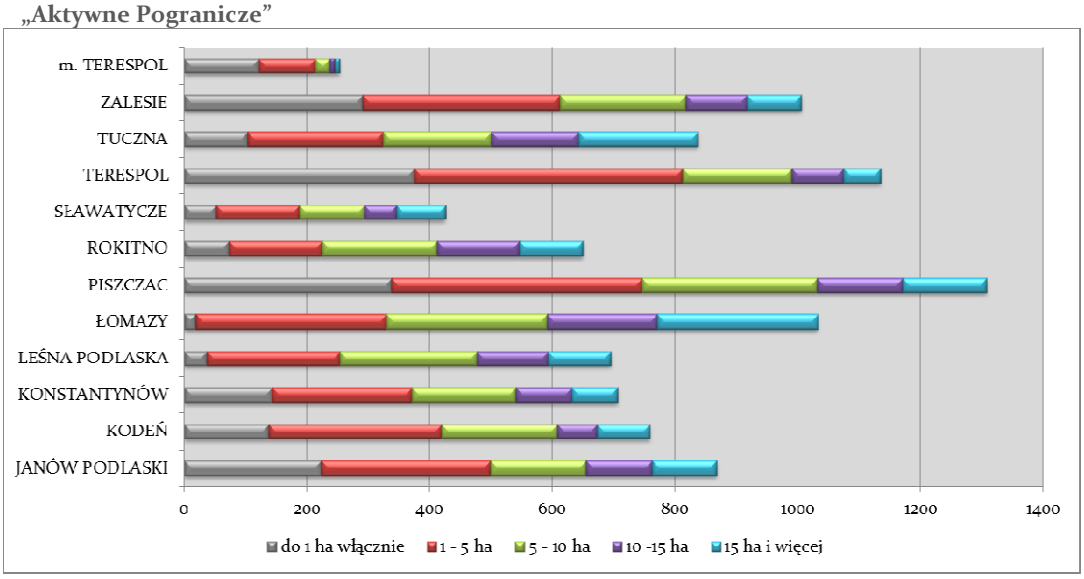
Na wartość wskaźnika oprócz klimatu, warunków wodnych, rzeźby terenu, wpływ mają gleby, które na analizowanym obszarze dla gmin:

- Leśna Podlaska, Janów Podlaski, Rokitno, Zalesie, Kodeń, Sławatycze, Tuczna występują jako gleby gruntów ornych z przewagą klasy bonitacyjnych IVa, IVb i V;
- Rokitno, Terespol, występują jako gleby gruntów ornych z przewagą klas bonitacyjnych IIIa, IIIb;
- Konstantynów, oraz w części gmin Zalesie, Piszczac, Łomazy, Kodeń, Janów Podlaski, Leśna Podlaska, występują jako gleby użytków zielonych z przewagą klas bonitacyjnych V, VI, VIz.

Na terenie obszaru najkorzystniejszy kompleks rolniczej przydatności gleb – pszenny dobry występuje na terenie gminy Terespol, w pozostałej części obszaru wstępują kompleksy żytni bardzo dobry, żytni dobry i słaby oraz użytki zielone i lasy.

Czynnikiem wpływającym na stan rolnictwa i intensywność produkcji rolnej jest struktura agrarna. Wg stanu na koniec 2010r. na terenie POF „Aktywne Pogranicze" istniało 9669 gospodarstw rolnych. Pod względem wielkości dominują małe gospodarstwa o powierzchni do 1 ha włącznie oraz od 1 do 5 ha.

Wykres 7 Struktura ilościowa gospodarstw rolnych Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, Powszechny Spis Rolny, 2010

Pod względem wielkości, najwięcej gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha znajduje się na terenie gmin:

- Łomazy – 201 gospodarstw, w tym 4 powyżej 50 ha we wsiach: Łomazy (2 szt.), Burwin (1 szt.), Studzianka (1szt.);
- Tuczna – 195 gospodarstw, w tym 9 powyżej 50 ha we wsiach: Bokinka Pańska (2 szt.), Ogrodniki (1 szt.), Matiaszówka (1 szt.), Wólka Zabłocka Kol. (1 szt.), Tuczna (1 szt.), Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Bokince Pańskiej;
- Piszczac – 137 gospodarstw, w tym 5 powyżej 50 ha we wsiach: Połoski Stare (1 szt.), Zahorów (2 szt.), Połoski (1 szt.), Ortel Królewski Drugi (1 szt.);
- Janów Podlaski – 105 gospodarstw, w tym 13 powyżej 50 ha we wsiach: Janów Podlaski (3 szt.), 2 podmioty z terenu gminy Konstantynów oraz 1 z terenu gminy Rokitno prowadzące działalność na terenie miejscowości: Cieleśnica (3 szt.), Wygoda (1 szt.), Woroblin (1 szt.) Ostrów (1 szt.), Stary Bubel (1 szt.) oraz po 1 gospodarstwie prowadzonym przez Agencję Nieruchomości Rolnych i Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska;
- Rokitno – 104 gospodarstw, w tym 9 powyżej 50 ha we wsiach: Zaczopki Kolonia (1 szt.), Cieleśnica (2 szt.), Derło (2 szt.), Lipnica (2 szt.), Olszyn (1 szt.), Bohukały (1 szt.);
- Leśna Podlaska – 102 gospodarstwa, w tym 4 powyżej 50 ha we wsiach: Nosów (1 szt.), Litewniki Stare (1 szt.), Witulin (1 szt.), Worgule (1 szt.).

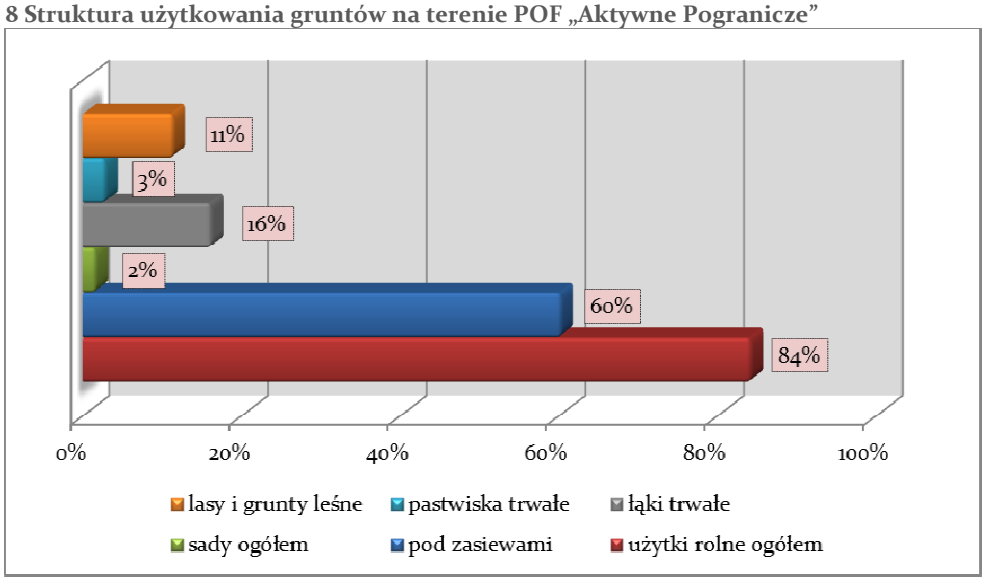
Najmniej zaś gospodarstw powyżej 15 ha znajduje się na terenie:

- m. Terespol – 8 gospodarstw;
- Terespol – 61 gospodarstw, z czego 5 gospodarstw powyżej 50 ha we wsiach: Kobylany (1 szt.), Koroszczyn (1 szt.), Samowicze (2 szt.), Neple (1 szt.);

- Konstantynów – 75 gospodarstw;
- Sławatycze – 79 gospodarstw, z czego 3 gospodarstwa powyżej 50 ha we wsiach: Nowosiółki (1 szt.), Kostomłoty (1 szt.), Krzywowólka (1 szt.);
- Kodeń – 86 gospodarstw, z czego 6 gospodarstw powyżej 50 ha we wsiach: Szostaki (1 szt.), Okczyn (1 szt.), Zabłocie (1 szt.), Kopytów (1 szt.), Kodeń I (1 szt.), Kodeń II (1 szt.);
- Zalesie – 88 gospodarstw, z czego 10 gospodarstw powyżej 50 ha we wsiach: Zalesie (3 szt.), Mokrany Nowe (5 szt.), Mokrany Stare (2 szt.).

Najwięcej gospodarstw powyżej 50 ha występuje na terenie gmin: Janów Podlaski (13 szt.), Zalesie (10 szt.) oraz Rokitno (9 szt.). Natomiast gospodarstwa o wielkości do 15 ha stanowią 86,53% ogółu gospodarstw na terenie POF „Aktywne Pogranicze".

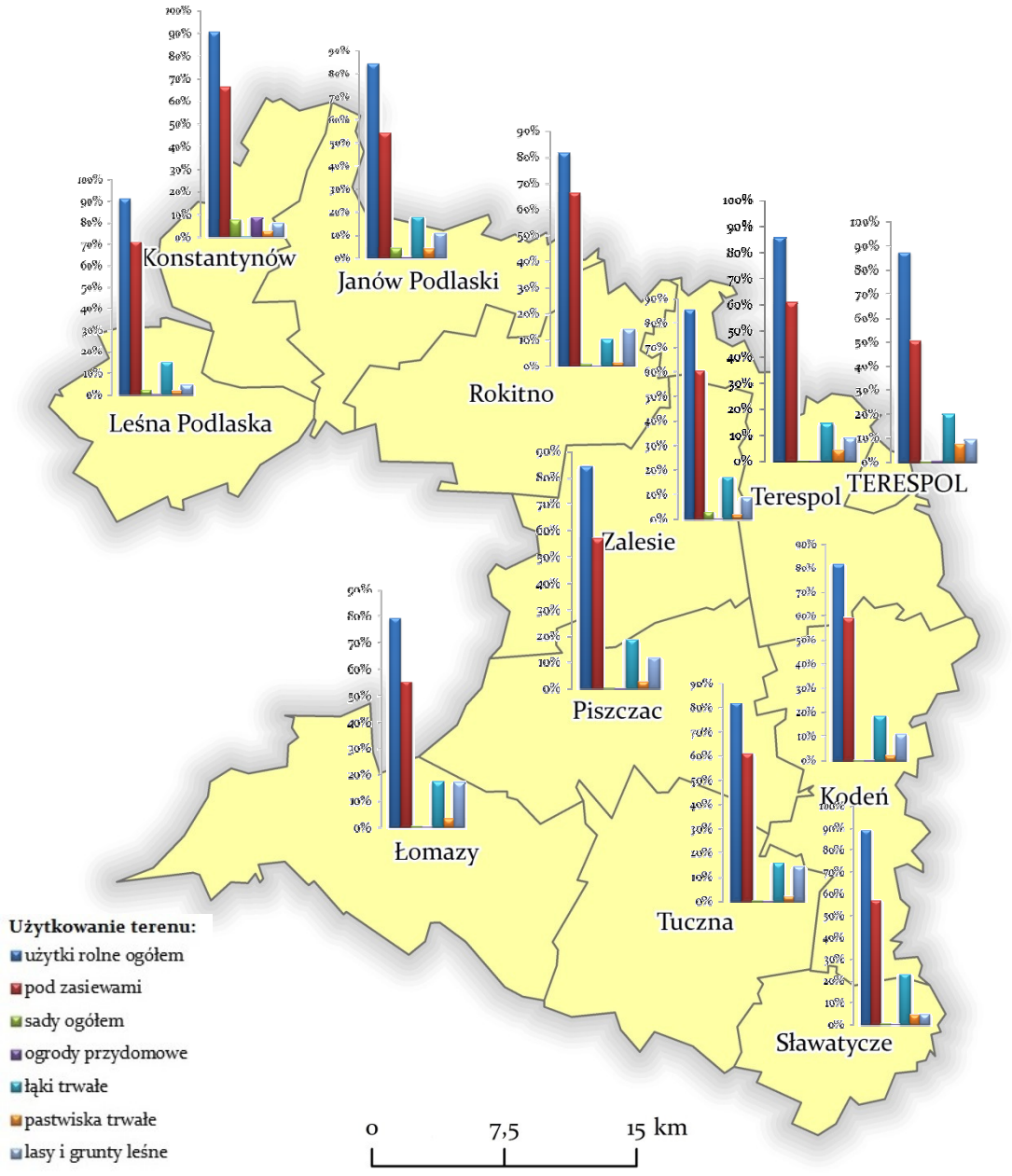
Wykres 8 Struktura użytkowania gruntów na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, Powszechny Spis Rolny, 2010

Wśród powierzchni użytków rolnych dominują tereny pod zasiewami (60%), łąki trwałe (16%) oraz lasy i grunty leśne (11%). Najwięcej w stosunku do powierzchni gruntów ogółem użytków rolnych znajduje się na terenie gmin: Leśna Podlaska (91%), Konstantynów (90%), Sławatycze (89%), najmniej w gminach: Łomazy (79%), Kodeń, Rokitno, Tuczna (82%). W zakresie gruntów pod zasiewami przoduje gmina: Leśna Podlaska (71%), Konstantynów (67%) oraz Rokitno (66%), najmniej natomiast znajduje się w gminach: m. Terespol (51%), Janów Podlaski (54%), Łomazy (55%), Piszczac, Sławatycze (57%). Pod względem łąk trwałych wyróżniają się gminy: Sławatycze (23%), Piszczac (19%), Kodeń, Janów Podlaski (18%), Zalesie (17%), Tuczna, Leśna Podlaska (16%), Terespol (15%). Pastwiska, które zajmują 3% powierzchni użytków rolnych obszaru głównie znajdują się na terenie gmin: Sławatycze (5%), Terespol, Janów Podlaski (4%). Niewiele powierzchni zajmują również sady (2%), pod tym względem wyróżniają się gminy: Sławatycze (5%), Terespol, Janów Podlaski (4%). Jak już wspomniano obszar wyróżnia się pod względem lasów i gruntów leśnych, których jest najwięcej w gminach: Łomazy (17%), Tuczno, Rokitno (14%), Piszczac (12%), Kodeń, Janów Podlaski (11%).

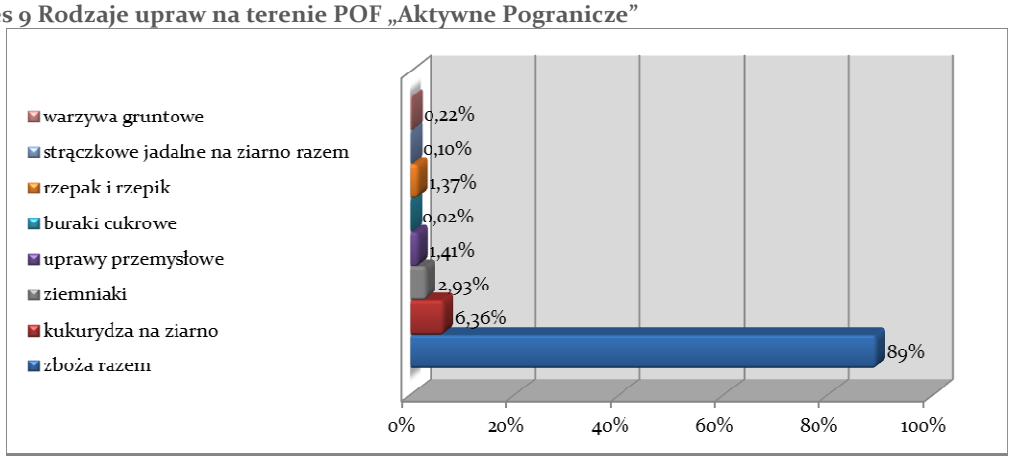
Ryc. 21 Użytkowanie terenu na terenie POF „Aktywne Pogranicze”

Źródło: opracowanie własne

Słaba jakość gleb przekłada się na powierzchnię zasiewów, rodzaj upraw i hodowlę zwierząt. W zakresie zasiewów przeważają zboża, które stanowią aż 89% głównie: żyto, pszenżyto, owies.

Wykres 9 Rodzaje upraw na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, Powszechny Spis Rolny, 2010

Pod względem hodowli zwierząt liderami obszaru są gminy: Łomazy, Tuczna, Leśna Podlaska, Piszczac, Rokitno, w których hodowanych jest ponad 70% trzody chlewnej oraz bydła całego obszaru funkcjonalnego.

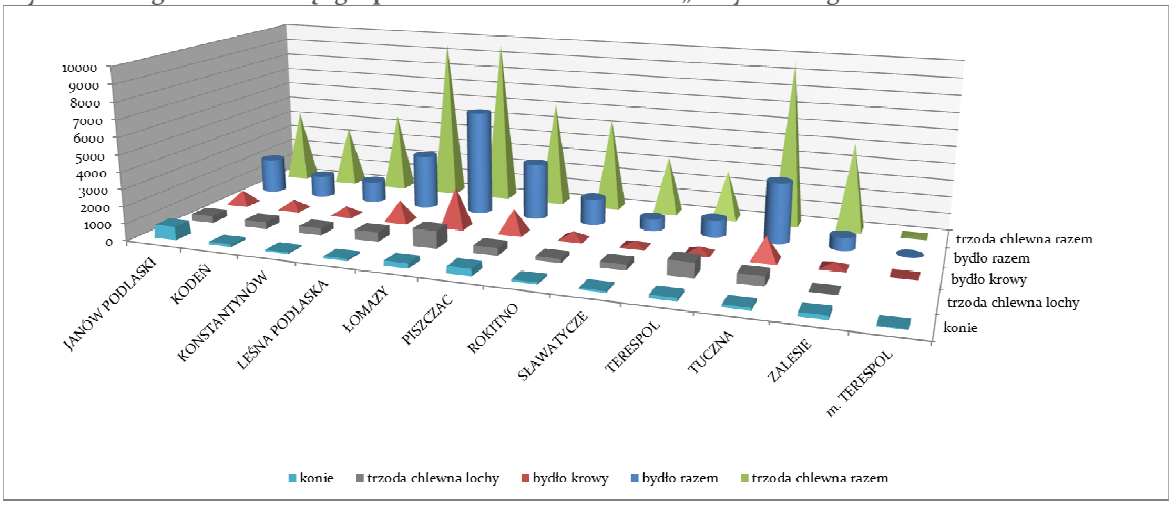
Tabela 7 Udział pogłowia zwierząt w wybranych gminach w ogólnej licznie na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Zwierzęta	Łomazy	Tuczna	Leśna Podlaska	Piszczac	Rokitno	Zalesie
Trzoda chlewna	15%	15%	15%	10%	8%	8%
Bydło	25%	14%	13%	13%	6%	3%

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie GUS, Powszechny Spis Rolny, 2010

Ilościowo przeważa pogłowie trzody chlewnej i bydła w mniejszym stopniu drobiu. W hodowli drobiu zdecydowanie wyróżnia się gmina Konstantynów, która dostarcza 48% produkcji drobiu całego POF „Aktywne Pogranicze". W mniejszym zakresie drób jest hodowany na terenie gmin: Łomazy (9%), Zalesie (8%), Piszczac, Rokitno, Tuczna (5%).

Wykres 10 Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, Powszechny Spis Rolny, 2010

Międzynarodowym wyróżnikiem obszaru jest hodowla koni w Janowie Podlaskim. Szczególnie istniejąca od 1817 roku Stadnina w Janowie Podlaskim - istniejąca, najstarsza

państwowa stadnina koni w Polsce położona w miejscowości Wygoda. Stadnina słynie głównie z hodowli koni czystej krwi arabskiej oraz koni angloarabskich.

Gospodarstwa rolne zajmujące się chowem i hodowlą bydła (powyżej 10 DJP[16]):

- Janów Podlaski – 4 gospodarstwa: Wygoda, Stary Pawłów, Błonie, Nowy Pawłów;
- Kodeń – 5 gospodarstw: Okczyn (1 szt.), Kopytów (1 szt.), Kodeń (1 szt.), Kopytów Kolonia (1 szt.), Zabłocie (1 szt.);
- Konstantynów – 6 gospodarstw: Komarno (1 szt.), Zakalinki (1 szt.), Gnojno (4 szt.);
- Leśna Podlaska – 28 gospodarstwa: Klukowszczyzna (3 szt.), Droblin (4 szt.), Stara Bordziłówka (1 szt.), Worgule (11 szt.), Zaberbecze (1 szt.), Witulin (8 szt.);
- Łomazy – 6 gospodarstw: Łomazy (2 szt.), Kozły(1 szt.), Krasówka (2 szt.), Korczówka (1 szt.);
- Piszczac – 5 gospodarstw: Wyczółki (5 szt.);
- Rokitno – brak;
- Sławatycze – 2 gospodarstwa: Jabłeczna (1 szt.), Sławatycze (1 szt.);
- Terespol – 10 gospodarstw: Samowicze (2 szt.), Neple (1 szt.), Bohukały (1 szt.); Małaszewicze Małe (1 sz.), Koroszczyn (2 szt.), Lebiedziew (1 szt.), Łęgi (1 szt.), Michalków (1 szt.);
- Tuczna – 4 gospodarstwa: Bokinka Pańska (2 szt.), Choroszczynka (2 szt.);
- Zalesie – 8 gospodarstw: Kijowiec (1 szt.), Kijowiec Kolonia (5 szt.), Wólka Dobryńska (1 szt.) Mokrany Nowe (1 szt.).

Gospodarstwa rolne zajmujące się chowem i hodowlą trzody chlewnej (powyżej 10 DJP):

- Janów Podlaski – brak;
- Konstantynów – 3 gospodarstwa: Witoldów;
- Leśna Podlaska – 13 gospodarstw: Worgule (2 szt.), Jagodnica (3 szt.), Stara Bordziłówka (1 szt.), Nosów (2 szt.), Nosów Kolonia (1 szt.), Bukowice (1 szt.), Witulin Kolonia (2 szt.), Ludwinów (1 szt.);
- Łomazy – 2 gospodarstwa: Huszcza Druga (1 szt.), Stasiówka (1 szt.);
- Piszczac – 1 gospodarstwo: Trojanów (1 szt.);
- Rokitno – brak;
- Sławatycze – 1 gospodarstwo: Sławatycze (1 szt.);
- Terespol – 8 gospodarstw: Bohukały (2 szt.), Samowicze (1 szt.), Murawiec (1 szt.), Żuki (2 szt.), Michalków (1 szt.), Małaszewicze Duże (1 szt.);
- Tuczna – 3 gospodarstwa: Ogrodniki (1 szt.), Dąbrowica Duża (2 szt.);
- Zalesie – 3 gospodarstwa: Berezówka (1 szt.), Kijowiec Kolonia (1 szt.), Dereczanka (1 szt.).

Gospodarstwa rolne zajmujące się chowem i hodowlą drobiu (powyżej 10 DJP):

- Janów Podlaski – brak;
- Kodeń – 1 gospodarstwo: Kodeń (1 szt.);
- Konstantynów – 2 gospodarstwa: Komarno Kolonia;
- Leśna Podlaska – brak;
- Łomazy – 4 gospodarstwa: Burwin (1 szt.), Studzianka (2 szt.), Łomazy (1 szt.);
- Piszczac – 1 gospodarstwo: Piszczac (1 szt.);

[16] **DJP – duża jednostka przeliczeniowa inwentarza** – umowna jednostka liczebności zwierząt hodowlanych w gospodarstwie, według polskich norm odpowiadająca jednej krowie o masie 500 kg

- Rokitno – brak;
- Sławatycze – brak;
- Terespol – 1 gospodarstwo: Małaszewicze Duże;
- Zalesie – 3 gospodarstwa: Zalesie (1 szt.), Berezówka (1 szt.), Kijowiec Kolonia (1 szt.).

Pozostałe hodowle:

- Janów Podlaski – 1 gospodarstwo: stadnina koni;
- Kodeń – 1 gospodarstwo: Olszanki (1 szt.);
- Łomazy – 2 gospodarstwa: Krasówka (2 szt.);
- Terespol – 3 gospodarstwa: Małaszewicze Duże (1 szt.), Kobylany (1 szt.), Łobaczew Mały (1 szt.);
- Tuczna – 1 gospodarstwo: Bokinka Królewska (konie), Dąbrowica Duża (2 szt.).

W ramach przeprowadzonego badania ankietowego gospodarstwa rolne wskazują na następujące potrzeby:

- poprawa opłacalności produkcji (gm. Kodeń);
- modernizacja gospodarstwa i rozwój hodowli, zakup sprzętu rolniczego, modernizacja suszarni, budowa obory (gm. Terespol);
- unowocześnienie budynków inwentarskich (gm. Konstantynów);
- modernizacja i rozbudowa bazy magazynowej, budowa drogi dojazdowej (gmina Sławatycze).

Na terenie obszaru funkcjonalnego brak jest producentów ekologicznych. Zarówno gospodarstwa rolne jaki i przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze nie są członkami Klastra „Dolina Ekologicznej Żywności". W Rejestrze grup producentów rolnych prowadzonych przez Marszałka Województwa Lubelskiego ujętych jest 3 producentów rolnych, przy czym ich siedziba znajduje się na terenie miasta Biała Podlaska.

Tabela 8 Grupy producentów rolnych z teren POF „Aktywne Pogranicze"

Nazwa i siedziba grupy	Nazwa produktu lub grupy produktów	Data wydania decyzji administracyjnej
Spółdzielnia Producentów Trzody Chlewnej Nuko	Świnie żywe: prosięta, warchlaki, mięso wieprzowe: świeże, chłodzone, mrożone	18 listopada 2013
Spółdzielnia Producentów Trzody Chlewnej Lardo 21-500 Biała Podlaska	Świnie żywe: prosięta, warchlaki, mięso wieprzowe: świeże, chłodzone, mrożone	29 listopada 2013
Spółdzielnia Producentów Zbóż PRIMA-RADCZE 21-500 Biała Podlaska	Ziarno zbóż lub nasiona roślin oleistych	1 sierpnia 2014

Źródło: //www.umwl.bip.lubelskie.pl/index.php?id=62

Natomiast w rejestrze wstępnie uznanych grup producentów, uznanych organizacji producentów i ich zrzeszeń oraz ponadnarodowych organizacji producentów i ich zrzeszeń są 2 podmioty.

Tabela 9 Wstępnie uznane grupy producentów, uznanych organizacji producentów i ich zrzeszeń oraz ponadnarodowych organizacji producentów i zrzeszeń

Nazwa i siedziba grupy	Nazwa produktu lub grupy produktów	Data wydania decyzji administracyjnej
„Grzybek Bialski" Sp. z o.o. 21-500 Biała Podlaska	Grzyby	12 kwietnia 2013
GRZYBEK HORBOWSKI" Sp. z o.o.	Grzyby	27 grudnia 2010

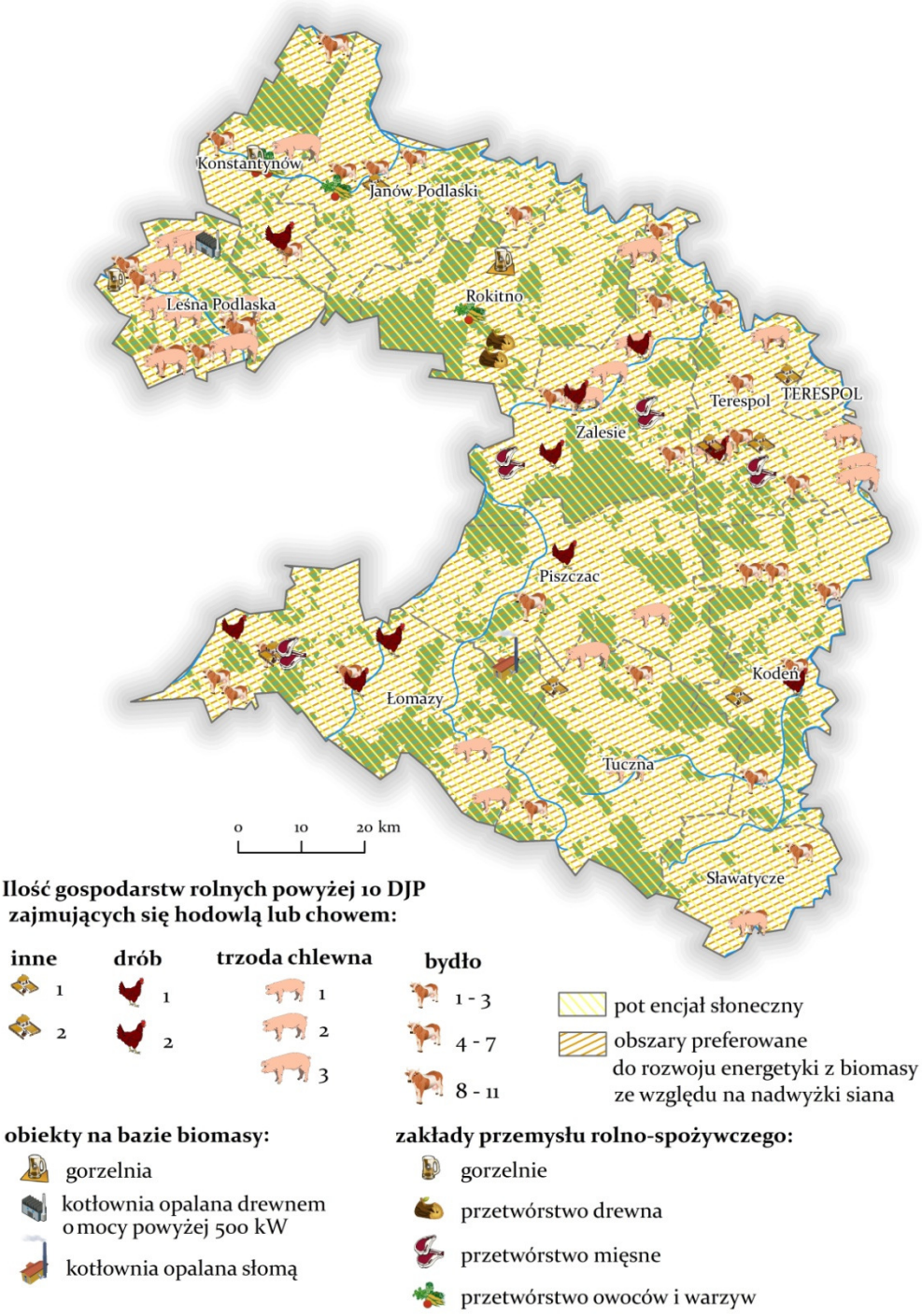
21-512 Zalesie		

Źródło: http://www.umwl.bip.lubelskie.pl/index.php?id=62

Na terenie gminy Konstantynów funkcjonują pieczarkarnie, które skupione są w Spółdzielni Producentów Pieczarek „Grzybek Łosicki" mającej siedzibę i przetwórnię na terenie gminy Huszlew w województwie mazowieckim.

Zgodnie ze Zmianą Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego – uwarunkowania wewnętrzne, POF „Aktywne Pogranicze" ze względu na rodzaj prowadzonej działalności i związane z tym zasoby tj. fermy hodowlane bydła, trzody chlewnej, przetwórstwa mięsa oraz nadwyżki siana i potencjalne zasoby drewna, i potencjału energetycznego z lasów dysponuje warunkami do rozwoju energii odnawialnej związanej z biomasą pochodzącą z rolnictwa oraz z zasobów naturalnych.

Ryc. 22. Naturalne zasoby energetyczne, lokalizacja ferm hodowlanych na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych oraz Zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, BPP w Lublinie, Lublin 2011

Szacuje się, że dla województwa lubelskiego roczny potencjał energetyczny odpadów z rolnictwa wynosi około 18,8 PJ[17] (w kraju – 195,0 PJ). Składają się na niego nadwyżki biomasy z odpadów rolnych w postaci słomy zbóż i rzepaku oraz siana z łąk i upraw roślin motylkowych. Obszar POF „Aktywne Pogranicze" dysponuje również potencjałem wewnętrznym do rozwoju odnawialnych źródeł energii. Zgodnie ze zmianą

[17] PJ - petadżul

planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego[18] oraz przeprowadzoną własną inwentaryzacją obszar posiada następujące zasoby: nadwyżki siana, przetwórstwa rolno – spożywczego, ferm hodowlanych – 131 fermy hodowlane powyżej 10 DJP[19]. Zgodnie z Koncepcją przestrzennego zagospodarowania województwa lubelskiego powiat bialski jest zaliczany do jednych z największych powierzchni gruntów pod uprawy energetyczne.

Perspektywicznie najbardziej opłacalnym sposobem pozyskiwania energii z biomasy będzie wykorzystanie biogazu powstałego z fermentacji roślin energetycznych i odpadów organicznych w małych elektrowniach biometanowych.

Istnieją również inne możliwości związane z rozwojem sektora rolnego na terenie POF „Aktywne Pogranicze". Jak wykazano w raporcie końcowym dla badania „Analiza podmiotów oraz powiązań kooperacyjnych w sektorze rolno-spożywczym w kontekście zarządzania regionalnym łańcuchem dostaw żywności"[20] rozwój sektora rolnego może nastąpić w wyniku nawiązania współpracy z jednostkami naukowymi i z sektorem B+R. Możliwe kierunki innowacji zostały przedstawione w tabeli nr 9.

Tabela 10 Kierunki innowacji w przemyśle rolno-spożywczym

Obszar innowacji	Rodzaj innowacji
Innowacyjne technologie produkcji i zagospodarowania odpadów	1. Technologia produkcji żywności minimalnie przetworzonej. 2. Technologia nietermicznego utrwalania żywności. 3. Technologie mające na celu zmniejszenie alergenności mleka i jaj. 4. Technologie produkcji wyrobów mleczarskich o zwiększonej zawartości i biodostępności wapnia. 5. Technologie otrzymywania tłuszczów nowej generacji o obniżonej zawartości izomerów trans kwasów tłuszczowych. 6. Technologie modyfikacji żywności w kierunku zastąpienia w ich składzie tłuszczów zwierzęcych tłuszczami roślinnymi.
Innowacyjne surówce, innowacyjne produkty	1. Wytwarzanie żywności funkcjonalnej z użyciem do jej produkcji surowców pozyskiwanych ze specjalnych hodowli lub upraw prowadzonych w specyficznych warunkach, lub ze specjalnie selekcjonowanych odmian, także modyfikowanych biotechnologicznie w tym również metodami inżynierii genetycznej. 2. Produkty spożywcze ukierunkowane na zmniejszenie ryzyka chorób, np. o obniżonej wartości energetycznej, zminimalizowanej ilości soli, cholesterolu lub nasyconych kwasów tłuszczowych. 3. Produkty tłuszczowe (np. margaryny) o niskiej zawartości nasyconych kwasów tłuszczowych i kwasów tłuszczowych w izomerii trans, a jednocześnie o wysokiej zawartości nienasyconych kwasów tłuszczowych (w szczególności omega-3), ewentualnie zawierających stanole i sterole roślinne. 4. Wykorzystanie nowych lub mato znanych gatunków roślin uprawnych jako surowców bogatych w substancje bioaktywne.

[18] Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego – uwarunkowania wewnętrzne, Lublin 2011r.

[19] DJP – duża jednostka przeliczeniowa inwentarza – umowna jednostka liczebności zwierząt hodowlanych w gospodarstwie, według polskich norm odpowiadająca jednej krowie o masie 500 kg

[20] Badanie zrealizowane na rzecz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w ramach projektu pn. „Regionalny System Zarządzania Zmianą Gospodarczą", Warszawa 7 października 2013r.

Innowacyjne opakowania	1. Materiały opakowaniowe z surowców odnawialnych oraz biodegradowalnych. Z poszerzeniem problematyki objętej omawianą technologią o opakowania do żywności z udziałem surowców z recyklingu oraz o nowe materiały opakowaniowe ograniczające zużycie surowców i ułatwiające ekonomizację opakowań. 2. Nanocząsteczki i opakowania wytwarzane z ich udziałem, bezpieczne dla zdrowia człowieka. 3. Systemy opakowań inteligentnych ze wskaźnikami monitorującymi stan żywności i jej wewnętrznego i/lub zewnętrznego otoczenia, uznając krajowe ośrodki akademickie i naukowe elektroniki za silny atut w dążeniu do pozycji europejskiego lidera komponentów inteligentnych opakowań żywności.
Żywienie i zdrowie człowieka	1. Żywność prozdrowotna (funkcjonalna). 2. Nutrigenomika i genetyka człowieka podstawą do oceny wrodzonych (genetycznych) uwarunkowań zdrowotnych konsumentów i projektowania indywidualnej diety dla zmniejszenia ryzyka wystąpienia niezakaźnych chorób przewlekłych. 3. Żywność dedykowana dla różnych grup konsumentów.
Bezpieczeństwo żywności	1. Zarządzanie bezpieczeństwem żywności z wykorzystaniem nowoczesnych technik badawczych. 2. Modelowanie i badania nad bezpieczeństwem żywności otrzymanej z wykorzystaniem procesów nanotechnologicznych. 3. Wykorzystanie mikrobiologii prognostycznej do modelowania bezpieczeństwa mikrobiologicznego żywności. 4. Modelowanie potencjalnych zagrożeń chemicznych pochodzących ze środowiska oraz
Zarządzanie procesem produkcji, dystrybucja i marketing	1. Projektowanie i wdrażanie do produkcji nowych rodzajów żywności wykonywane przez wyspecjalizowane firmy współpracujące z ośrodkami naukowymi. 2. Ujednolicony system monitorowania jakości żywności. 3. Zarządzanie procesami produkcji żywności.

Źródło: Ekspertyza pn. Analiza potrzeb i kierunków wsparcia sektora przetwórstwa, przetwarzania, wprowadzania do obrotu i rozwoju produktów rolnych w Polsce w latach 2014-2020. Ministerstwo Rozwoju Wsi

Identyfikując działania rozwojowe dla POF „Aktywne Pogranicze" należy szczególną uwagę zwrócić na rekomendacje dotyczące rozwoju i konsolidacji łańcucha rolno-spożywczego w województwie lubelskim, które określone zostały jako:

1. Wspieranie rozwoju integracji pionowej pomiędzy przedsiębiorstwami przemysłu rolno-spożywczego i gospodarstwami rolnymi, połączonej z pomocą organizacyjną i techniczną oraz doradztwem technologicznym.
2. Wspieranie rozwoju grup producenckich i marketingowych.
3. Inicjowanie i wdrażanie wspólnych przedsięwzięć podmiotów rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz jednostek naukowych, czyli wzmacnianie powiązań między sektorem rolno-spożywczym a sektorem badawczo-rozwojowym (m.in. w ramach inicjatyw klastrowych).

Dodatkowo w Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020r. jako specjalizację kluczową regionu określono biogospodarkę, opartą na produkcji pierwotnej, przetwórstwie biozasobów oraz produkcji żywności.

Szczególną uwagę należy zwrócić na bioekonomię jako możliwy obszar inteligentnej specjalizacji Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze". Bioekonomia obejmuje produkcję odnawialnych zasobów biologicznych (tj. zasobów świata roślinnego, zwierzęcego i mikroorganizmów) oraz przekształcanie tych

zasobów i powstających w procesie ich przetwarzania odpadów w produkty o wartości dodanej, tj.: żywność, pasze, bioprodukty i bioenergia. Bioekonomia obejmuje wiele gałęzi przemysłu, w tym głównie sektor rolno-spożywczy, a także powiązane z nim sektory leśnictwa, przemysłu chemicznego, biotechnologicznego i energetycznego. Dział ten cechuje się dużą konkurencyjnością i innowacyjnością. Sektor bioekonomii stwarza możliwość budowania sieci powiązań kooperacyjnych w tzw. łańcuchach wartości dodanej (szczególnie ważne jest to w przypadku sektora rolno-spożywczego, gdzie są największe rezerwy na zwiększenie wartości dodanej). Rozwój obszaru w zakresie wskazanej specjalizacji jest szczególnie istotny z uwagi na przygraniczne położenie oraz istniejącą infrastrukturę logistyczno – transportową.

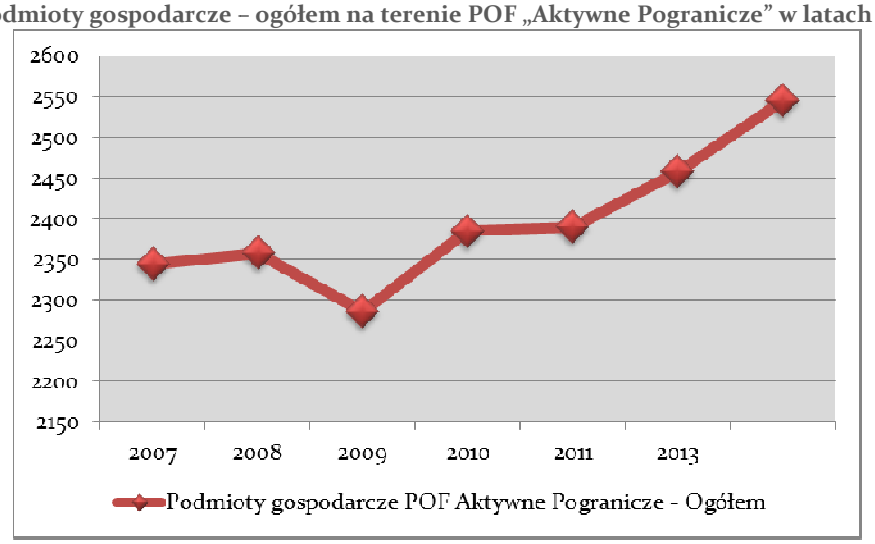
Należy również dążyć do certyfikacji produktów wytwarzanych na obszarze oraz prowadzić działania wspierające wysiłki w ich pozyskaniu. Posiadanie certyfikatów jest niezbędne w handlu na rynkach unijnych oraz zewnętrznych, co wynika z zapotrzebowania na towar identyfikowalny, tj. zawierający informacje o stosowanych nawozach, środkach ochrony roślin, dostawcy, sposobie transportu.

Z przeprowadzonej analizy wynika również potrzeba modernizacji i budowy w poszczególnych gminach targowisk lub obiektów budowlanych przeznaczonych na cele lokalnych produktów.

SEKTOR POZAROLNICZY

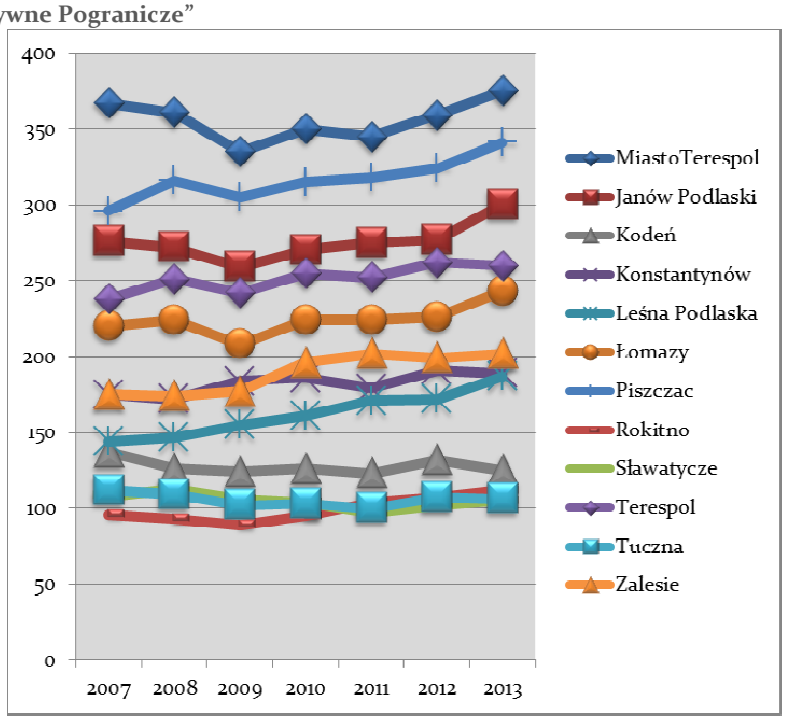
Na terenie POF „Aktywne Pogranicze" w 2013r. zarejestrowanych było 2545 podmiotów prywatnych wg sekcji PKD 2007. Analizując lata 2009 – 2013 zauważalny jest systematyczny wzrost podmiotów na poziomie 11%.

Wykres 11 Podmioty gospodarcze – ogółem na terenie POF „Aktywne Pogranicze" w latach 2007-2013

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Wykres 12 Liczba podmiotów gospodarczych w poszczególnych gminach wchodzących w skład POF „Aktywne Pogranicze”

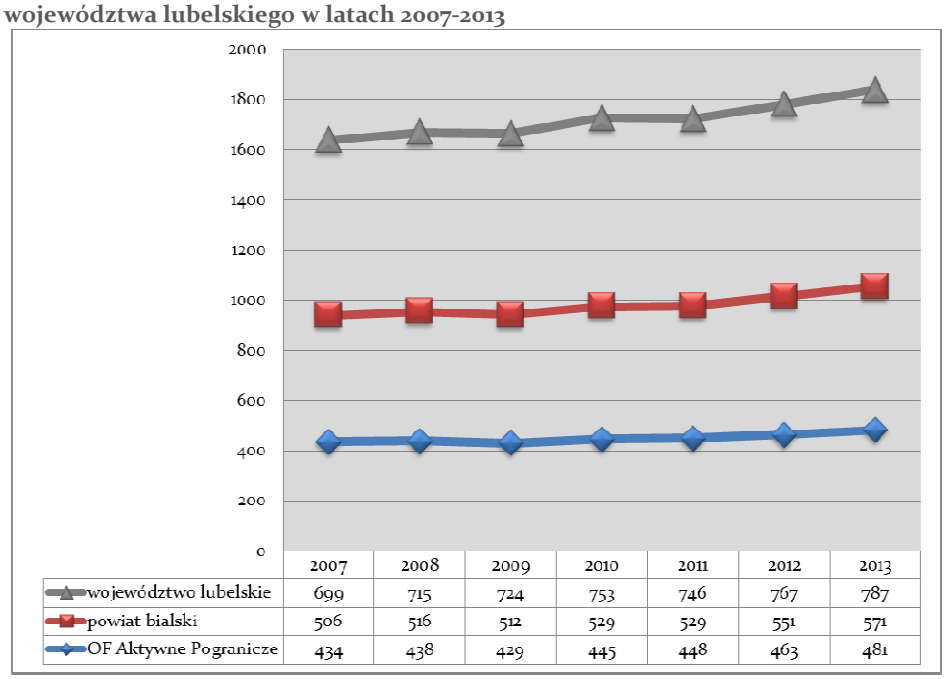

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Pod względem ilości podmiotów gospodarczych na terenie obszaru funkcjonalnego wg danych BDL GUS na koniec 2013r. wyróżniają się następujące gminy: miasto Terespol (379 podmiotów), Piszczac (341 podmioty), Janów Podlaski (300 podmiotów), Terespol (260 podmiotów), Łomazy (243 podmioty). Natomiast najmniej podmiotów gospodarczych prowadzi działalność na terenie gminy: Kodeń (125 podmioty), Rokitno (112 podmioty) oraz Tuczna (106 podmiotów). Jeżeli chodzi o dynamikę wzrostu podmiotów w analizowanych latach to średnia dla obszaru wynosi 11,33%, przy czym największą dynamikę wykazują gminy: Leśna Podlaska (29,86%), Rokitno (16,67%), Zalesie (15,43%), Piszczac (15,20%), Łomazy (10,45%), Terespol (9,24%), Janów Podlaski (8,70%) oraz Konstantynów (8%). Niepokojące jest zjawisko spadku ilości podmiotów w gminach Kodeń (↓ 8,76%), Tuczna (↓ 5,36%) oraz Sławatycze (↓ 2,78%).

Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw, ale również przedsiębiorczość mieszkańców, mierzoną liczbą podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru Regon na 10 tys. mieszkańców. Pod tym względem obszar w porównaniu do powiatu i regionu osiąga słaby wynik. W analizowanych latach dynamika wzrostu wskaźnika dla POF „Aktywne Pogranicze” wynosi 11%, natomiast dla powiatu bialskiego i regionu kształtuje się na poziomie 13%.

Ryc. 23. Wskaźnik przedsiębiorczości na terenie POF „Aktywne Pogranicze", powiatu bialskiego oraz województwa lubelskiego w latach 2007-2013

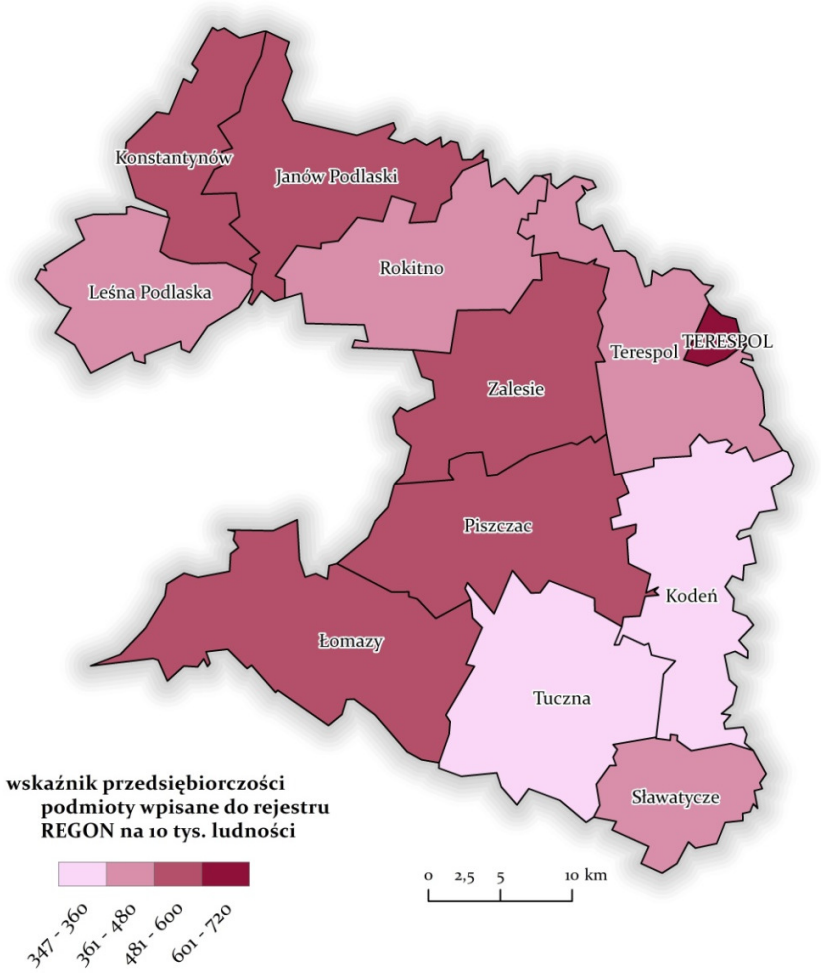

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
województwo lubelskie	699	715	724	753	746	767	787
powiat bialski	506	516	512	529	529	551	571
OF Aktywne Pogranicze	434	438	429	445	448	463	481

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Na terenie obszaru funkcjonalnego pod względem wskaźnika przedsiębiorczości wyróżniają się (dane za 2013r.) miasto Terespol (678) oraz gminy: Janów Podlaski (573), Łomazy (491), Konstantynów (489), Piszczac (487), Zalesie (484) oraz Sławatycze (465). Natomiast najgorszy wynik uzyskały gminy: Tuczna(347), Kodeń (360), Rokitno (382) oraz Terespol (412), są to wyniki poniżej wskaźnika dla obszaru, który w 2013r. wynosił 481.

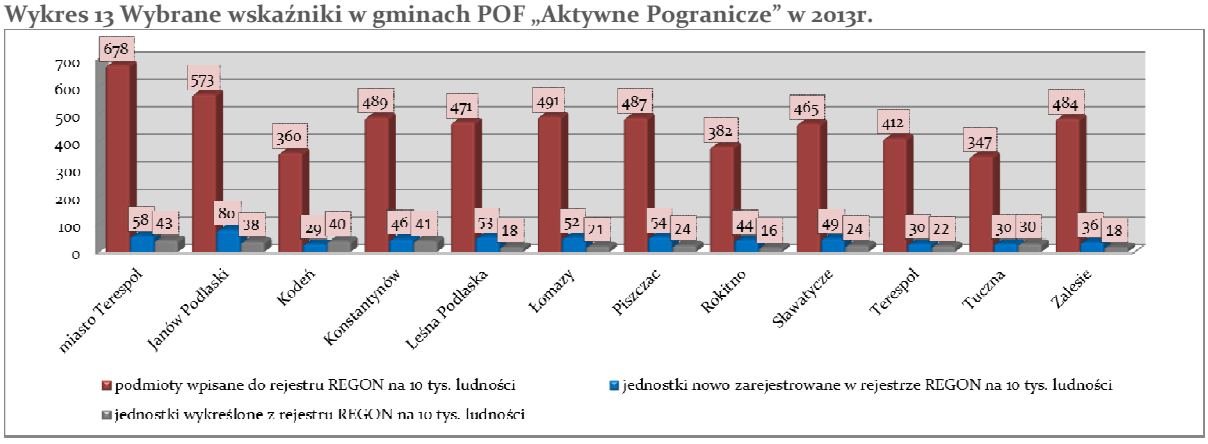
Ryc. 24. Wskaźnik przedsiębiorczości na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

W analizowanym obszarze stosunek podmiotów zarejestrowanych do wyrejestrowanych osiąga bilans dodatni, wyjątek stanowi gmina Kodeń.

Wykres 13 Wybrane wskaźniki w gminach POF „Aktywne Pogranicze" w 2013r.

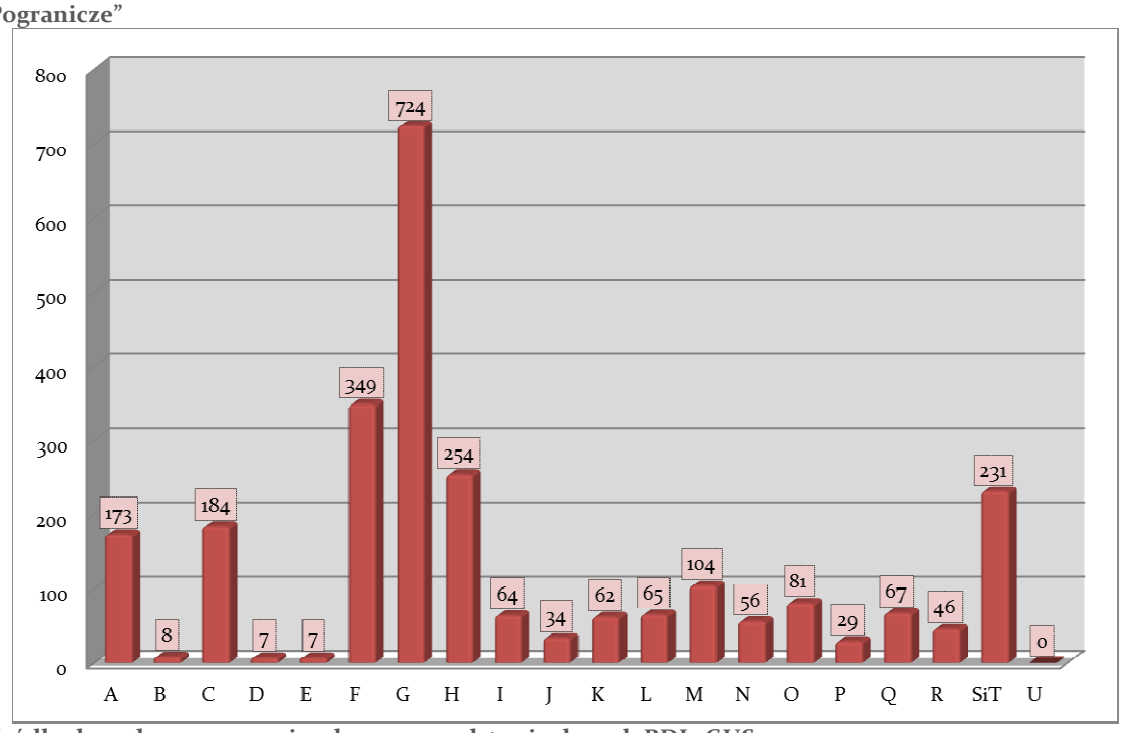

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

W POF „Aktywne Pogranicze" pod względem ilościowym dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (1921 podmiotów wg stanu na koniec 2013r.), które stanowią prawie 75% ogółu podmiotów. W dalszej kolejności są spółki prawa handlowego 7% i spółki z udziałem kapitału zagranicznego 2% oraz spółdzielnie 1%. W ostatnich

5 latach zauważalny jest wzrost ilości spółek prawa handlowego o 34% oraz znaczny wzrost spółek z udziałem kapitału zagranicznego o 50%, natomiast przyrost podmiotów gospodarczych jako osób fizycznych wynosi 10%. Zachodzące zmiany w strukturze podmiotów świadczą o rosnącym potencjale gospodarczym zarówno przedsiębiorstw jak i obszaru.

Wykres 14 Rodzaje podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD[21] 2007 na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

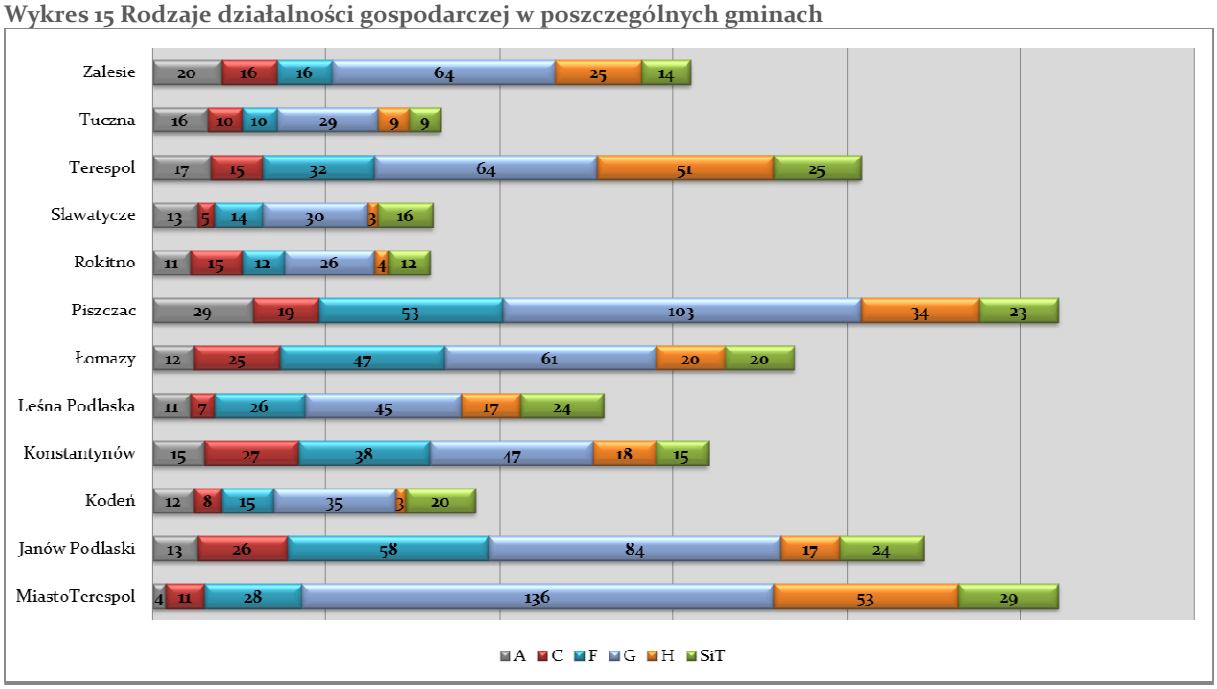
Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Zgodnie z danymi BDL GUS na 2013r. działalność gospodarcza, która jest charakterystyczna dla POF „Aktywne Pogranicze" to:

- **Handel hurtowy i detaliczny (G) (724 podmioty),**
- **Budownictwo (F) (349 podmiotów),**
- **Transport i gospodarka magazynowa(H) (254 podmioty),**
- **Pozostała działalność usługowa (SiT) (231),**
- **Przetwórstwo przemysłowe (C) (184 podmioty),**
- **Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (A) (173 podmioty).**

[21] Wyjaśnienie skrótów sekcji PKD 2007: A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc [21] społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne

Wykres 15 Rodzaje działalności gospodarczej w poszczególnych gminach

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Gminy, które wyróżniają się w poszczególnych rodzajach działalności to:

Handel: miasto Terespol (136 podmiotów), Piszczac (103 podmioty), Janów Podlaski (84 podmioty), Terespol, Zalesie (po 64 podmioty), Łomazy (61 podmiotów).

W zakresie handlu najwięcej podmiotów prowadzi działalność w handlu detalicznym (470 podmiotów), następnie w handlu hurtowym (128 podmiotów, w tym najwięcej: miasto Terespol – 27, Zalesie – 20, Terespol – 19,) oraz w handlu hurtowym i detalicznym pojazdami samochodowymi, naprawa pojazdów samochodowych (126 podmiotów, w tym najwięcej: Piszczac – 31).

Budownictwo: Janów Podlaski (58 podmiotów), Piszczac (53 podmioty), Łomazy (47 podmiotów), Konstantynów (38 podmiotów), Terespol (32 podmioty), miasto Terespol (28 podmiotów), Leśna Podlaska (26 podmiotów).

W zakresie budownictwa oprócz robót budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków (349 podmiotów, w tym najwięcej: Janów Podlaski – 17, Konstantynów – 15, Łomazy, Piszczac – 12) wyróżnia się działalność dotycząca robót budowlanych specjalistycznych (234 podmioty w tym: Janów Podlaski – 39, Piszczac – 36, Łomazy – 31).

Transport i gospodarka magazynowa: miasto Terespol (53 podmioty), Terespol (51 podmiotów), Piszczac (34 podmioty), Zalesie (25 podmiotów), Łomazy (20 podmiotów), Konstantynów (18 podmiotów), Leśna Podlaska, Janów Podlaski (17 podmiotów).

W zakresie Sekcji H: **Transport i gospodarka magazynowa** najbardziej wyróżnia się Dział 49 **Transport lądowy oraz transport rurociągowy** (175 podmiotów) z czego najwięcej w gminach: miasto Terespol (34), Terespol (28), Piszczac (25), Łomazy (19), Zalesie (15), Konstantynów, Leśna Podlaska (po 14 podmiotów), Janów Podlaski (11), Tuczna (8), następnie Dział 52 **Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport**: (76 podmiotów) z czego najwięcej

w gminach: Terespol (24), miasto Terespol (19), Zalesie (10), Piszczac (8), Janów Podlaski (5), Konstantynów (4), Leśna Podlaska (3), Rokitno (2), Tuczna (1).

Firmy wyróżniające się na terenie obszaru funkcjonalnego analizowanej branży:

- CROOME International Transport Sp. z o.o. – gm. Konstantynów,
- TIRTRANSPED A. Suprunowicz – gm. Konstantynów,
- EUROPORT Sp. z o.o. – gm. Terespol,
- Polskie Konsorcjum Gospodarcze – gm. Terespol,
- Sibgate Sp. z o.o. – gm. Terespol,
- Agroland Cargo Sp. z o.o. – gm. Terespol,
- PU-H Agrostop Sp. z o.o. – gm. Terespol,
- Firma Darocha Spóła z ograniczoną odpowiedzialnością S.K.A. – gm. Terespol,
- Przedsiębiorstwo Handlowo Usługowe Budownictwa TRASA Sp. z o.o. – gm. Terespol,
- PKP CARGO Centrum Logistyczne Małaszewicze Sp. z o.o. – gm. Terespol,
- Adampol S.A. – gm. Terespol,
- Gaspol S.A. – gm. Terespol,
- Operator Logistyczny Paliw Płynnych Baza Paliw Nr 22 – gm. Terespol,
- BIALCHEM TRANS Sp. z o.o. – gm. Zalesie,
- Progas Eurogaz Sp. z o.o. – gm. Zalesie,
- Transgaz S.A. – gm. Zalesie.

Działalność usługowa: miasto Terespol (29 podmioty), Terespol (25 podmiotów), Janów Podlaski, Leśna Podlaska (po 24 podmioty), Piszczac (23 podmioty).

W zakresie działalności usługowej głównie: naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego oraz pozostałe usługi dla gospodarstw domowych.

Przetwórstwo: Konstantynów (27 podmiotów), Janów Podlaski (26 podmiotów), Łomazy (25 podmiotów), Piszczac (19 podmiotów), Zalesie (16 podmiotów), Terespol, Rokitno (15 podmiotów).

W zakresie sekcji C: Przetwórstwo Przemysłowe, najwięcej podmiotów (57) występuje w Dziale 16 **Produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania**. Na tle obszaru wyróżniają się gminy: Konstantynów, Łomazy (10 podmiotów), Zalesie, Janów Podlaski (6 podmiotów), Rokitno (5 podmiotów), Leśna Podlaska, Piszczac, Terespol, Tuczna (po 4 podmioty), Kodeń, Sławatycze (po 1 podmiocie). W dalszej kolejności wyróżnia się (25 podmiotów) Dział 33: **Naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń**. Następnie (23 podmioty) Dział 23: **Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych**, oraz Dział 10: **Produkcja artykułów spożywczych** (21 podmiotów) na tle obszaru wyróżnia się gmina Rokitno (5 podmiotów), Janów Podlaski (4 podmioty), miasto Terespol (3 podmioty), Konstantynów, Zalesie (po 2 podmioty), Leśna Podlaska, Łomazy, Sławatycze, Terespol, Tuczna (po 1 podmiocie). W zakresie przetwórstwa przemysłowego w mniejszej skali obszar wyróżnia Dział 25: **Produkcja metalowych wyrobów gotowych**, z wyłączeniem maszyn i urządzeń (16 podmiotów), Dział 31: Produkcja mebli (10 podmiotów) oraz Dział 14: **Produkcja odzieży** (7 podmiotów). Inne:

- Produkcja skór i wyrobów ze skór wyprawionych: Terespol;
- Produkcja papieru i wyrobów z papieru: Łomazy (2), Piszczac (1);
- Produkcja maszyn i urządzeń Zalesie (2);
- Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, Łomazy (1).

Firmy wyróżniające się na terenie obszaru funkcjonalnego analizowanej branży:

- Bakkaland S.A., przetwarzanie i konserwacja owoców i warzyw, gm. Janów Podlaski;
- MIKA PPH, przetwarzanie i konserwacja owoców i warzyw, gm. Janów Podlaski;
- SWISSPOR Zakład Produkcyjny – produkcja styropianu, gm. Janów Podlaski;
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska, spożywcza, gm. Konstantynów;
- H.U.S.I.A. Jan Johan, przetwórstwo owocowo – warzywne, gm. Konstantynów;
- Firma OLMEX Mieczysława Olichwruk, przetwórstwo owocowo – warzywne, gm. Konstantynów;
- Tarmisz Mirosław Szwader, stolarstwo, gm. Konstantynów;
- Zakład Usługowy Red Bet, produkcja elementów budowlanych, gm. Konstantynów;
- Kontur Sp. z o.o., produkcja farb drogowych, gm. Konstantynów;
- ZSB SERHEJ, produkcja stolarki okiennej i drzwiowej oraz pelletu, gm. Łomazy;
- Usługi Budowlano – Stolarskie Marian Serhej, produkcja palet drewnianych, przetwarzanie drewna, gm. Łomazy;
- PHU Jaroszuk Maciej, zbiórka i przetwarzanie odpadów, gm. Łomazy;
- GS „SCh" w Łomazach, produkcja pieczywa, gm. Łomazy;
- Green Office Ecologic Sp. z o.o., zbiórka i przetwarzanie odpadów, gm. Łomazy;
- Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „TRANS – NUSS", produkcja spożywcza, gm. Rokitno;
- Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe „DREWIT", produkcja palet, przetwórstwo drewna, gm. Rokitno;
- PHU „Tartak Michałki", przetwórstwo drewna, gm. Rokitno;
- Transbet Wojtiuk Sp. jawna, produkcja wyrobów z surowców mineralnych, gm. Terespol;
- Polskamp Sp. z o.o., przetwórstwo mięsne, gm. Zalesie;
- Meble Moroszczuk PPHU Aleksander Moroszczuk Oddział, gm. Kodeń.

Rolnictwo, Leśnictwo, Łowiectwo i Rybactwo: Piszczac (30 podmiotów), Zalesie (20 podmiotów), Terespol (17 podmiotów), Tuczna (16 podmiotów), Konstantynów (15 podmiotów), Janów Podlaski (14 podmiotów), Sławatycze (13 podmiotów).

Najwięcej podmiotów (132) prowadzi działalność w Dziale 01 **Uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, Łowiectwo, włączając działalność usługową.** Dominującą gminą jest Zalesie (15 podmiotów), Janów Podlaski, Piszczac (13 podmiotów), Konstantynów, Łomazy, Sławatycze (12 podmiotów), Leśna Podlaska, Rokitno, Tuczna (11 podmiotów). Dział 02 **Leśnictwo i Pozyskiwanie Drewna** skupi 42 podmioty z czego liderem jest gmina Piszczac (16 podmiotów) następnie Terespol (7 podmiotów), Tuczna, Zalesie (5 podmiotów), Kodeń (4), Konstantynów (3), Janów Podlaski (1). Jeżeli chodzi o **Rybactwo** Dział 03 na terenie obszaru funkcjonuje tylko 1 podmiot na terenie gminy Piszczac.

Firmy wyróżniające się na terenie obszaru funkcjonalnego analizowanej branży:

- Stadnina Koni Janów Podlaski Sp. z o.o., chów i hodowla koni, bydła, gm. Janów Podlaski;
- Przedsiębiorstwo Rolno – Handlowe Konstantynów Sp. z o.o., gm. Konstantynów;
- Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „ZORZA", gm. Tuczna;
- Grzybek Horbowski Sp. z o.o., producent pieczarek, gm. Zalesie.

Zgodnie z badaniami ankietowymi przedsiębiorcy POF „Aktywne Pogranicze" wykazują następujące potrzeby:

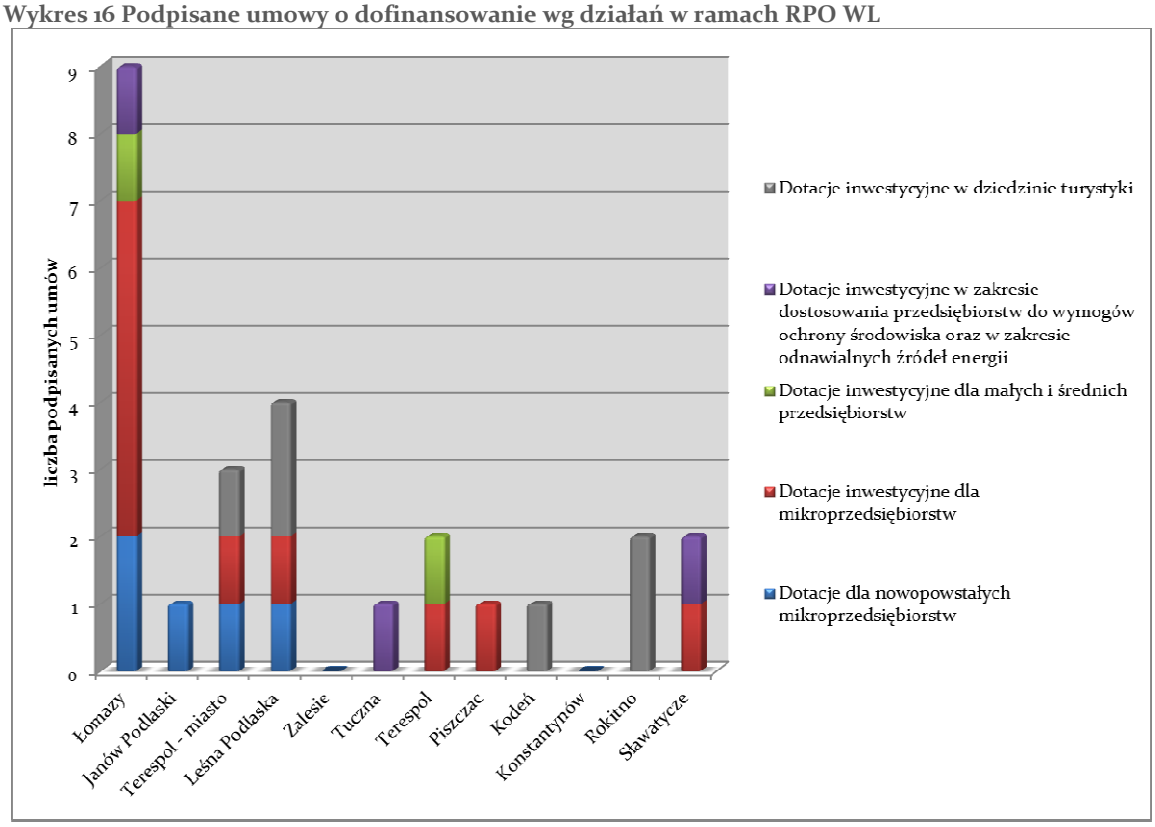
- stworzenie większego rynku zbytu (gm. Kodeń),
- uzupełnieni terminala o nowe elementy infrastruktury przeładunkowej (gm. Terespol),
- budowa infrastruktury przygranicznej (gm. Terespol),
- innowacyjność świadczenia usług (gm. Terespol),
- budowa terminali przeładunkowych, rozbudowa terminali, rozbudowa terminali o odsiarczanie gazu, place składowe, tory, (gm. Terespol),
- rozbudowa hal magazynowych (gm. Terespol).

Jednym z wyznaczników aktywności przedsiębiorców i rozwoju firm jest ich aktywność w zakresie pozyskanych środków z programów współfinansowanych Unii Europejskiej.

Od 2008r. przez przedsiębiorców zostało podpisanych 37 umów o wartości dofinansowania 35 680 342,00 zł na projekty współfinansowane w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (8 projektów), Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (8 projektów) oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego (26 projektów). Porównując do obszaru całego powiatu bialskiego, z którego przedsiębiorcy podpisali w ramach tylko samego Regionalnego Programu Operacyjnego 109 umów o wartości 70 687 680,26 zł jest to wynik bardzo słaby. Widoczny jest szczególny brak aktywności przedsiębiorców z terenu gmin Konstantynów i Zalesie.

Z analizy podpisanych umów o dofinansowanie w ramach RPO WL 2007-2014 wynika, iż przedsiębiorcy z terenu POF „Aktywne Pogranicze" najwięcej, bo 10 umów podpisali w ramach dotacji inwestycyjnych dla mikroprzedsiębiorstw (5 umów przedsiębiorcy z gminy Łomazy, po 1 umowie z gmin.: Terespol, m.Terespol, Leśna Podlaska, Sławatycze), drugą grupę – 6 umów stanowiły dotacje inwestycyjne w dziedzinie turystyki (po 2 umowy gmin: Rokitno i Leśna Podlaska, po 1 umowie gmin: Kodeń oraz m.Terespol), kolejną grupę stanowiły dotacje dla nowopowstałych mikroprzedsiębiorstw – łącznie 5 umów (2 umowy w gminie Łomazy, po 1 umowie w gmin: Janów Podlaski, m.Terespol, Leśna Podlaska).

Wykres 16 Podpisane umowy o dofinansowanie wg działań w ramach RPO WL

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony www.lawp.eu

W pozyskaniu dofinansowania na rozwój działalności przedsiębiorstw na terenie POF „Aktywne Pogranicze" zdecydowanie wyróżniają się przedsiębiorcy z gmin: Łomazy, Leśna Podlaska, m.Terespol, Terespol, Sławatycze i Rokitno.

ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA

Niezbędnym warunkiem do rozwoju przedsiębiorczości jest przygotowanie odpowiedniej ilości terenów inwestycyjnych, wyposażonych w pełną infrastrukturę techniczną, posiadających korzystną lokalizację względem szlaków komunikacyjnych i dobrą dostępność do usług wysokospecjalistycznych oraz stworzony system zachęt i ulg dla inwestorów. Do czynników atrakcyjności inwestycyjnej w ujęciu regionalnym zalicza się:

- dostępność transportową,
- zasoby pracy,
- chłonność rynku,
- infrastruktura gospodarcza,
- infrastruktura społeczna,
- poziom rozwoju gospodarczego,
- stan środowiska,
- poziom bezpieczeństwa powszechnego,
- aktywność województw wobec inwestorów.

Podregion bialski od lat osiąga najniższe wskaźniki jeżeli chodzi o atrakcyjność inwestycyjną dla poszczególnych rodzajów działalności podobnie jak część podregionów Polski Wschodniej. O atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności przemysłowej

bezpośrednio decydują koszty produkcji, w szczególności wpływ mają następujące wskaźniki cząstkowe: wielkość zasobów pracy, dostępność transportowa, wysokość kosztów pracy, poziom rozwoju infrastruktury gospodarczej, w dalszej kolejności stopień ochrony środowiska, poziom bezpieczeństwa publicznego oraz rozwoju gospodarki.

Sytuacja POF „Aktywne Pogranicze" mogłaby w przyszłości ulec zmianie w przypadku kontynuacji modernizacji linii kolejowej 2 stanowiącej część magistrali kolejowej E20 oraz budowy autostrady A2, a także zwiększenia dostępności komunikacyjnej wewnątrz obszaru oraz przeprowadzenia innych zadań głównie mających wpływ na infrastrukturę gospodarczą. W ostatnich latach odnotowano napływ inwestorów w następujących gminach POF „Aktywne Pogranicze": Terespol, Konstantynów oraz Janów Podlaski. W przeważającej części związane były z infrastrukturą logistyczną i transportową.

Tabela 11 Główni inwestorzy na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Gmina	Nazwa inwestora	Branża	Ilość stworzonych miejsc pracy	Lokalizacja
Janów Podlaski	Arche Sp. z o.o.	Działalność deweloperska, hotelowa	Ok. 80 (planowane otwarcie kompleksu – 01.2016r.)	Janów Podlaski ul. Narutowicza (adaptacja dawnego zamku biskupiego)
Konstantynów	Kontur Sp. z o.o.	Produkcja farb drogowych	27	Komarno Kolonia 32
Konstantynów	Duet Sp. j. Monika i Tomasz Franczuk	Handel spożywczo – przemysłowy	15	Konstantynów, Pl. Wolności 27
Konstantynów	RedBet Zakład Usługowy	Produkcja elementów betonowych	8	Zakalinki Kolonia 74
Terespol	Adampol S.A.	Składanie samochodów, przeładunek samochodów	198	WOC Małaszewicze Małe
Terespol	GASPOL S.A.	Przeładunek gazu LPG (gaz płynny)	29	WOC Małaszewicze Małe
Terespol	Międzynarodowa Spedycja AGROLAND CARGO Sp. z o.o.	Magazynowanie towarów, spedycja	9	WOC Małaszewicze Małe
Terespol	EUROPORT Sp. z o.o.	Przeładunek	-	Małaszewicze Duże
Terespol	Polskie Konsorcjum Gospodarcze S.A.	Terminal samochodowy	-	Małaszewicze Duże
Terespol	PU-H Agrostop Sp. z o.o.	Terminal przeładunkowy	-	Kobylany, Małaszewicze
Terespol	Firma Darocha spółka z ograniczoną odpowiedzialnością S.K.A.	Terminal przeładunkowy	-	Małaszewicze Duże
Terespol	PKP CARGO Centrum Logistyczne Małaszewicze Sp. z o.o.	Usługi logistyczne	-	Małaszewicze
Terespol	Adampol S.A.	Terminal przeładunkowy	-	Małaszewicze

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Nie najlepiej przedstawia się sytuacja dotycząca terenów inwestycyjnych. Na 12 gmin tworzących obszar funkcjonalny, aż 7 nie posiada terenów inwestycyjnych, są to gminy: Janów Podlaski, Kodeń, Konstantynów, Leśna Podlaska, Łomazy, Piszczac oraz Rokitno. Najwięcej terenów ilościowo oraz pod względem jednostkowej powierzchni znajduje się na terenie gminy Terespol, następnie Zalesie i miasto Terespol. Wyróżnia się również gmina Sławatycze oraz Tuczna. W przyszłości należy dążyć do pozyskania terenów inwestycyjnych o powierzchni danego terenu ponad 100 ha. Gminy nie leżące bezpośrednio w strefie magistrali kolejowej czy drogowej mogą tworzyć tzw. bufor z terenami inwestycyjnymi.

Tabela 12 Inwentaryzacja terenów inwestycyjnych POF „Aktywne Pogranicze"

Janów Podlaski			
Istniejące			
Lokalizacja	**Powierzchnia**		**Informacja o terenie**
brak	brak		Brak
Potencjalne tereny			
	brak		
Konstantynów			
Istniejące			
Lokalizacja	**Powierzchnia**		**Informacja o terenie**
Brak	Brak		Brak
Potencjalne tereny			
Lokalizacja	**Planowana powierzchnia/ stan istniejący**		**Potrzeby inwestycyjne**
Tereny przyległe do rzeki Bug	75 ha/nieużytki, pastwiska		Budowa infrastruktury turystycznej
Kodeń			
Potencjalne tereny			
Lokalizacja	**Powierzchnia**	**Stan istniejący**	**Potrzeby inwestycyjne**
Kostomłoty PGR	1815,44 ha		Drogi, remont kanalizacji, remont sieci wodociągowej, remont sieci c.o., tereny pod przedsiębiorczość
Kodeń PGR	784,61 ha		Remont budynków, zagospodarowanie terenu, tereny pod przedsiębiorczość,
Szostaki SRP	161,92 ha		Remont budynków, zagospodarowanie terenu, tereny pod przedsiębiorczość
Leśna Podlaska			
Istniejące			
Lokalizacja	**Powierzchnia**		**Informacja o terenie**
Brak	Brak		Brak
Łomazy			
Istniejące			
Lokalizacja	**Powierzchnia**		**Informacja o terenie**
Brak	Brak		Brak
Piszczac			
Istniejące			

brak			
Potencjalne tereny			
Lokalizacja	**Planowana powierzchnia**	**Stan istniejący**	**Potrzeby inwestycyjne**
Piszczac	15 ha	Zagospodarowane rolniczo	-
Rokitno			
Istniejące			
Lokalizacja	**Powierzchnia**	**Informacje o terenie**	
	Brak		
Sławatycze			
Istniejące			
Lokalizacja	**Powierzchnia**	**Informacje o terenie**	
Skrzyżowanie drogi krajowej nr 63 z drogą powiatową nr 1051 L	16,28	Teren przeznaczony pod inwestycje związane z obsługą transportu drogowego, zakładów produkcyjno-usługowych oraz usług publicznych. Teren nie posiada uzbrojenia ani dróg wewnętrznych	
Sławatycze przy drodze powiatowej nr 1051L (ul. Kraszewskiego)	9,76	Nieuzbrojony, brak dróg wewnętrznych, potrzebna przebudowa urządzeń melioracyjnych	
Skrzyżowanie drogi krajowej nr 63 z drogą wojewódzką nr 816 w m.Liszna	6,5	Teren posiada możliwość podłączenia się do sieci kanalizacyjnej i wodociągowej	
Potencjalne tereny			
Lokalizacja	**Planowana powierzchnia**	**Stan istniejący**	**Potrzeby inwestycyjne**
Sławatycze, obręb Sławatycze	Ok. 150 ha	Pola uprawne, działki prywatne	Uzbrojenie terenu (woda, prąd, kanalizacja, pozostałe media) wyznaczenie i wykonanie dróg, dokonanie zmian w MPZP
Terespol			
Istniejące			
Lokalizacja	**Powierzchnia**	**Informacje o terenie**	
Wolny Obszar Celny w Małaszewiczach Małych	167,85 ha	Teren uzbrojony w kanalizacje sanitarną, wodociąg, energię elektryczną, oświetlenie, drogi	
Centrum Gminy Terespol	3,30 ha - pod usługi 30 ha – pod budownictwo mieszkaniowe	Teren częściowo uzbrojony Potrzeby w zakresie budowy dróg oraz dalszego uzbrojenia	
Potencjalne tereny			
Lokalizacja	**Planowana powierzchnia**	**Stan istniejący**	**Potrzeby inwestycyjne**
W sąsiedztwie Terminala Samochodowego w Koroszczynie	ok. 70 ha	Ubieganie się o utworzenie strefy	Pozyskanie terenu i wykonanie uzbrojenia pod Strefę Aktywności Gospodarczej
Teren przy skrzyżowaniu drogi krajowej nr 2 i drogi wojewódzkiej nr 816	8 ha	Własność prywatna	Pozyskanie gruntów, przygotowanie i uzbrojenie terenu pod usługi i handel
Miasto Terespol			
Istniejące			
Lokalizacja	**Powierzchnia**	**Informacje o terenie**	

ul. Asnyka	27 ha	Brak uzbrojenia	
ul. Łąkowa	30 ha	Brak uzbrojenia	
ul. Sportowa	2 ha	Woda, kanalizacja sanitarna	
ul. Kodeńska	20 ha	Woda	
ul. Graniczna	2,5 ha	Woda, kanalizacja sanitarna	
Potencjalne tereny			
ul. Wspólna	15 ha	Tereny rolne	Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego, uzbrojenie terenu
Tuczna			
Istniejące			
Lokalizacja	**Powierzchnia**	**Informacje o terenie**	
Tuczna	35 ha	Pełne uzbrojenie	
Tuczna	1 ha	Pełne uzbrojenie	
Zalesie			
Istniejące			
Lokalizacja	**Powierzchnia**	**Informacje o terenie**	
Horbów – Kolonia	ok. 40 ha – własność prywatna	Tereny o charakterze przemysłowym, magazynowe Energia, wodociąg	
Horbów – Kolonia	ok. 10 ha	Tereny o charakterze przemysłowym, magazynowe Energia, wodociąg, kanalizacja	
Wólka Dobryńska	ok. 50 ha	Tereny o charakterze przemysłowym, magazynowe Energia wodociąg	

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Wpływ na napływ inwestycji zewnętrznych może mieć również prowadzona przez samorządy restrukturyzacja lub rewitalizacja obszarów. Na szczególną uwagę zasługują tereny popegeerowskie oraz po Spółdzielni Kółek Rolniczych, a także poprzemysłowe.

Tabela 13 Obszary wymagające działań restrukturyzacyjnych i rewitalizacyjnych

Tereny wymagające restrukturyzacji/rewitalizacji	Powierzchnia	Potrzeby/funkcja
Janów Podlaski		
Skwer (dz. Nr 406/3) z budynkiem stanowiącym przystanek autobusowy (406/2)	Skwer – 0,4364 ha, działka pod budynkiem 0,0827 ha	Rewitalizacja skweru przy placu partyzantów w Janowie Podlaskim, polegająca na wybudowaniu alejek do spaceru, częściowej wymianie drzewostanu, nasadzeniem gatunkami drzew parkowych. Modernizacja lub przebudowa obiektu stanowiącego obecnie przystanek autobusowy.
Rektorat Kościoła pw. Św. Jana Chrzciciela w Janowie Podlaskim	-	Rewitalizacja i zagospodarowanie budynków oraz placu przykościelnego wraz z przyległą działką. Nieruchomość należąca do Rektoratu obecnie jest niezagospodarowana. Potrzeba rewitalizacji w zakresie udostępnienia mieszkańcom, pielgrzymom, turystom.
Konstantynów		
Tereny poprzemysłowe		
Baza Spółdzielni Kółek Rolniczych	0,9 ha	Uruchomienie działalności usługowej na potrzeby rolnictwa
Inne		
Centrum Osady Konstantynów	Ok. 10 000 m^2	Utworzenie nowych nawierzchni, miejsc parkingowych, miejsc do wypoczynku oraz nadanie centralnej części miejscowości estetycznego wyglądu przyczyni się do poprawy wizerunku całej osady.
Zespół pałacowo – parkowy w Konstantynowie	Budynek 2414 m^2, park 14 ha	Kapitalny remont budynku pałacowego wraz z przywróceniem funkcjonalności i adaptacją na cel

		użyteczny lokalnej społeczności. Rewitalizacja części parkowej.
Kodeń		
Tereny poprzemysłowe		
Baza po byłym SKR w Kodniu	1,1 ha	Przeznaczenie na bazę magazynowo-garażową, usługi, tereny pod przedsiębiorczość.
Tereny popegeerowskie		
Kostomłoty PGR	1815,44 ha	Drogi, remont kanalizacji, remont sieci wodociągowej, remont sieci c.o., tereny pod przedsiębiorczość.
Kodeń PGR	784,61 ha	Remont budynków, zagospodarowanie terenu, tereny pod przedsiębiorczość.
Szostaki PGR	161,92 ha	Remont budynków, zagospodarowanie terenu, tereny pod przedsiębiorczość.
Rewitalizacja parku zabytkowego zespołu pałacowo – parkowego Placencja	6,2 ha	Wykonanie układu komunikacyjnego, alejki spacerowe, drogi, parkingi, oświetlenie, rewitalizacja drzewostanu (kompozycja przestrzenno – funkcjonalna, zespół pałacowy z dziedzińcem, ogród włoski, ogród spacerowy, tzw. dzika promenada, dawny ermitaż), elementy małej architektury.
inne		
Remont placu targowego	0,312 ha	Utwardzenie terenu, ustawienie wiat targowych, oświetlenie, sanitariaty.
Leśna Podlaska		
inne		
Budowa targowiska gminy Leśna Podlaska	-	Targowisko w Leśnej Podlaskiej wraz z infrastrukturą towarzyszącą (parking).
Budynek OSP w Witulinie	-	Termomodernizacja budynku, wymiana stolarki, elektryki, zagospodarowanie terenu.
Adaptacja świetlic wiejskich na budynki użyteczności publicznej	-	-
Zalew w Witulinie	-	Zagospodarowanie terenu pod względem rekreacyjnym i turystycznym.
Rewitalizacja budynków tzw. starej szkoły w Leśnej Podlaskiej	-	-
Rewitalizacja zabytkowego parku w Leśnej Podlaskiej	-	-
Rewitalizacja zespołu klasztornego i odtworzenie ogrodów przyklasztornych w Leśnej Podlaskiej	-	-
Piszczac		
Tereny popegeerowskie		
Połoski Nowe	1,05 ha	Zagospodarowanie terenu pod względem wypoczynkowo – rekreacyjnym.
Sławatycze		
Inne		
Park, rynek i teren zieleńca przy ul. Rynek w Sławatyczach	0,90 ha	Odtworzenie zieleni, wykonanie ścieżek spacerowych, mała infrastruktura itp.
Szkoła w Jabłecznej	0,59 ha	Termomodernizacja budynku i zagospodarowanie terenu z przystosowaniem do potrzeb kultury/sprawy społeczne.
Schronisko Młodzieżowe w Lisznej	0,97 ha	Termomodernizacja budynku, wymiana stolarki, zagospodarowanie terenu.
Budynek GOPS (budynek po dawnej strażnicy SG)	0,12 ha	Termomodernizacja budynku, wymiana stolarki, zagospodarowanie terenu.
Budynek po dawnym Komisariacie Policji	0,27 ha	Termomodernizacja budynku, wymiana stolarki, zagospodarowanie terenu.
Miasto Terespol		

poprzemysłowe		
ul. Wspólna	5 ha	Tereny poprzemysłowe budynki i infrastruktura zdegradowana.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Analiza potencjału inwestycyjnego obszaru dostarcza informacji o konieczności prowadzenia wspólnej polityki w zakresie tworzenia terenów inwestycyjnych oraz w zakresie informacyjno-promocyjnym. Gminy na terenie których brakuje terenów inwestycyjnych, powinny przygotować tereny przeznaczone pod ww. funkcję. Ważnym elementem mającym wpływ na konkurencyjność obszaru jest utworzenie specjalnej strefy ekonomicznej.

OTOCZENIE BIZNESU

Jednym z warunków rozwoju przedsiębiorczości są sprawnie działające instytucje otoczenia biznesu, które, dzielą się na trzy grupy[22]:

- Ośrodki przedsiębiorczości w tym:
  - Ośrodki szkoleniowo – doradcze;
  - Ośrodki przedsiębiorczości;
  - Centra biznesu;
  - Kluby przedsiębiorczości;
  - Punkty konsultacyjne;
  - Punkty konsultacyjno-doradcze;
  - Preinkubatory;
  - Inkubatory przedsiębiorczości.
- Ośrodki innowacji w tym:
  - Centra transferu technologii;
  - Akademickie inkubatory przedsiębiorczości;
  - Inkubatory technologiczne;
  - E-inkubatory;
  - Parki technologiczne;
  - Ośrodki naukowe;
  - Ośrodki badawcze;
  - Parki przemysłowo-technologiczne.
- Instytucje parabankowe (finansowe) w tym:
  - Regionalne i lokalne fundusze pożyczkowe;
  - Fundusze poręczeń kredytowych;
  - Fundusze kapitału zalążkowego;
  - Sieci aniołów biznesu.

Zapleczem dla POF „Aktywne Pogranicze" w zakresie ww. instytucji jest miasto Biała Podlaska, na terenie którego swoją działalność prowadzą:

- Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny, Filia Biała Podlaska;
- Lubelska Fundacja Rozwoju, Oddział w Białej Podlaskiej wraz z Oddziałem Polskiego Funduszu Gwarancyjnego Sp. z o.o.;
- Bialskopodlaska Fundacja Rozwoju;
- Bialskopodlaska Izba Gospodarcza;
- Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców – zrzeszający 89 podmiotów, w tym z następujących branż: 12 - rzemiosło budowlane, 2 - materiały budowlane, 4 – rzemiosło elektryczne i elektroniczne, 11 – rzemiosło drzewne, 5 – rzemiosło metalowe, 30 – rzemiosło w zakresie środków transportu, 10 – rzemiosło spożywcze, 1 – rzemiosło skórzane, 13 – rzemiosło różne, oraz Regionalny Ośrodek Badań i Rozwoju funkcjonujący przy Wydziale Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej, AWF w Warszawie.

[22] A. Bąkowski, M. Mażewska (red), Ośrodki Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce Raport 2012r., Warszawa 2012

Funkcjonujące na terenie miasta instytucje otoczenia biznesu świadczą usługi z zakresu: doradztwa, informacji, doradztwa proinnowacyjnego, szkoleń, natomiast w zakresie usług finansowych dostępne są tylko oferty funduszy pożyczkowych i poręczeniowych.

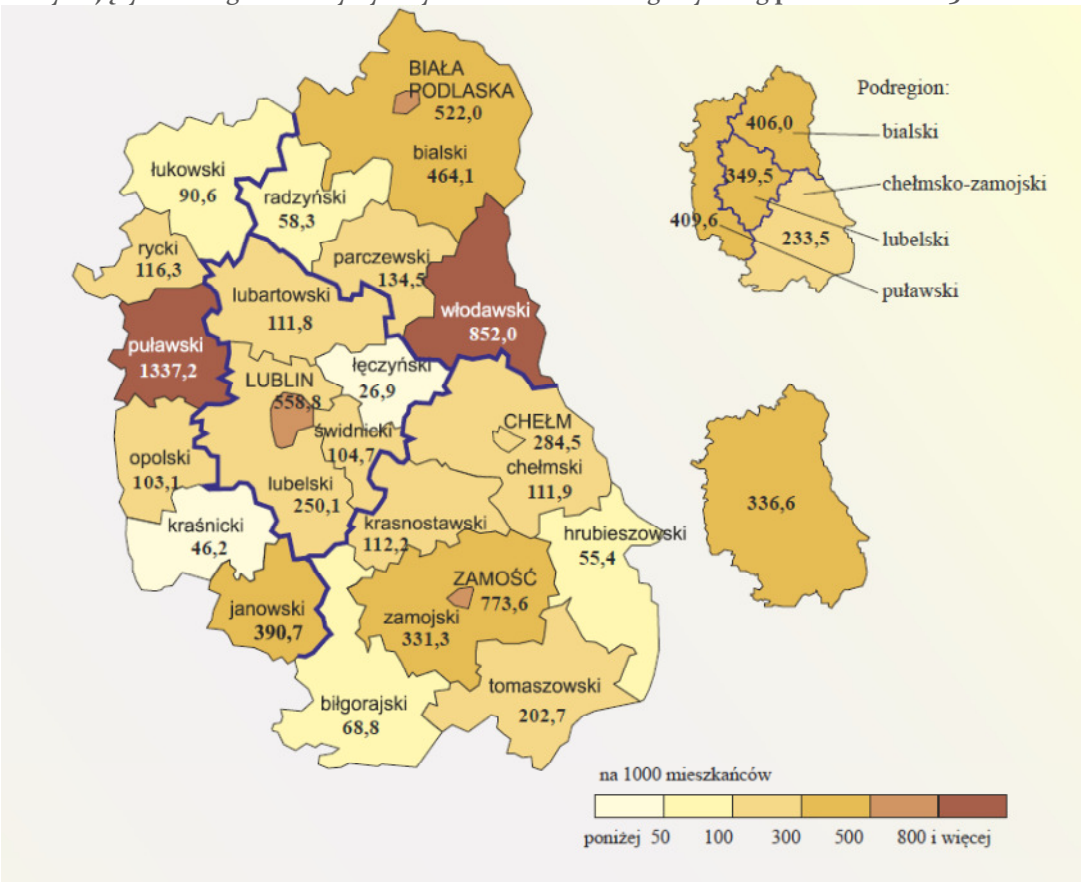
TURYSTYKA

Sektor turystyczny jest obecnie dynamicznie rozwijającym się działem światowej gospodarki. Ma wysoki udział w tworzeniu produktu krajowego brutto oraz miejsc pracy. Obejmuje produkcję dóbr i usług związanych z obsługą turystyczną tj. działalność hoteli, obiektów gastronomicznych, transport, atrakcje turystyczne i obsługę ruchu turystycznego m.in. przez biura podróży.

Jak wspomniano na wstępie opracowania w rozdziale 2 zgodnie z przyjętą delimitacją obszarów funkcjonalnych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego cały obszar POF „Aktywne Pogranicze" składający się z 12 gmin zawiera się w Obszarze Strategicznej Interwencji określonym w Strategii rozwoju województwa jako Obszary Przygraniczne. Natomiast Obszarem Strategicznej Interwencji dotyczącym turystyki jest obszar gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych, w którym zawierają się wyłącznie gminy: Zalesie, Terespol, Piszczac, Kodeń, Sławatycze, Tuczna i Łomazy. Zgodnie z zapisami strategii rozwoju województwa lubelskiego interwencja dla tego obszaru powinna obejmować działania zmierzające do wykorzystania potencjału obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego tych obszarów oraz określenia charakteru i natężenia funkcji turystycznej, aby nie powodowała ona dewaloryzacji lub zniszczenia walorów i zasobów przyrodniczych, które na tym terenie są podstawą jej wykształcenia.

Jednym z wyznaczników potencjału obszaru w zakresie turystyki jest wskaźnik, dotyczący liczby turystów korzystających z noclegów. Jak wynika z analizy danych statystycznych za 2013r. powiat bialski, w którym zawiera się POF „Aktywne Pogranicze", klasyfikowany jest na 3 pozycji wśród powiatów po puławskim oraz włodawskim, natomiast w klasyfikacji z uwzględnieniem wszystkich samorządów znajduje się na 6 miejscu w regionie.

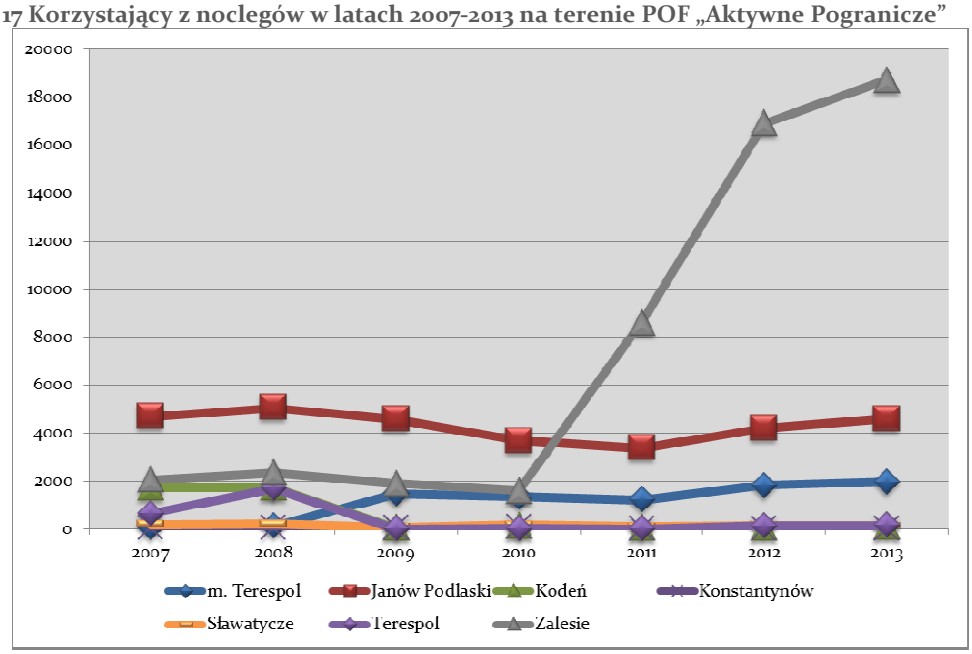
Ryc. 25. Korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych wg powiatów w 2013r.

Źródło: Turystyka w województwie lubelskim w 2013r., Urząd Statystyczny w Lublinie

Z dokonanej analizy ruchu turystycznego w latach 2007 - 2013 na podstawie danych BDL GUS wynika, iż POF „Aktywne Pogranicze" nie wyróżnia się znacząco na tle powiatu. Łączna ilość udzielonych noclegów w 2013r. w 12 gminach obszaru (27 680 noclegów) stanowi około 52% ogólnej liczby udzielonych noclegów na terenie powiatu bialskiego (52 588 noclegów). Dla porównania w mieście Biała Podlaska wskaźnik ten wynosi 30 216 noclegów. Na terenie POF „Aktywne Pogranicze" wskaźnik ten jest praktycznie generowany przez trzy gminy tj. Zalesie (18 725 noclegów), Janów Podlaski (4 595 noclegów) oraz miasto Terespol (1 964 noclegi). Od wielu lat gminą stabilną pod względem udzielonych noclegów jest Janów Podlaski. Poniższy wykres przedstawia liczbę osób korzystających z noclegów na terenie gmin gdzie podmioty turystyczne świadczące usługi noclegowe turystom oraz wykazują noclegi w sprawozdaniach do GUS.

Wykres 17 Korzystający z noclegów w latach 2007-2013 na terenie POF „Aktywne Pogranicze”

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

System obsługi ruchu turystycznego tworzą punkty informacji turystycznej. Na terenie obszaru na 12 gmin funkcjonuje 8 punktów informacji turystycznej, są to głównie Gminne Ośrodki Kultury i biblioteki. Brak jest sieciowej współpracy pomiędzy punktami, jedynie w gminie Terespol i Sławatycze współpraca jest prowadzona z Centrum Informacji Turystycznej w Białej Podlaskiej. Trudno jest również oszacować liczbę turystów korzystającą z usług punktów, rejestr taki jest prowadzony w gminie Tuczna (1000 osób) oraz Sławatycze (ok. 500 osób).

Tabela 14 Punkty informacji turystycznej na terenie POF „Aktywne Pogranicze”

Gmina	Nazwa (właściciel)	Sezonowość	Liczba korzystających z usług	Współpraca z inną informacją turystyczną
miasto Terespol	Brak	-	-	-
Janów Podlaski	GOK w Janowie Podlaskim	Cały rok	Brak danych	Brak
	Stowarzyszenie Turystyczno-Kulturalne w Janowie Podlaskim; Praktyczna informacja turystyczna, zwiedzanie Nadbużańskiego Podlasia z przewodnikiem, organizacja czasu wolnego dla grup zorganizowanych, prowadzenie warsztatów edukacyjno – krajoznawczych na terenie Parku Krajobrazowego „Podlaski Przełom Bugu”	Cały rok	Brak danych	Brak
Kodeń	Gminne Centrum Kultury, Sportu i Turystyki w Kodniu Biblioteka Gminna	Cały rok	Brak danych	Brak
Konstantynów	Gminne Centrum Kultury Konstantynów (planowany przez: Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Konstantynowskiej)	Cały rok	Brak danych	-

Leśna Podlaska	Bialskopodlaska Lokalna Grupa Działania	Cały rok	Brak danych	Brak
	Dwór Droblin	Cały rok	Brak danych	Brak
Łomazy	Punkt Informacji Turystycznej przy GOK w Łomazach	Cały rok	Brak danych	Brak
	Gospodarstwo Agroturystyczne „Pod Dębem" – Krasówka	-	-	Brak
	Hotel i bar „Pelikan"	-	-	Brak
	RANCZO „Felix"	-	-	Brak
Piszczac	Urząd Gminy Piszczac	Cały rok	Brak danych	Brak
Rokitno	Brak	-	-	-
Sławatycze	Gminny Ośrodek Kultury	Cały rok	Około 500 osób	CIT Biała Podlaska
Terespol	GOK w Terespolu	Cały rok	Brak danych	CIT Biała Podlaska
Tuczna	Biblioteka Publiczna	Cały rok	1000	Brak
Zalesie	Brak	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Na atrakcyjność turystyczną obszaru oprócz uwarunkowań naturalnych i kulturowych, które zostały opisane w rozdziale 3.1 oraz 3.6 wpływ ma infrastruktura turystyczna, tworzona m.in. przez szlaki, ścieżki turystyczne i przyrodnicze. Przez obszar przebiegają szlaki o znaczeniu ponadregionalnym są to: Nadbużański Szlak Rowerowy, Szlak pieszy regionalny, Szlak Renesansu Lubelskiego oraz Szlak Rowerowy Polski Wschodniej. Oprócz wymienionych szlaków istnieją również lokalne, które zostały wymienione w Tabeli 15.

Tabela 15 Zestawienie szlaków oraz ścieżek turystycznych i przyrodniczych na terenie POF „Aktywne Pogranicze”

Gmina	Nazwa	Lokalizacja	Podmiot zarządzający	Charakterystyka	Szacowana liczba odwiedzających
Istniejące					
miasto Terespol	-	-	-	-	-
Planowane					
miasto Terespol	Trasy Rowerowe Polski Wschodniej	ul. Asnyka – ul. Sportowa – ul. Wojska Polskiego	Zarząd Dróg Wojewódzkich w Lublinie	4500 m	-
Istniejące					
Janów Podlaski	Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna „Nadbużańskie Łęgi”	Wygoda-Pieczyska (pętla)	Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych Oddział Terenowy w Janowie Podlaskim	Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna, długość 12,5 km, liczba przystanków: 1 miejsce wypoczynku; Orientacyjny czas przejścia: 8h; Początek ścieżki dydaktycznej: Tablica z planem ustawiona przy bramie wejściowej do Stadniny Koni w Janowie Podlaskim; na ścieżce umieszczone są tablice informacyjno-dydaktyczne; pozostałe elementy infrastruktury ścieżki: wiata (zadaszenie),miejsce na ognisko, ławki, stoły, kosze na odpadki	Brak danych
	Szlak kajakowy Bug-Krzna	Rzeka Bug	Bialskopodlaska Lokalna Grupa Działania ul. Terebelska 73, Biała Podlaska	-	-
Planowane					
Janów Podlaski	-	-	-	-	-
Istniejące					
Kodeń	Nadbużański Szlak Rowerowy	Janów Podlaski – Pratulin– Lebiedziew – Kostomłoty – Kodeń – Jabłeczna – Sławatycze – Włodawa – Dorohusk – Dubienka – Gródek – Hrubieszów Informacje: http://www.lubelskie.pl/index.php?pid=182	Marszałek Województwa	Trasa Janów Podlaski-Włodawa o długości 146 km stanowi I etap Nadbużańskiego Szlaku Rowerowego biegnącego z Janowa Podlaskiego do Hrubieszowa. Szlak przebiega przez wschodnią część województwa lubelskiego, w sąsiedztwie rzeki Bug, wyznaczającej granicę Polski z Białorusią. Są to tereny Niziny Podlaskiej i Polesia Zachodniego. Trasa umożliwia poznanie nadbużańskiej przyrody i krajobrazu. Obszar ten może się również poszczycić cennymi obiektami dziedzictwa kulturowego m.in. cerkwiami i fortami twierdzy brzeskiej, a także dobrze zachowaną drewnianą zabudową wsi. Sanktuaria w Jabłecznej, Pratulinie, Kostomłotach i Kodniu ściągają tłumy wiernych, a słynna stadnina koni czystej krwi arabskiej w Janowie Podlaskim – miłośników koni. (czerwony, niebieski, 288 km)	Brak danych

	Szlak rowerowy - Śladami Nadbużańskich Tajemnic	http://www.szlak-rowerowy.pswbp.pl/	Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej	Wg opisu na stronie	Brak danych
	Szlak Renesansu Lubelskiego	http://renesanslubelski.pl/szlak-renesansu/	Lubelska Regionalna Organizacja Turystyczna	Wg opisu na stronie	Brak danych
Planowane					
Kodeń	-	-	-	-	-
Istniejące					
Konstantynów	Nadbużański Szlak Rowerowy	Znakowany na niebiesko – biegnie równolegle do Nadbużańskiego Szlaku Przyjaźni ale prowadzi po drogach asfaltowych. Przebieg szlaku (przez poszczególne miejscowości): Wyszków - Kamieńczyk - Szumin - Brzóza - Szynkarzyzna - Sadowne - Prostyń - Treblinka - Wólka Okrąglik - Kosów Lacki - Sterdyń - Kurowice - Jabłonna Średnia - Gródek - Wirów - Chrołowice - Wólka Zamkowa - Drohiczyn - Krupice - Siemiatycze - Kózki - Nw. Mierzwice - Klepaczew - Serpelice - Gnojno - Janów Podlaski - Pratulin - Neple - Terespol - Lebiedziew - Kodeń - Jabłeczna - Słowatycze - Hanna - Różanka - Włodawa - Okuninka - Sobibór - Wola Uhruska - Rudka - Dorohusk - Dubienka - Matcze - Horodło - Zosin - Strzyżów - Hrubieszów.		Trasa rowerowa, przebiegająca doliną Bugu. Szlak zaczyna się w miejscowości Wyszków i z niewielkimi wyjątkami prowadzi drogami o małym natężeniu ruchu drogowego. Przebiega przez tereny leśne, parki krajobrazowe, rezerwaty przyrody, obszary chronionego krajobrazu, miejscowości z bogactwem niezliczonych zabytków kultury materialnej i osobliwości przyrody. Zaprojektowana została w taki sposób, że umożliwia rozpoczęcie i zakończenie wędrówki rowerowej, w dowolnym miejscu.	Brak danych
	Nadbużański Szlak Przyjaźni	Szlak pieszy - znakowanie czerwone; Początek: Kózki (0,0 km), w. Bużka (1,8 km), Mierzwice Stare (8,6 km), Zabuże (17,0 km), Klepaczew (19,3 km), Serpelice – pomnik (22,3 km), Borsuki (25,9 km), rozwidlenie dróg - granica woj. Mazowieckie i Lubelskie dalej przez powiaty: bialski, włodawski, chełmski, hrubieszowski – koniec w Hrubieszowie 329 km		Nadbużański Szlak Przyjaźni prowadzi turystów przez malownicze tereny. Najważniejszym elementem krajobrazu jest tu rzeka oraz wznoszące się nad nią morenowe wzgórza. Nie brak i rozległych łąk, i okazałych drzew uznanych za pomniki przyrody, wśród pięknych pejzaży znaleźć można cenne zabytki dawnej, drewnianej architektury – tak typowej dla Podlasia. Cały szlak liczy sobie ponad 300 km. Rozpoczyna się w Kózkach, na granicy Mazowsza i Podlasia. Można tu podziwiać najpiękniejsze nadbużańskie krajobrazy, które	Brak danych

				są objęte ochroną ze względu na swój niezwykły urok. Ważną miejscowością na trasie są też Serpelice. **Tu m.in. kręcono sceny do ekranizacji powieści Elizy Orzeszkowej „Nad Niemnem", przy czym rolę Niemna zagrał (z powodzeniem) właśnie Bug.**	
	Ścieżki rowerowe "Bug rajem dla turysty"	Miejscowość Gnojno, początkowy odcinek oznakowanej ścieżki przebiega na terenie działki o numerze geodezyjnym 126, która jest własnością Wspólnoty Gruntów Wsi Gnojno oraz drogi wewnętrznej stanowiącej działkę o numerze geodezyjnym 106/1 w obrębie ewidencyjnym Gnojno	Gmina Konstantynów	Ścieżka rowerowa powstała w ramach projektu "Bug rajem dla turysty" Długość ścieżki to 440,60 m	Brak danych
	Szlak kajakowy Bug -Krzna"	Szlak kajakowy Bug-Krzna obejmuje 150-kilometrowy odcinek rzek w powiecie bialskim	Bialskopodlaska Lokalna Grupa Działania	Wyznaczony został w oparciu o najatrakcyjniejsze walory przyrodnicze i kulturowe północnej Lubelszczyzny. Może być wykorzystywany do organizacji spływów wielodniowych bądź ofert łączonych z turystyką konną, rowerową i szeroko rozumianą edukacją kulturową	Brak danych
Planowane					
Konstantynów	Brak	-	-	-	-
Istniejące					
Leśna Podlaska	Szlak Rowerowy Południowego Podlasia	Bukowice – Kolonia, Droblin, Jagodnica, Leśna Podlaska, Mariampol, Nosów, nowa Bordziłówka, Ossówka, Witulin, Witulin – Kolonia, Worgule, Zaberbecze	Bialskopodlaska Lokalna Grupa Działania	Szlaki rowerowe na terenie Powiatu Bialskiego z oznaczonymi skrzyżowaniami – tzw. węzły sieci szlaków	Ok. 3000
	Trasa rowerowa nr 1	– „Leśna droga" długość ok. 8 km, Przebieg: Leśna Podlaska UG → Rezerwat Chmielinie → Mariampol → Leśna Podlaska UG	UG Leśna Podlaska	Atrakcje: rezerwat „Chmielinne"	
	Trasa rowerowa nr 2	„Nad wodę, na plażę" długość ok. 17 km, przebieg: Leśna Podlaska UG → Witulin → Zalew Wituliński → Terebela → Jagodnica → Ludwinów → Bordziłówka Nowa → Leśna Podlaska UG;	UG Leśna Podlaska	Atrakcje: Witulin bez tajemnic (pomnik Tadeusza Kościuszki, Drewniany kościół pw. Św. Michała Archanioła z pocz. XVIII w., Zalew Wituliński)- Zalew Wituliński – Aleja Lipowa – Radziwiłłowska spuścizna w Ludwinowie (Dwór w Ludwinowie) – stawy przyklasztorne w Leśnej Podlaskiej.	
	Trasa rowerowa nr 3	„Z historią na ty" długość ok. 17 km, przebieg: Leśna Podlaska → UG Nowa Bordziłówka → Stara Bordziłówka →	UG Leśna Podlaska	Atrakcje: Obiekty Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Ustawicznego, Sanktuarium Maryjne na Podlasiu, Pomnik Marszałka Józefa Piłsudskiego i „ściana straceń",	

		Drobin → Bukowice → Nosów → Leśna Podlaska UG		zabytkowy cmentarz w Starej Bordziłówce, Szlachecki dworek z parkiem w Drobinie (obecnie Dwór w Dorlonie), zabytkowa drewniana XIX w. Kaplica w Bukowicach, pałacyk z ogrodami i budynkami gospodarskimi w Nosowie, cerkiew prawosławna w Nosowie wraz z dzwonnicą, „Dąb Miłości" w Leśnej Podlaskiej	
Planowane					
Leśna Podlaska	Brak	-	-	-	-
Istniejące					
Łomazy	Organizacja Turystyczna "Szlak Jagielloński"	Łomazy	Organizacja Turystyczna, 20-029 Lublin, ul. Skłodowskiej 3/15	-	Brak danych
	"Szlak rowerowy - Śladami Nadbużańskich Tajemnic"	-	Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej	-	Brak danych
Planowane					
Łomazy	Szlaki rowerowe południowego Podlasia	-	-	-	-
	Szlak rowerowy leśny	-	-	-	
Istniejące					
Piszczac	Szlak Jagielloński	Ortel Królewski, Piszczac, Dobrynka	Organizacja Turystyczna „Szlak Jagielloński" Lublin, ul. Skłodowskiej 3/15	Atrakcjami są: cerkiew unicka z 300 letnią historią, obecnie Kościół Matki Bożej Różańcowej w Ortelu Królewskim, kamienna baba w Piszczacu oraz cała historia miejscowości Piszczac od założenia osady, po wydarzenia historyczne, nadanie praw miejskich, utrata tych praw, do chwili obecnej. Pozostałe zabytki kultury sakralnej w innych miejscowościach należących do Gminy. Zakątki przyrody, zasoby leśne, (grill parki w sołectwach), kąpielisko „Kubiki" oraz zabytkowa stacja kolejowa w Chotyłowie	Brak danych
	Szlak Rowerowy Południowego Podlasia	Piszczac, Chotyłów, Połoski, Zahorów, Dobrynka, Dąbrowica Mała, Kościeniewicze, Ortel Królewski Pierwszy, Ortel Królewski Drugi,	-	Atrakcje na szlaku: Dawny kościół z początku XVIII w. pw. Matki Bożej Różańcowej w Ortelu Królewskim; dawna cerkiew prawosławna w Połoskach; Stajnia „Nad Lutnią"; kościół parafialny pw. Podwyższenia św. Krzyża	Brak danych

		Zalutyń, Wyczółki, Wólka Kościeniewicka		w Piszczacu; kaplica cmentarna w Piszczacu (XIX w.); cmentarz rzymskokatolicki z 1814 roku; dziewiętnastowieczny cmentarz żydowski w Piszczacu; miejsce urodzin, twórczości i śmierci Bazylego Albiczuka Dąbrowica Mała; Chotyłów- pompownia w zespole kolejowym z pocz. XX w., dom zawiadowcy w zespole kolejowym z pocz. XX w., piwnica w zespole kolejowym z poł. XIX w., magazyn w zespole kolejowym z ok. 1880r., budynek urzędniczy w zespole kolejowym z pocz. 1901r., sztuczny zbiornik wodny „ Kubiki”	
Planowane					
Piszczac	Brak	-	-	-	-
Istniejące					
Rokitno	Nadbużański Szlak Rowerowy	Derło. Zaczopki, Pratulin	Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego	Rowerowy	Brak danych
Planowane					
Rokitno	Brak	-	-	-	-
Istniejące					
Sławatycze	Szlak rowerowy na Mucharyniec	Miejsce w lesie na południe od Krzywowólki	Gmina Sławatycze	W gminie Sławatycze przez miejscowość Sławatycze-Mościce Dolne-Jabłeczna-Krzywowólka- Mucharyniec \ ok.36km	Ok. 10 000 sób
	Szlaki Rowerowe Południowego Podlasia	Przebiega przez cały powiat bialski. www.visiteast.eu	Bialskopodlaska LGD	Łączna długość – ponad 1000km. Długość w gminie Sławatycze – ok. 60 km. Oznakowany w całości znakami numerycznymi	Ok. 1000 osób
	Szlak Kajakowy Bug-Krzna	Rzeka Bug na trasie Sławatycze – Gnojno (łącznie ok. 150 km). W gminie Sławatycze na trasie Sławatycze – Jabłeczna	Bialskopodlaska LGD	Może być wykorzystany do organizacji spływów wielodniowych, bądź łącznie z turystyka konną, rowerową i edukacyjno-kulturową	Ok. 5000 osób
	Green Velo (Szlak rowerowy Polski Wschodniej)	W ciągu drogi wojewódzkiej nr 816	Województwo Lubelskie	10 km, częściowo w formie ścieżki rowerowej (ok. 1,2 km) częściowo w formie szlaku. Wyznaczony punkt obsługi rowerzystów, oznakowany	Ok. 2000 osób
	Nadbużański Szlak Rowerowy	W ciągu drogi wojewódzkiej nr 816, z fakultatywnymi trasami Sławatycze – Krzywowólka, Sławatycze – Mościce Dolne – Jabłeczna	Województwo Lubelskie	Ok. 40 km	Ok. 2000 osób
Planowane					
Sławatycze	Brak	-	-	-	-

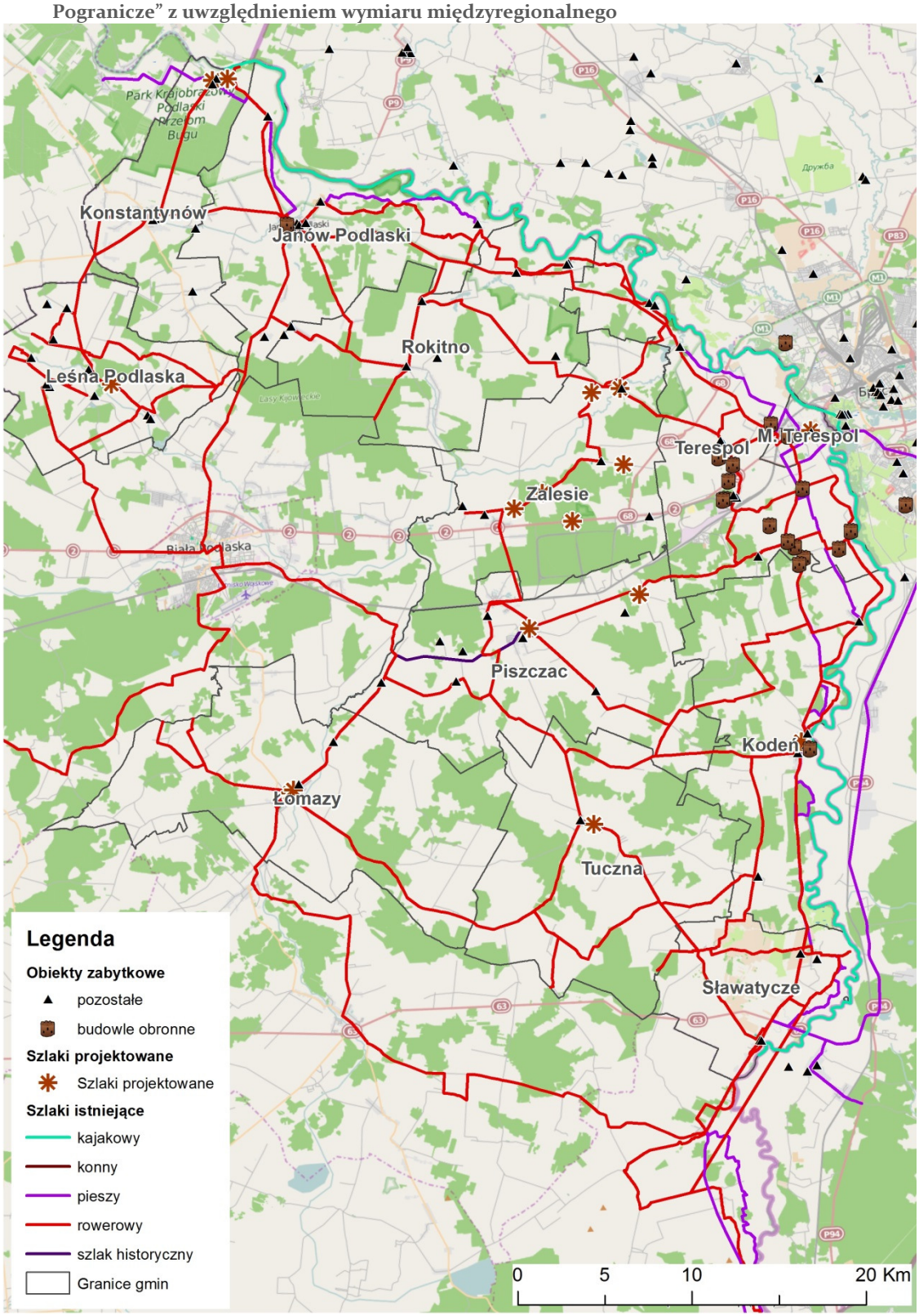
Istniejące					
Terespol	Bug-Krzna	Murawiec-Terespol – Kuzawka –Neple –Krzyczew- Bohukały - Łęgi	Bialskopodlaska LGD	SZLAK WODNY –atrakcje : Park Krajobrazowy Podlaski przełom Bugu, zabytkowy kościół w Krzyczewie i Neplach	200
	Śladami twierdzy Brześć	Lebiedziew – Zastawek Łobaczew Mały – Kobylany Koroszczyn	GOK	Szlak rowerowy , atrakcje : fortyfikacje twierdzy Brześć , mizar tatarski cerkiew prawosławna w Kobylanach, Pałac Kuczyńskich Koroszczyn, pomnik Niepodległości i Nieznanego Żołnierza Koroszczyn	500
	Szlak Rowerowy Południowego Podlasia	Lebiedziew – Zastawek Łobaczew Mały – Kobylany Koroszczyn – Krzyczew- Neple	Bialskopodlaska LGD	Szlak rowerowy , atrakcje: fortyfikacje twierdzy Brześć, mizar tatarski cerkiew prawosławna w Kobylanach, Pałac Kuczyńskich Koroszczyn, pomnik Niepodległości i Nieznanego Żołnierza Koroszczyn, dworek Kuczewskich w Krzyczenie, Kościoły w Nepalch i Krzyczewie	500
	Nadbużański Szlak Rowerowy	Lebiedziew- Polatycze- Łobaczew Mały – Kuzawka – Neple – Krzyczeć – Bohukały	Województwo lubelskie	Szlak rowerowy, atrakcje: fortyfikacje twierdzy Brześć , mizar tatarski cerkiew prawosławna w Kobylanach, Pałac Kuczyńskich Koroszczyn, pomnik Niepodległości i Nieznanego Żołnierza Koroszczyn, dworek Kuczewskich w Krzyczenie , Kościoły w Nepalch i Krzyczewie	500
Planowane					
Terespol	Brak	-	-	-	-
Istniejące					
Tuczna	Patriotyczny szlak konny	Dąbrowica Duża-Choroszczynka	Gmina Tuczna	5 km (las, bardzo charakterystyczna dla terenów nadbużańskich flora i fauna)	ok. 300 rocznie
	Szlak Rowerowy Południowego Podlasia	Przebiega przez cały powiat bialski. www.visiteast.eu	Bialskopodlaska LGD	Szlaki rowerowe na terenie Powiatu Bialskiego z oznaczonymi skrzyżowaniami – tzw. węzły sieci szlaków	-
Planowane					
Tuczna	Tuczniański szlak konny i rowerowy	Drogi gminne na terenie poszczególnych miejscowości Gminy Tuczna	Gmina Tuczna	Długość planowanego szlaku to ok. 100km (lasy, pola, łąki, uroczyska i bagna, a także ciekawe miejsca historyczne i kulturowe znajdujące się na terenie Gminy Tuczna)	Ok. 500 rocznie
Istniejące					
Zalesie	Szlaki Rowerowe Południowego Podlasia	Lachówka Mała, Horbów, Dobryń Mały, Nowosiółki, Berezówka, Mokrany Stare, Malowa Góra, Lachówka Duża, Zalesie	Bialskopodlaska Lokalna Grupa Działania	Cały szlak ma długość ok. 1000 km (brak danych ile km biegnie przez gminę Zalesie)	Brak danych
	Szlak Kajakowy	Koczukówka, Kijowiec, Malowa Góra	Bialskopodlaska	Cały szlak ma dł. ok. 150 km - ile wynosi w gminie Zalesie	Brak

	Bug-Krzna		Lokalna Grupa Działania	brak danych	danych
Planowane					
Zalesie	-	Ścieżki rowerowe przy drogach powiatowych i drodze krajowej Nr 2	-	-	-
	-	Chodniki przy drogach powiatowych w Lachówce Małej, Dobryniu Małym, Dobryniu Dużym, Berezówce, Malowej Górze	-	-	-

Źródło: opracowanie własne

Obszar oferuje różnorodne możliwości aktywnego wypoczynku, umożliwiają to szlaki: piesze, rowerowe, konne oraz wodne. Rozmieszczenie szlaków turystycznych w poszczególnych gminach obszaru jest nierównomierne. Szlaki turystyczne są zarządzane przez różne podmioty, jest to jedną z przyczyn braku powiązania występujących atrakcji w zintegrowany produkt turystyczny oraz wpływa na brak monitoringu ruchu turystycznego.

Ryc. 26. Układ szlaków turystycznych i wybranych atrakcji turystycznych na terenie POF „Aktywne Pogranicze" z uwzględnieniem wymiaru międzyregionalnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych oraz danych http://euroregionbug.maps.arcgis.com/home/

Nie wszystkie gminy na terenie obszaru oferują produkty turystyczne są to: Konstantynów, Łomazy, Rokitno, Tuczna, Zalesie. Produktem turystycznym obszaru

o charakterze międzynarodowym jest Stadnina Koni Janów Podlaski. Na wyróżnienie zasługują produkty turystyczne następujących gmin:

- miasto Terespol – Prochownia oraz gmina Terespol – Forty twierdzy. Produkt stwarza możliwość rozwoju w przyszłości zintegrowanego produktu turystycznego o charakterze międzyregionalnym m.in. o Twierdzę Brześć;
- gmina Terespol – wycieczka statkiem po Bugu;
- gmina Kodeń – Sanktuarium Matki Bożej Kodeńskiej oraz produkty regionalne;
- gmina Sławatycze – spływ kajakowy oraz Międzynarodowa Biesiada Nadbużańska.

Wymienione produkty bazują na charakterystycznych dla obszaru walorach przyrodniczych i kulturowych. Stwarzają możliwości dalszego rozwoju oraz powiązania obszaru poprzez zintegrowany produkt turystyczny.

Tabela 16 Produkty turystyczne

Gmina	Nazwa	Lokalizacja	Zakres produktu/usługi	Dostępność/sposób dotarcia	Podmiot odpowiedzialny	Szacowana liczba korzystających
			Istniejące			
Miasto Terespol	Prochownia	ul. Topolowa	Muzeum	Ogólnodostępny	Gmina Miasto Terespol	1000
			Planowane			
Miasto Terespol	-	-	-	-	-	-
			Istniejące			
Janów Podlaski	Stadnina Koni Janów Podlaski	Wygoda	zwiedzanie stadniny z przewodnikiem, przejazd bryczkami, powozami	rezerwacja przez Internet, telefoniczna, bezpośrednio na miejscu	Stadnina Koni Janów Podlaski Sp. z o.o.	kilkaset osób rocznie
	Gospodarstwa agroturystyczne	Teren całej gminy	Kuchnia regionalna usługi towarzyszące	rezerwacja przez Internet	właściciele gospodarstw – wykaz na stronie: http://www.janowpodlaski.pl/index.php?pid=24	kilkaset osób rocznie
			Istniejące			
Kodeń	Produkt regionalny: Miętówka Sarmacja z Kodnia	Kodeń	Tradycyjnie wyrabiany napój z mięty. Zioła pochodzą z „Ogrodu Zielnego Maryi" na Kalwarii Kodeńskiej. Napój został Laureatem „Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów" oraz otrzymał nagrodę „Perłę" przyznaną przez Polską Izbę Produktu Regionalnego i Lokalnego.	-	-	-
	Produkt regionalny: Witaminy Eremity	Kodeń	Produkt wytwarzany z lokalnych roślin rosnących w dorzeczu rzek Kałamanki i Bugu. Produkt działa relaksacyjnie oraz wspomaga działanie górnych dróg oddechowych, dodatkowo działa przeciwgorączkowo i wzmacnia naczynia krwionośne	-	-	-
	Produkt regionalny: Nektar św. Eugeniusza	Kodeń	Produkt wyrabiany jest z ziół rosnących na miejscowych łąkach	-	-	-
	Produkt regionalny: Kwas Chlebowy Sapieżyński	Kodeń	Produkt wpisany na listę produktów tradycyjnych	-	-	-
	Sanktuarium Matki Bożej Kodeńskiej	Kodeń	Turystyka religijna, pielgrzymki	ogólnodostępne		2013r. – 867 grup zorganizowanych

Gmina	Nazwa	Lokalizacja	Zakres produktu/usługi	Dostępność/sposób dotarcia	Podmiot odpowiedzialny	Szacowana liczba korzystających
Planowane						
Kodeń	Brak	-	-	-	-	-
Istniejące						
Konstantynów	Schronisko młodzieżowe „Przystań”,	Gnojno	Baza noclegowa dla 30 os., rezerwacja telefoniczna lub na miejscu	-	Gmina Konstantynów	100 – 200 osób rocznie
	Stanica harcerska w Gnojnie	Gnojno	Wiata, pole namiotowe	Ogólnodostępne	Gmina Konstantynów	-
	Przeprawa promowa Gnojno – Niemirów	Gnojno – Niemirów	Rekreacyjny	Ogólnodostępny	Gmina Konstantynów, Gmina Mielnik	Kilka tysięcy osób rocznie
	Gospodarstwo agroturystyczne „Zameczek”	Konstantynów, Janowska 48	Usługi hotelarskie, kuchnia regionalna	Ogólnodostępny	Osoba prywatna	-
Planowane						
Konstantynów	Brak	-	-	-	-	-
Istniejące						
Leśna Podlaska	Dwór Droblin	Droblin 80, Leśna Podlaska	Usługi hotelarskie, Spa, gastronomiczne, rekreacyjne		Działalność prywatna	Ok. 4000
	Sanktuarium Maryjne	ul. Moszyńskiego 2, Leśna Podlaska	Turystyka religijna i ruch pątniczy		Zakon Ojców Paulinów	Ok. 10000
Planowane						
Leśna Podlaska	Brak	-	-	-	-	-
Istniejące						
Łomazy	Cmentarz tatarski, kuchnia tatarska, sękacze	Studzianka	Turystyka kulturowa	-	Stowarzyszenie rozwoju miejscowości Studzianka	-
	Kościół w Łomazach, kaplica cmentarna w Łomazach, cmentarz rzymskokatolicki, żydowski	Łomazy	Turystyka kulturowa	-	-	-

Gmina	Nazwa	Lokalizacja	Zakres produktu/usługi	Dostępność/sposób dotarcia	Podmiot odpowiedzialny	Szacowana liczba korzystających
	i mahometański					
	Łomaski Szlak Jagielloński	Łomazy	-	-	-	-
Planowane						
Łomazy	Stworzenie ośrodka rekreacyjno-wypoczynkowego na terenach po byłej cegielni w Łomazach	-	-	-	-	-
Istniejące						
Piszczac	Gospodarstwo Agroturystyczne „Srokate Ranczo" w Piszczacu	ul. Kodeńska Piszczac	Usługi hotelarskie, jazda konna, rowery, ogniska, bankiety	Strony internetowe właścicieli i Gminy Piszczac	Osoba Prywatna	Brak danych
	Gospodarstwo Agroturystyczne „Relaks"	ul. Terespolska Piszczac	Baza noclegowa	Internet, strona Gminy Piszczac	Osoba Prywatna	Brak danych
	Gospodarstwo Agroturystyczne "Daniel"	ul. Włodawska Piszczac	Baza noclegowa	Internet, strona Gminy Piszczac	Osoba Prywatna	Brak danych
	Nad Lutnią" Ośrodek Rekreacyjno-Hodowlany	Zalutyń	Szkółka jeździecka, hodowla koni	Internet , strona Gminy Piszczac	Osoba Prywatna	Brak danych
	Kąpielisko „Kubiki"	Chotyłów	Wypoczynkowo-rekreacyjna	Strony internetowe właścicieli i Gminy Piszczac	Osoba Prywatna	Brak danych
Planowane						
Piszczac	Ośrodek Szkoleniowo – Rekreacyjny	Połoski Nowe	noclegi, gastronomia, szkolenia	strona internetowa	Os. Prywatna	Brak danych
Istniejące						
Rokitno	Sanktuarium Błogosławionych Męczenników Podlaskich	Pratulin	Turystyka religijna, pielgrzymki	Ogólnodostępne	-	Brak danych
	Pensjonat „Dolina Bugu"	Rokitno	Noclegi, gastronomia, szkolenia, imprezy okolicznościowe	Rezerwacja telefoniczna, przez Internet, osobiście	Os. Prywatna	Brak danych

Gmina	Nazwa	Lokalizacja	Zakres produktu/usługi	Dostępność/sposób dotarcia	Podmiot odpowiedzialny	Szacowana liczba korzystających
	Gospodarstwo agroturystyczne „Bużysko”	Pratulin	Noclegi, rekreacja	Kontakt telefoniczny, osobisty	Os. Prywatna	Bark danych
	Pałac Cieleśnica	Cieleśnica	Noclegi, gastronomia, szkolenia, imprezy okolicznościowe, spa	Rezerwacja telefoniczna, przez Internet, osobiście	Os. Prywatna	Brak danych
	Gospodarstwo agroturystyczne „Sielanka”	Pratulin	Noclegi, rekreacja	Kontakt telefoniczny, osobisty	Os. Prywatna	Brak danych
Planowane						
Rokitno	Brak	-	-	-	-	-
Istniejące						
Sławatycze	Międzynarodowa Biesiada Nadbużańska	Stadion w Sławatyczach	Prezentacje nadbużańskiego folkloru, prezentacje twórców, zespołów muzycznych, tanecznych, folkowych, kapel, solistów	Na stadionie sportowym w Sławatyczach	GOK Sławatycze	ok.3000 osób
	Konkurs „Na Brodacza”	Sławatycze w plenerze	Prezentacja i kultywowanie tradycji zakończenia starego roku	Rynek w Sławatyczach	GOK	ok.500 osób
	Spływy kajakowe po Szlaku Kajakowym Bug-Krzna	Odcinek Sławatycze-Jabłeczna	Organizacja spływów jedno i wielodniowych, z wyżywieniem i atrakcjami towarzyszącymi. Możliwość wykorzystania innych środków transportu (rower, koń, bryczka).	Okolice Rynku w Sławatyczach. Dobra dostępność komunikacyjna	Firmy prywatne	Ok. 5000 osób
	Nadbużański Rajd Rowerowy	Teren Gminy Sławatycze i gmin przyległych (Kodeń, Sosnówka, Hanna, Tuczna)	Rajd dla szerokiego grona odbiorców z częścią edukacyjną oraz integracyjną. Kiermasz lokalnych produktów na zakończenie każdej imprezy	Mościce Dolne	Stowarzyszenie Bużanie	Ok. 200 osób
	Nadbużański Rajd Motocyklowy	Teren Gminy Sławatycze	Rajd dla szerokiego grona odbiorców z częścią edukacyjną oraz integracyjną	Mościce Dolne	Gmina Sławatycze	Ok. 100 osób
Planowane						
Sławatycze	Budowa miejsc wypoczynku nad Bugiem	Sławatycze, Mościce Dolne, Jabłeczna	Altany rekreacyjne	Drogi lokalne	Gmina Sławatycze	5000
	Wyposażenie miejsc	Sławatycze,	Miejsca noclegowe, miejsca do biwakowania miejsca na ognisko	Drogi lokalne	Gmina Sławatycze	5000

Gmina	Nazwa	Lokalizacja	Zakres produktu/usługi	Dostępność/sposób dotarcia	Podmiot odpowiedzialny	Szacowana liczba korzystających
	wypoczynku	Mościce Dolne, Jabłeczna, Liszna				
	Rozbudowa kampingu na samochody	Liszna	Podwyższenie standardu kampingu samochodowego wraz z terenem rekreacyjnym. Stoiska z automatami wrzutowymi (rozbiór wody/prądu, odbiór ścieków)	Przy drodze wojewódzkiej Nr 816	Gmina Sławatycze	200
	Utworzenie szlaków nordic walking i szlaków narciarstwa biegowego	Sławatycze – Mościce Dolne - Jabłeczna	Wyznaczenie tras, stworzenie sieci małych wypożyczalni sprzętu do uprawiania turystyki	Drogi lokalne	Gmina Sławatycze	500
	Questy nad Bugiem	Sławatycze – Mościce Dolne – Jabłeczna	Utworzenie zestawu questów – gier terenowych o różnym stopniu trudności dla grup zorganizowanych – zawierających elementy rekreacyjne i edukacyjne	Obszar Gminy	Gmina Sławatycze	1000
Istniejące						
Terespol	Wycieczki statkiem po rzece Bug	Kuzawka - Krzyczew	Rejsy statkiem	Na telefon	Ewa Gójska	60
	Miejsca noclegowe	Teren gminy	Usługi noclegowe	Na telefon	Gospodarstwa agroturystyczne	300
Planowane						
Terespol	Forty twierdzy Brześć	Terespol, Kobylany, Lebiedziew, Koroszczyn, Łobaczew Mały	Oprowadzanie po fortach	Na telefon	Stowarzyszenie Miłośników Fortyfikacji Terespol	300
Istniejące						
Tuczna	Brak	-	-	-	-	-
Planowane						
Tuczna	Brak	-	-	-	-	-
Istniejące						
Zalesie	Brak	-	-	-	-	-
Planowane						
Zalesie	Brak	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne

Z analizy uwarunkowań rozwoju turystyki POF „Aktywne Pogranicze" wynika, iż obszar dysponuje potencjałem, który nie jest w pełni wykorzystany m.in. ze względu na brak kompleksowej, jednolitej informacji o atrakcjach turystycznych obszaru oraz powiązaniach poszczególnych atrakcji w sieciowy produkt turystyczny. Jest to jedna z przyczyn nierównomiernego rozłożenia ruchu turystycznego. Brak jest również na terenie obszaru podmiotu, który koordynowałby zarządzanie turystyką obszaru włącznie z działalnością informacyjno – promocyjną, w tym stroną internetową.

Ranking gmin w powiecie bialskim (Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014)

- ✓ **Gmina Janów Podlaski** zajęła **1** miejsce w powiecie i **10** w województwie lubelskim wg wskaźnika prezentującego liczbę turystycznych obiektów noclegowych;
- ✓ **Gmina Zalesie** zajęła **2** miejsce w powiecie i **15** w województwie lubelskim wg wskaźnika prezentującego liczbę udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych, natomiast **gmina Janów Podlaski** wg ww. wskaźnika zajęła **3** miejsce w powiecie i **22** w województwie.

3.6. Środowisko kulturowe

Ważnym, z punktu widzenia życia mieszkańców, jest dostęp do różnych form kultury. Zaspokajanie potrzeb wyższego rzędu, jakimi są potrzeby kulturowe kształtują potencjał kulturowy danego obszaru. Podtrzymywanie lokalnych tradycji i instytucji kulturalnych to niezbędny i jednocześnie pozytywny aspekt wpływający na rozwój sektora usług turystycznych oraz na lepszy dostęp do dóbr i usług kultury.

Według danych GUS, na terenie POF "Aktywne Pogranicze", w 2013r. działało 18 bibliotek i ich filii (w przeciągu analizowanych lat, tj. 2007-2013, ich liczba nie uległa zmianie). Na terenie miasta Terespol działa Miejska Biblioteka Publiczna, natomiast na terenie gmin - Gminne. Ponadto na terenach trzech gmin znajdują się filie bibliotek gminnych, na terenie gminy Piszczac znajdują się 3 filie, na terenie gminy Sławatycze - 2, a na terenie gminy Kodeń - 1. Zasoby bibliotek w porównaniu do 2007r. uległy zmniejszeniu o 10%. Wzrost księgozbioru odnotowano jedynie na terenie gmin: Janów Podlaski, Rokitno oraz Zalesie. Negatywnym zjawiskiem jest zmniejszająca się liczba czytelników w ciągu roku, w 2012r. odnotowano 6 660 czytelników, o 462 czytelników mniej w porównaniu do 2007r. Niewielki wzrost liczby czytelników odnotowano w gminach: Kodeń, Łomazy, Sławatycze, Tuczna oraz Zalesie. Na terenie POF "Aktywne Pograniczne" spadkowi uległa również liczba wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz, wyjątki stanowią tu gminy: Leśna Podlaska, Piszczac, Rokitno, Tuczna i Zalesie, gdzie wartość wypożyczeń w 2012r. w porównaniu do 2007r. wzrosła.

Tabela 17 Zasoby bibliotek na terenie POF "Aktywne Pogranicze"

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Księgozbiór	190 967	191 565	190 515	181 948	181 583	173 345	172 311
Czytelnicy w ciągu roku	7 122	7 020	6 746	6 725	6 324	6 660	-
Wypożyczenie księgozbioru na zewnątrz	172 599	169 872	166 371	157 869	146 958	158 721	-

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Na terenie POF "Aktywne Pogranicze" głównymi instytucjami w których odbywają się imprezy kulturalne są Gminne Ośrodki Kultury, a w przypadku miasta Terespol - Miejski

Ośrodek Kultury. Jest ich w sumie 11, jedynie na terenie gminy Tuczna brakuje takiego ośrodka. Głównymi zadaniami realizowanymi przez ww. instytucje są:

- organizowanie imprez kulturalnych,
- prowadzenie działalności informacyjnej i oświatowo-wychowawczej,
- upowszechnianie i promocja kultury lokalnej,
- rozbudowanie i zaspokajanie potrzeb kulturalnych mieszkańców.

Zadania ww. realizują również organizacje samorządowe aktywnie funkcjonujące na terenie obszary funkcjonalnego.

Tabela 18 Ośrodki Kultury na terenie POF "Aktywne Pogranicze"

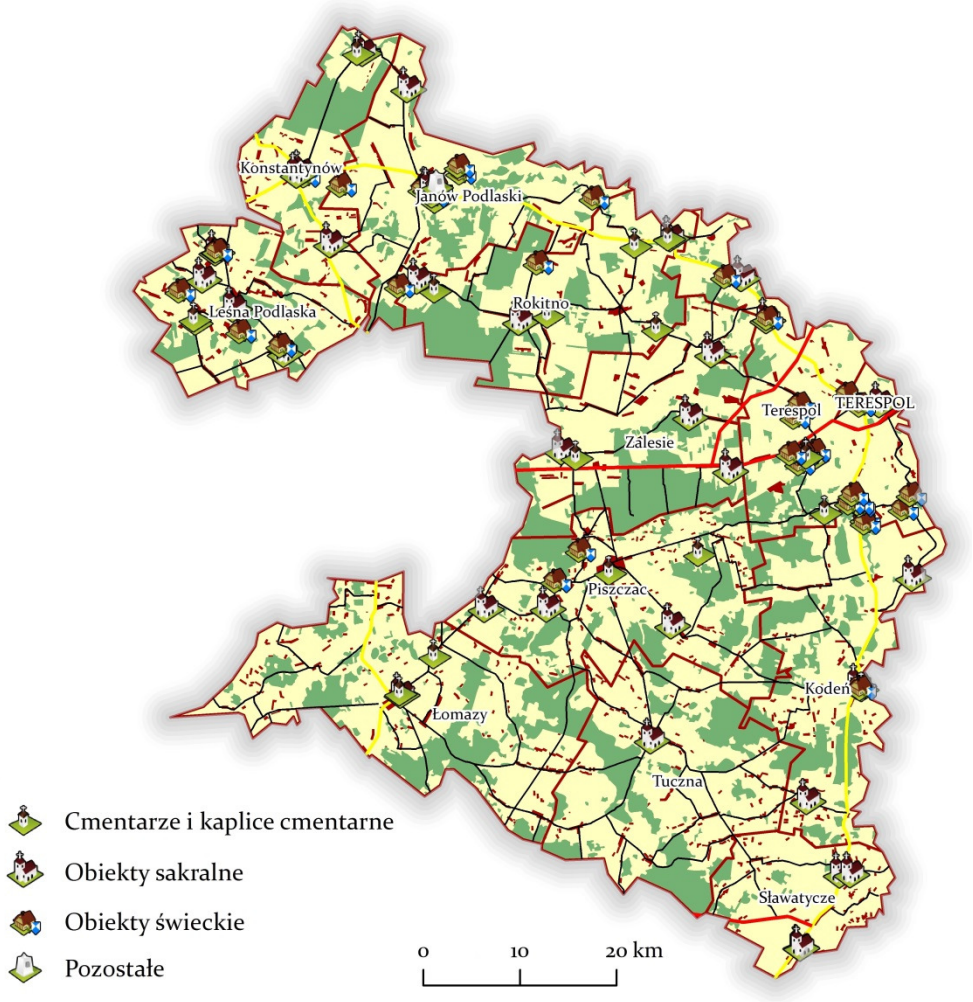
Lp.	Gmina	Ośrodek kultury	Adres
1.	Janów Podlaski	Gminny Ośrodek Kultury	ul. 1-go Maja 13 21-505 Janów Podlaski
2.	Kodeń	Gminne Centrum Kultury Sportu i Turystyki	ul. Rynek 4 21-509 Kodeń
3.	Konstantynów	Gminne Centrum Kultury	ul. Piłsudskiego 4 21-543 Konstantynów
4.	Leśna Podlaska	Gminny Ośrodek Kultury	ul. Bialska 30 21-542 Leśna Podlaska
5.	Łomazy	Gminny Ośrodek Kultury	ul. Szkolna 18A 21-532 Łomazy
6.	Piszczac	Gminne Centrum Kultury i Sportu	ul. Włodawska 8 21-530 Piszczac
7.	Rokitno	Gminna Instytucja Kultury	Rokitno 37B 21-504 Rokitno
8.	Sławatycze	Gminny Ośrodek Kultury	ul. Rynek 14 21-515 Sławatycze
9.	Miasto Terespol	Miejski Ośrodek Kultury	ul. Sienkiewicza 27 21-550 Terespol
10.	Terespol	Gminny Ośrodek Kultury	Pl. Ryszarda Kaczorowskiego 1 21-540 Kobylany
11.	Zalesie	Gminny Ośrodek Kultury	ul. Słoneczna 1-2 21-512 Zalesie

Źródło: opracowanie własne

Według danych GUS na terenie POF "Aktywne Pogranicze" w 2013 roku zorganizowano ok. 500 imprez kulturalnych, w których uczestniczyło ponad 60 tys. osób. Najwięcej imprez zostało zorganizowanych na terenach gmin: Janów Podlaski, Konstantynów i Sławatycze, natomiast najmniej w mieście Terespol oraz w gminach: Terespol oraz Łomazy. Są to imprezy zarówno o zasięgu lokalnym jak i regionalnym, a nawet krajowym. Ponadto na tym obszarze są kultywowane tradycje ludowe w różnych dziedzinach, m.in. muzyka ludowa, malarstwo, tkactwo, hafciarstwo, rzeźbiarstwo.

Na terenie obszary funkcjonalnego znajdują się liczne zabytki wpisane do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków. Według podziału na kategorie znajdują się tu zabytkowe cmentarze i kaplice cmentarne, obiekty sakralne, obiekty świeckie i inne. Ponadto na terenie gminy Zalesie znajdują się zabytki archeologiczne zapisane z rejestrze „C", tj. grodzisko wczesnośredniowieczne wraz z osadą przygrodową. Lokalizację zabytków prezentuje poniższa mapa.

Ryc. 27. Lokalizacja zabytków wpisanych do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków na terenie POF „Aktywne Pogranicze”

Źródło: opracowanie własne

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż część obiektów zabytkowych znajduje się w złym stanie technicznym i wymaga przeprowadzenia prac renowacyjnych. Odnowy lub poprawy stanu wymagają obiekty zabytkowe służące zachowaniu dziedzictwa kulturowego w szczególności w następujących gminach: Leśna Podlaska, Konstantynów, Piszczac, Kodeń. Inną formą zachowania dziedzictwa kulturowego może być zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa tego obszaru z przeznaczeniem na cele publiczne.

Ranking gmin w powiecie bialskim (Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014)

- ✓ **Gmina Sławatycze** zajęła **1** miejsce w powiecie i **31** w województwie wg wskaźnika prezentującego liczbę czytelników bibliotek publicznych na 1 000 ludności, **2** miejsce w powiecie zajęła **gmina Leśna Podlaska**, a w województwie **33** lokatę.

3.7. Społeczeństwo i jakość życia

W ramach projektu zrealizowanego przez ekspertów Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) w partnerstwie z Ministerstwem Rozwoju Regionalnego, Głównym Urzędem Statystycznym oraz we współpracy z ekspertami z ośrodków akademickich

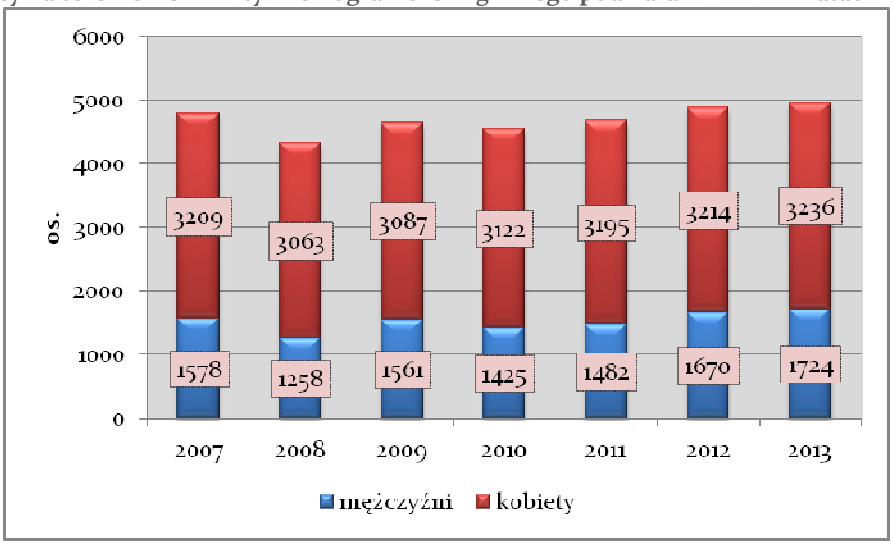
powstał Krajowy Raport o Rozwoju Społecznym[23], w którym wykorzystano Wskaźnik Lokalnego Rozwoju Społecznego (LHDI) do przedstawienia rozwoju społecznego na terenie całego kraju. Prezentacja wskaźnika pozwala na próbę oceny potencjału rozwoju na poziomie lokalnym poprzez trzy podstawowe komponenty: zdrowie obywateli, dostęp do wiedzy i edukacji oraz zamożność obywateli.

Zgodnie z wykorzystaną metodologią POF "Aktywne Pogranicze" jest zaliczany do obszarów o bardzo niskiej wartości rozwoju społecznego, tak jak cały powiat bialski (z wyjątkiem miasta Biała Podlaska, które jest zaliczane do obszarów o bardzo wysokim rozwoju społecznym). Zgodnie z głównymi konkluzjami badania najniższy poziom rozwoju społecznego był odnotowany w powiatach o charakterze wiejskim, których obszar znajduje się na terenie dawnego zaboru rosyjskiego.

RYNEK PRACY

Według danych GUS w 2013r. na terenie POF "Aktywne Pogranicze" pracowało[24] 6 420 osób, które stanowiły 45% pracujących z terenu powiatu bialskiego. Liczba pracujących w porównaniu do 2007r. spadła o 7% (o 446 osób). Większy procent zatrudnionych stanowiły kobiety, podobnie jak w powiecie. Natomiast większy odsetek pracujących mężczyzn, w 2013r., odnotowano na terenie miasta Terespol oraz gmin: Terespol i Rokitno. Poniższy wykres przedstawia liczbę osób zatrudnionych w analizowanym okresie.

Wykres 18 Pracujący na terenie POF "Aktywne Pogranicze" wg innego podziału niż PKD w latach 2007-2013

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

W 2013r., według danych GUS, miesięczne wynagrodzenie brutto na terenie powiatu bialskiego wyniosło 2 943,52 zł. Od 2007r. wzrosło o ok. 44%. Pomimo wzrostu tej kwoty, wartość wynagrodzenia wciąż kształtuje się na niskim poziomie - stanowi ok. 76% średniej krajowej.

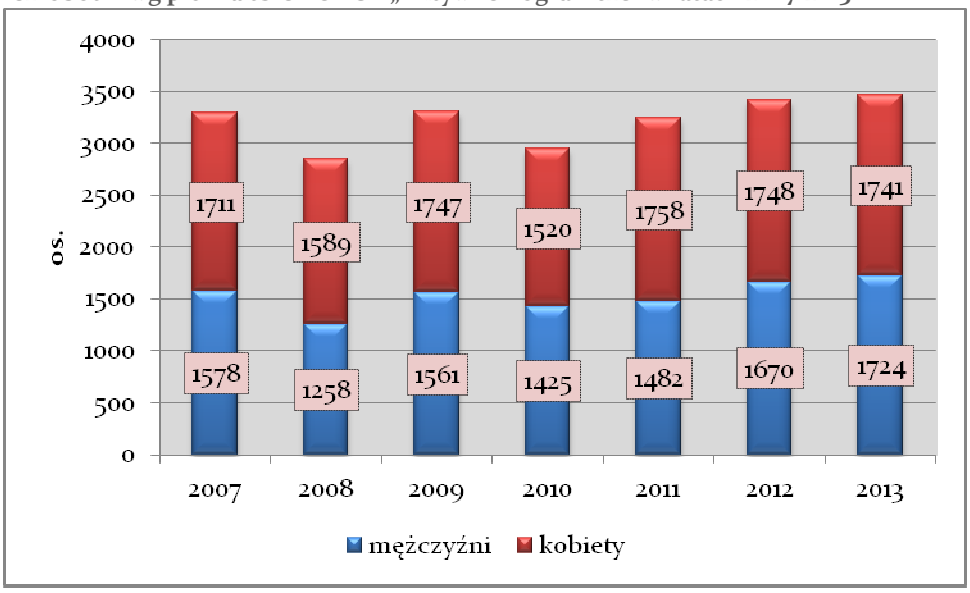
Na terenie POF "Aktywne Pogranicze", tak jak i na terenie całego kraju, występuje bezrobocie strukturalne. Bezrobocie strukturalne charakteryzuje niedopasowanie struktury podaży pracy i popytu na prace. Bezpośrednią przyczyną jest niedopasowanie kwalifikacji

[23] Krajowy Raport o Rozwoju Społecznym Polska 2012, Rozwój regionalny i lokalny, UNDP
[24] Liczba pracujących wg innego podziału niż PKD

pracowników do nowych technologii i braku potrzebnych kompetencji przy otrzymaniu zatrudnienia. Ze względu na wiejski charakter znacznej części obszaru funkcjonalnego teren ten dotyka również problem ukrytego bezrobocia (zwanego również agrarnym). Charakteryzuje się nadwyżką zatrudnionych w rolnictwie (zatrudnionych jest więcej osób niż jest to faktycznie potrzebne), nie jest ono objęte oficjalna statystyką.

Według danych GUS, w 2013r., na terenie POF „Aktywne Pogranicze" było zarejestrowanych 3 465 bezrobotnych, którzy stanowili ok. 50% bezrobotnych z terenu całego powiatu bialskiego. W analizowanym okresie, tj. w latach 2007-2013, widać dynamikę zmian liczby bezrobotnych na tym terenie. W 2008r. liczba zarejestrowanych bezrobotnych znacznie spadła (o 442 osoby), w kolejnym roku wzrosła i znowu spadła. Natomiast od 2010r. odnotowuje się regularny wzrost tej liczby. W porównaniu do 2007r., w 2013 r. na terenie gmin: Kodeń, Leśna Podlaska, Piszczac, Sławatycze oraz na terenie miasta Terespol liczba bezrobotnych nieznaczenie spała, natomiast na obszarze pozostałych gmin dynamika zmian jest podobna jak dla całego obszaru funkcjonalnego.

Wykres 19 Bezrobotni wg płci na terenie POF „Aktywne Pogranicze" w latach 2007-2013

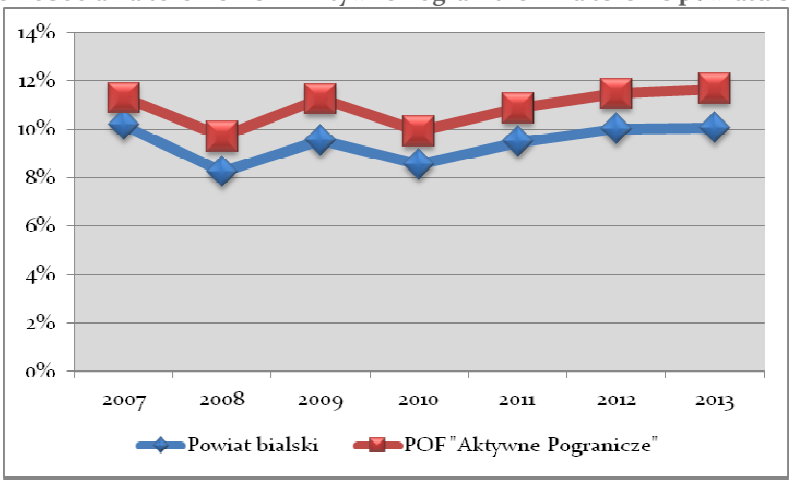
Źródło danych: opracowanie własne na podstawie na podstawie danych BDL, GUS

Na terenie powiatu bialskiego, według przedziałów wiekowych, największą grupę bezrobotnych stanowią osoby w przedziale wiekowym 25-34 lata, którzy stanowią nieco ponad 1/3 wszystkich bezrobotnych. Na drugim miejscu plasuje się grupa wiekowa 24 lata i mniej, a najmniejszą grupę bezrobotnych stanowią osoby w przedziale wiekowym 55 lat i więcej. Najwięcej bezrobotnych zarejestrowano z wykształceniem zasadniczym zawodowym (2 010 osób). Świadczy to o niedostosowaniu oferty szkół zawodowych do obecnego zapotrzebowania na rynku pracy. Stwarza to ogromną barierę w znalezieniu pracy zgodnie z wykształceniem zawodowym. Natomiast najmniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (784 osoby).

Na obszarze POF "Aktywne Pogranicze" wskaźnik bezrobocia mierzony stosunkiem liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych do liczby osób w wieku produkcyjnym w 2013r. był najwyższy w przeciągu 7 analizowanych lat i wyniósł 11,7%. Dla porównania dla terenu powiatu wyniósł 10%. Najniższą wartość tego wskaźnika odnotowano w 2008r. - wyniósł 9,7%, w kolejnym roku odnotowano wzrost o 1,6%, następnie znowu spadek i w kolejnych latach

systematyczny wzrost. Na terenie gmin: Kodeń, Leśna Podlaska, Piszczac oraz Sławatycze, wartość wskaźnika bezrobocia w 2013r. spadła w porównaniu do roku 2007. Według danych GUS w 2013r. stopa bezrobocia na terenie powiatu bialskiego wyniosła 16% i jest wyższa od stopy bezrobocia o 1,6 punktu procentowego od stopy bezrobocia rejestrowanej na terenie województwa lubelskiego (14,4%).

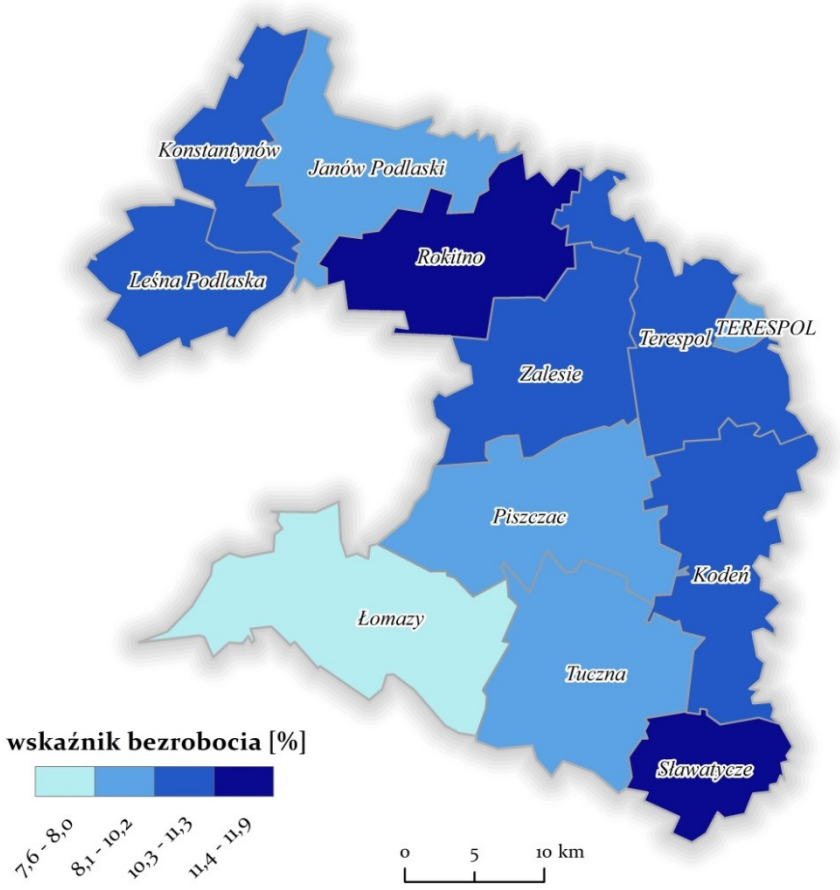
Wykres 20 Wskaźnik bezrobocia na terenie POF "Aktywne Pogranicze" i na terenie powiatu bialskiego

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Analizując dane statystyczne Wojewódzkiego Urzędu Pracy stopa bezrobocia na terenie Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze" podobnie jak na terenie całego powiatu bialskiego wynosi 15,1%. Jest to średnia wartość w porównaniu do wartości stopy bezrobocia z terenu powiatów województwa lubelskiego.

Ryc. 28. Wskaźnik bezrobocia na terenie gmin POF „Aktywne Pogranicze”

Źródło: opracowanie własne

Na terenie powiatu bialskiego aktywizacją społeczno-zawodową osób wymagających wsparcia zajmuje się Powiatowy Urząd Pracy. Jego Oddział znajduje się na terenie miasta Terespol. W ramach działań własnych PUP podejmuje działania, które mają za zadanie przeciwdziałać bezrobociu oraz łagodzić jego skutki, a także poprzez wykorzystanie licznych instrumentów podejmowanie działań aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych. Instrumentami wykorzystywanymi są: prace społeczne użyteczne, roboty publiczne, staże, szkolenia, prace interwencyjne, a także formy wsparcia finansowego.

OŚWIATA/INFRASTRUKTURA SPORTOWA

Na terenie POF "Aktywne Pogranicze" według danych GUS w 2013r. obowiązkiem przedszkolnym było objętych 2 420 dzieci (w wieku 3-6 lat), które stanowiło 47,9% wszystkich dzieci z powiatu bialskiego. W 2013r. funkcjonowało 10 przedszkoli oraz 6 oddziałów przyszkolnych (znajdują się na terenie gmin: Piszczac i Zalesie), w których było łącznie prawie 900 miejsc. Na terenie gminy Tuczna przedszkole jest prowadzone przez stowarzyszenie „Naszym Dzieciom” z Dąbrowicy Dużej. Łącznie uczęszczało do nich 1 125 dzieci (o 420 dzieci więcej w porównaniu do 2007 roku), które stanowiły aż 72% dzieci uczęszczających do przedszkoli z terenu całego powiatu. Najwięcej dzieci uczęszcza do przedszkoli na terenie gmin: Janów Podlaski, Rokitno oraz miasta Terespol, a najmniej na terenie gmin: Sławatycze i Rokitno.

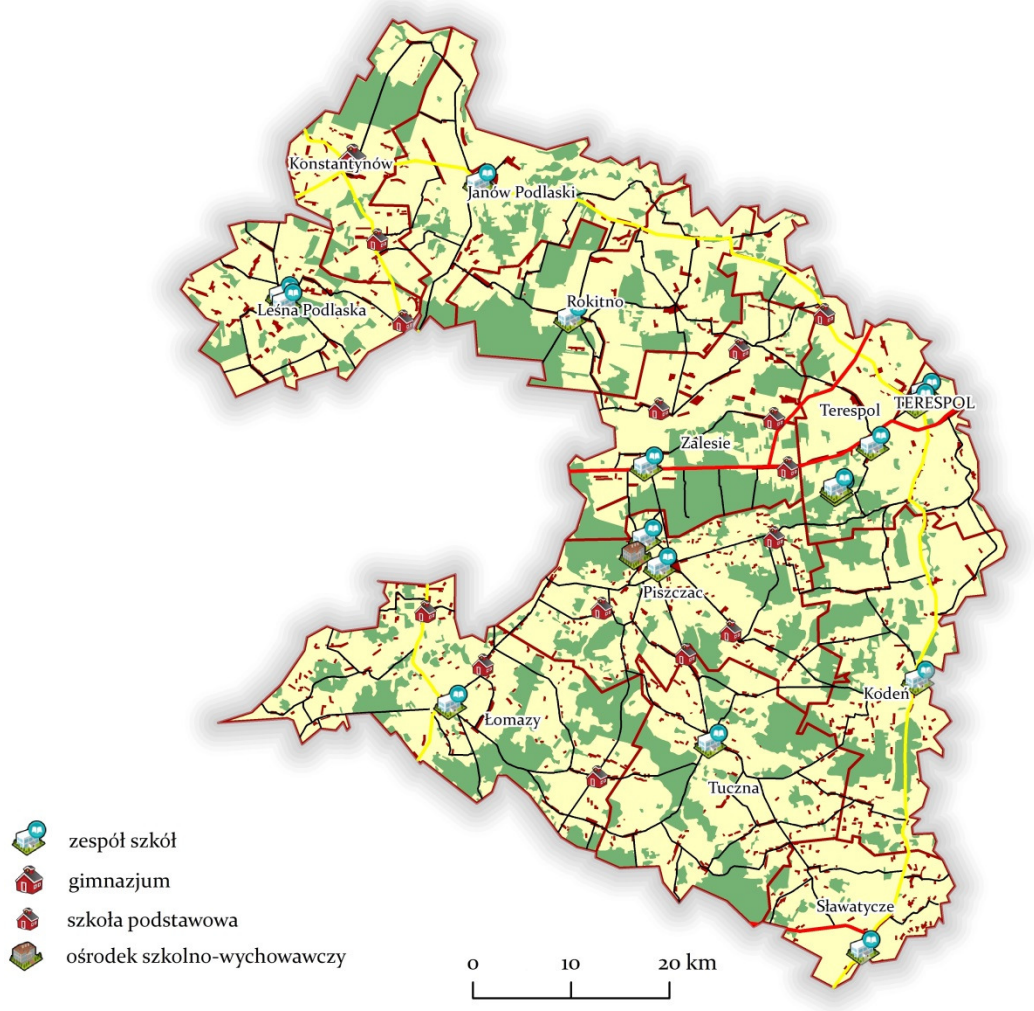
W 2013r. na terenie POF "Aktywne Pogranicze", wg danych GUS, działało 30 szkół podstawowych (45% szkół podstawowych z powiatu bialskiego). Do klas pierwszych uczęszczało łącznie 3 378 uczniów, najwięcej na terenie gmin: Piszczac, Terespol, Zalesie oraz w mieście Terespol, a najmniej w gminach: Sławatycze i Rokitno. Szkołę podstawową w 2013r. ukończyło 657 absolwentów. Na wyznaczonym terenie, według danych GUS w 2013r., działało 16 gimnazjów do których uczęszczało 2 099 uczniów, o 21% uczniów mniej w porównaniu do 2007r. Spadek liczby uczniów, zarówno w szkołach podstawowych jak i gimnazjach, jest związany ze zmniejszającą się liczbą osób w wieku produkcyjnym i ze spadkiem liczby urodzeń.

Na terenach wielu gmin szkoły podstawowe i gimnazja zostały połączone w Zespoły Szkół bądź Zespoły Placówek Oświatowych. Są to zazwyczaj małe placówki, a połączenie dwóch lub więcej szkół jest związane z kwestiami organizacyjno-administracyjnymi. Na terenie POF "Aktywne Pogranicze" znajduje się aż 15 takich zespołów.

Na terenie POF "Aktywne Pogranicze" znajduje się 6 szkół ponadgimnazjalnych. Trzy z nich należą do Zespołów Szkół i są zlokalizowane na terenie miasta Terespol i gmin: Terespol oraz Janów Podlaski. Ponadto na terenie gminy Kodeń znajduje się Niepubliczne Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla dorosłych, a na terenie gminy Leśna Podlaska Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego (który prowadzony jest przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi), w którym znajduje się technikum, zasadnicza szkoła zawodowa oraz szkoła policealna. Na analizowanym terenie, w gminie Piszczac, znajduje się Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy z Zalutniu. Jest to placówka publiczna dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym oraz niepełnosprawnościami sprężynowymi (tj. autyzm, mózgowe porażenie dziecięce itp.). Celem ośrodka jest przygotowanie uczniów do samodzielnego i aktywnego funkcjonowania oraz do pracy i życia w warunkach współczesnego świata.

Według danych GUS, w 2013r., do szkół ponadgimnazjalnych uczęszczało 692 uczniów, aż o 44% mniej w porównaniu do 2007 roku, a 1/3 stanowili absolwenci. Największą liczbę uczniów odnotowuje się w liceach, którzy stanowią 1/3 wszystkich uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Efektywność kształcenia prezentuje zdawalność egzaminów na bazie Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej. Według danych OKE w Krakowie, w 2014 roku, na terenie powiatu bialskiego ok. 60% ze wszystkich zdających, których liczba wynosiła 567, otrzymało świadectwo dojrzałości. Na terenie POF "Aktywne Pogranicze", do matury podeszło 163 uczniów, z czego 56% zdało egzamin maturalnym. Dla porównania w województwie lubelskim 80% zdających otrzymało świadectwo dojrzałości. Większa zdawalność była wśród absolwentów liceum - maturę zdało 58% zdających, natomiast w technikum 51%.

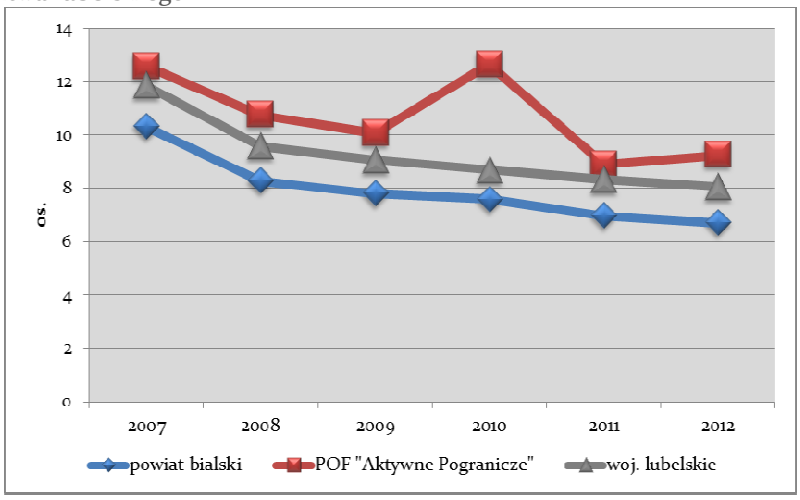
Ryc. 29. Lokalizacja szkół na terenie POF "Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne

Na terenie Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze" podobnie jak na terenie całego województwa lubelskiego w dalszym ciągu odnotowuje się niewystarczającą ilość sprzętu komputerowego w szkołach. Świadczy o tym wskaźnik prezentujący liczbę sprzętu komputerowego z dostępem do internetu do liczby uczniów. Wskaźnik komputeryzacji szkół podstawowych na analizowanym terenie, w 2012r. wg danych GUS, wynosił 9,24. Jest to wartość wyższa niż średnia dla powiatu (6,7 ucznia) i dla województwa lubelskiego (8,06). Najkorzystniej wypadają gminy: Zalesie (3,82) Konstantynów (4,75) oraz Sławatycze (4,86). Natomiast najgorzej gminy: Kodeń (17,73) i Janów Podlaski (12,76), a także miasto Terespol, w którym wskaźnik ten przyjmuje wartość 15,12 ucznia.

Wykres 21 Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach podstawowych na terenie POF "Aktywne Pogranicze", powiatu bialskiego i województwa lubelskiego

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Do infrastruktury sportowej na terenie Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze" należy zaliczyć: boiska sportowe, boiska wielofunkcyjne tzw. Orliki, place zabaw, hale sportowe oraz sale gimnastyczne. Są one zlokalizowane zarówno przy placówkach oświatowych jak i w dogodnych lokalizacjach na terenach poszczególnych gmin. Znaczna część z nich została współfinansowana ze środków zewnętrznych. Budowa takich obiektów jest niezbędna do zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej, w szczególności dzieci, środowisk sportowych i aktywnych mieszkańców.

Ranking gmin w powiecie bialskim (Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014)

- ✓ **Gmina Piszczac** zajęła **1** miejsce w powiecie i **45** w województwie wg wskaźnika prezentującego liczbę dzieci w przedszkolach na 100 miejsc (najmniejsza wartość została oznaczona jako 1 lokata), natomiast **gmina wiejska Terespol** zajęła **2** miejsce w powiecie i **62** w województwie.

OCHRONA ZDROWIA

Według danych GUS, w 2013r. , na terenie POF "Aktywne Pogranicze" funkcjonowało 17 przychodni, które stanowiły 42,5% przychodni funkcjonujących na terenie powiatu bialskiego. Wskaźnik określający dostępność usług medycznych, tj. liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10. tys. mieszkańców, na terenie POF "Aktywne Pogranicze" wypada niezadowalająco. Według danych GUS w 2013r. wartość tego wskaźnika dla obszaru funkcjonalnego wyniosła 3, dla porównania dla powiatu bialskiego - 4, a dla województwa lubelskiego - 5.

Opieka zdrowotna w POF "Aktywne Pogranicze" jest świadczona głównie przez niepubliczną służbę zdrowia w ramach kontraktów z NFZ oraz przez świadczeniodawców prywatnych, którzy nie podpisali umowy z NFZ. Placówki ochrony zdrowia w ramach swoich jednostek posiadają różne komórki m.in. poradnia lekarza rodzinnego, punkt szczepień, poradnia pielęgniarki i położnej środowiskowej, gabinet zabiegowy. Poniżej zamieszczono tabelę prezentującą spis placówek ochrony zdrowia, które funkcjonują na terenie obszaru funkcjonalnego.

Tabela 19 Placówki ochrony zdrowia znajdujące się na terenie POF "Aktywne Pogranicze"

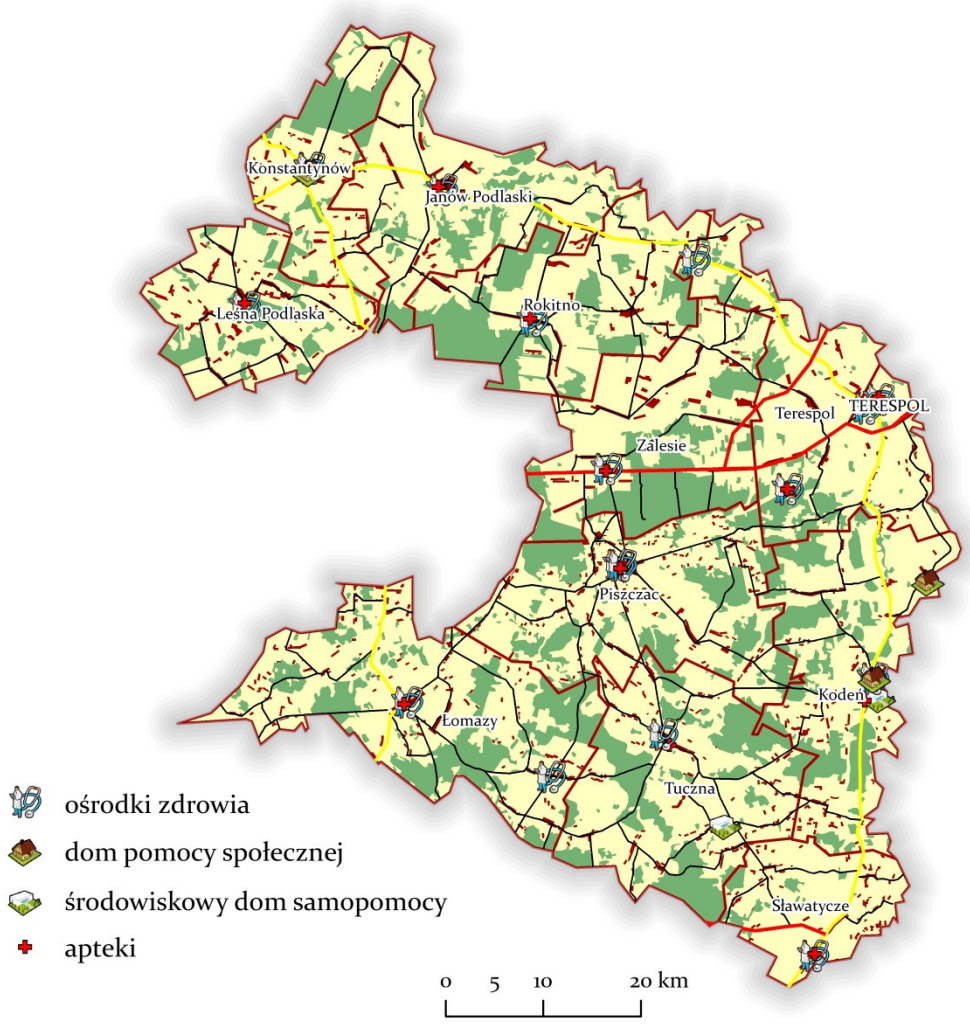
POF "Aktywne Pogranicze"	Nazwa podmiotu ochrony zdrowia
Janów Podlaski	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Ośrodek Zdrowia, ul. Brzeska 16, Janów Podlaski
Kodeń	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Zdrowia w Kodniu– ul. 1 Maja 33 Kodeń
	Prywatny gabinet lekarski lek. Pediatra S.Chomczyński ul Sławatycka 5, Kodeń
Konstantynów	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, ul. Janowska 18, Konstantynów
	Indywidualna Praktyka Lekarska, ul. Janowska 18, Konstantynów
Leśna Podlaska	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Medycyny Rodzinnej – ul Bialska 2 Leśna Podlaska
Łomazy	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, ul. Małobrzeska 15, Łomazy
	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, ul. Huszcza 1 36, Huszcza
Piszczac	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDYK, ul. Spółdzielcza 7a, Piszczac
	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej ABM, ul. Spółdzielcza 4, Piszczac
	E-dent - Indywidualna Praktyka Lekarsko-Dentystyczna Elżbieta Chwalczuk, ul. Spółdzielcza 4 Piszczac
	"Mali-Dent" s.c. Grupowa Praktyka Dentystyczna, ul. Spółdzielca 7a Piszczac
Rokitno	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „PRO VITA", Rokitno 37
Sławatycze	Ośrodek Zdrowia w Sławatyczach, ul. Mickiewicza 2 Sławatycze
Miasto Terespol	Przychodnia specjalistyczna – ul. Sienkiewicza 30 Terespol
	Przychodnia „Medyka" NFZ – ul. Stacyjna 2 Terespol
Terespol	Wiejski Ośrodek Zdrowia w Bohukałach (Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Rejonowa w Terespolu), Bohukały 119
	Publiczna Przychodnia Lekarska, ul. Parkowa 1 Małaszewicze
Tuczna	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, ul. Tuczna 300, Tuczna
Zalesie	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, ul 3 Maja 2, Zalesie

Źródło: opracowanie własne na podstawie "Ankiety inwentaryzującej" obszary poszczególnych gmin wchodzących w skład POF "Aktywne Pogranicze"

Na terenie POF „Aktywne Pogranicze" w 2013r. udzielono łącznie 229 079 porad w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej, które stanowiły 57% porad udzielonych na terenie powiatu bialskiego. Najwięcej porad udzielono na terenie miasta Terespol (55 707) oraz na terenie gmin: Piszczac i Janów Podlaski (odpowiednio 27 508 i 22 971), najmniej natomiast na terenie gminy Sławatycze (7 331 porad). W przypadku porad ambulatoryjnych, na analizowanym terenie w 2013r. udzielono ich łącznie 231 588, najwięcej w mieście Terespol, a najmniej na terenie gminy Sławatycze. W porównaniu do roku poprzedniego, tj. 2012, liczba porad ambulatoryjnej opieki zdrowotnej uległa zmniejszeniu o 2 125.

Według danych GUS, na terenie POF "Aktywne Pogranicze", w 2013r. znajdowało się 15 aptek. Na jedną ogólnodostępną aptekę przypadało 3 257 osoby, podobnie jak na terenie powiatu bialskiego (3 434 osoby). W porównaniu do 2007 roku wskaźnik ten uległ zmniejszeniu o 994 osoby, najprawdopodobniej ze względu na pojawienie się na tym terenie kolejnej apteki.

Ryc. 30. Lokalizacja placówek ochrony zdrowia na terenie POF „Aktywne Pogranicze”

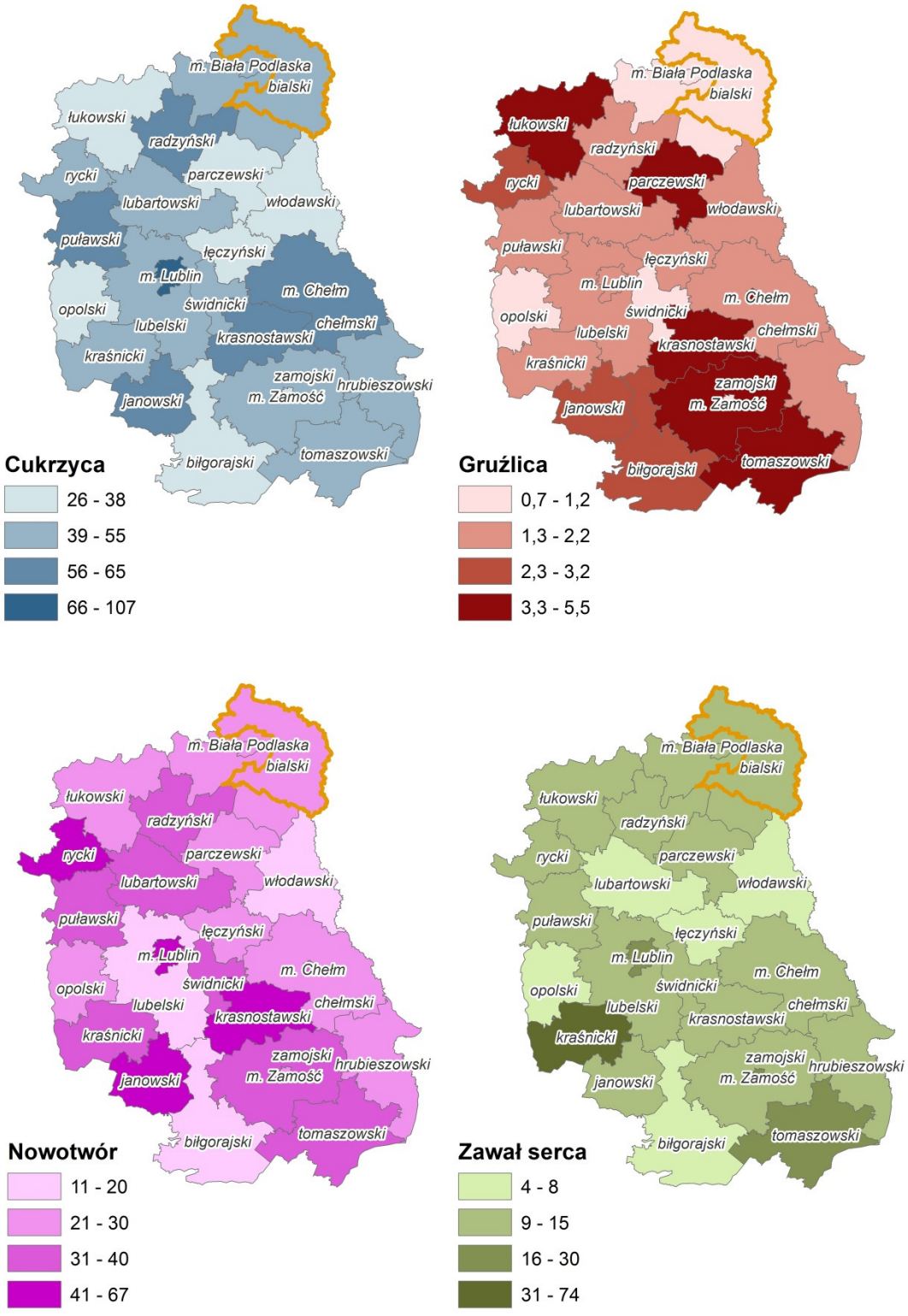

Źródło: opracowanie własne

Trendy demograficzne widoczne zarówno na terenie całego kraju jak i na terenie POF "Aktywne Pogranicze" wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Wiąże się to ze znacznym zwiększeniem zapotrzebowania na dostęp do profilaktyki i opieki zdrowotnej. Drugi czynnik determinujący ten wzrost to choroby cywilizacyjne. Są to schorzenia związane z ujemnymi skutkami życia w warunkach ciągłego stresu, napięciu nerwowym, małej aktywności ruchowej oraz nieracjonalnym odżywianiu. Do chorób cywilizacyjnych zaliczane jest nadciśnienie, cukrzyca, otyłość czy choroba wieńcowa. W dalszym ciągu brakuje specjalistów w tym zakresie, tym bardziej na obszarach wiejskich gdzie dostęp do opieki zdrowotnej jest dość ograniczony.

Analizując dane *Informatora Statystycznego Ochrony Zdrowia Województwa Lubelskiego za rok 2011* wskaźniki zachorowalności (liczba zachorowań na 10 tys. mieszkańców) na wybrane choroby cywilizacyjne wypadają całkiem korzystnie na tle całego województwa. Najkorzystniej wypada wskaźnik zachorowalności na gruźlicę, gdzie obszar Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego "Aktywne Pogranicze" zaliczany jest do obszarów o najniższej zachorowalności. Reszta wskaźników przyjmuje wartości średnie, przez co analizowany obszar wypada korzystnie na tle całego województwa lubelskiego.

Ryc. 31. Zachorowalność na wybrane choroby cywilizacyjne na terenie POF „Aktywne Pogranicze”

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informatora Statystycznego Ochrony Zdrowia Województwa Lubelskiego za rok 2011

POMOC SPOŁECZNA

Zgodnie z polityką społeczną państwa pomoc społeczna ma na celu pomoc osobom lub rodzinom znajdującym się w trudnych sytuacjach życiowych. Ośrodki Pomocy Społecznej mają

za zadanie wspieranie osób oraz rodzin w zaspakajaniu niezbędnych potrzeb życiowych oraz podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia ich.

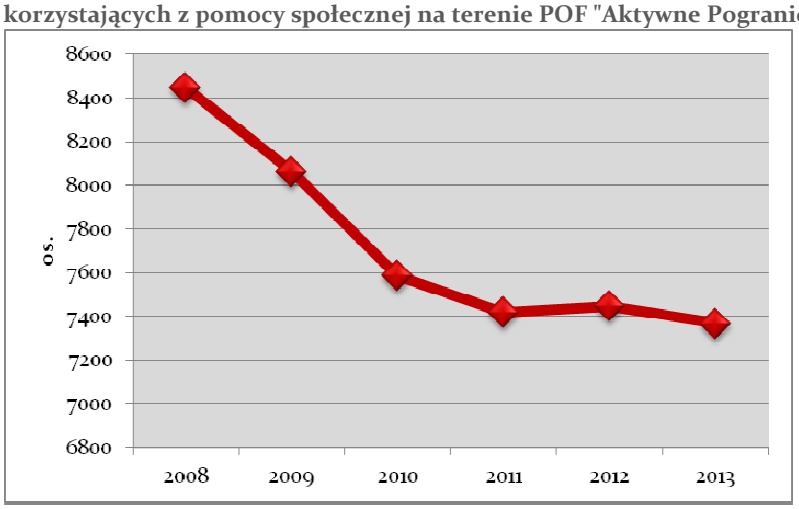
Na terenie POF "Aktywne Pogranicze" na terenie wszystkich gmin działają ośrodki pomocy społecznej, przy czym na terenie gmin wiejskich są to Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej (łącznie 11), a na terenie miasta Terespol - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Pomoc udzielana jest w szczególności: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, a także bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Do głównych zadań instytucji realizujących działania z zakresu pomocy społecznej należą m.in. pomoc finansowa, materialna, fachowa pomoc psychologiczno-pedagogiczna, a także przeciwdziałanie alkoholizmowi oraz wykluczeniu społecznemu.

Według danych GUS w 2013r. 2 171 gospodarstw domowych skorzystało ze środowiskowej pomocy społecznej, stanowiły one 45,3% gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej na terenie powiatu bialskiego. Łącznie pomocy udzielono 7 368 osobom (44,3% osób objętych pomocą na terenie powiatu), w porównaniu do 2008 roku liczba ta zmniejszyła się o 1 077 osób. Największy odsetek ludności objętych pomocą społeczną oraz działaniami przeciwdziałającymi wykluczeniu społecznemu w 2013r. odnotowano na terenie gmin: Sławatycze (23% ogółu ludności), Tuczna (20,3%) oraz Zalesie (19,2%), a najmniej na terenie gminy Łomazy (8,7%) oraz miasta Terespol (8,9%).

Pomimo rosnących wydatków na pomoc społeczną liczba osób korzystających z pomocy społecznej systematycznie spada, co prezentuje poniższy wykres. Jest to związane z rygorystycznymi kryteriami dochodowymi, które ograniczają liczbę osób uprawnionych do korzystania z pomocy społecznej.

Wykres 22 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na terenie POF "Aktywne Pogranicze"

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Według danych GUS w 2013r. z zasiłku rodzinnego na terenie POF „Aktywne Pogranicze" korzystało łącznie 6 174 dzieci (46% dzieci z terenu powiatu bialskiego), o 3 248 dzieci mniej w porównaniu do 2008r. W analizowanym okresie, liczba dzieci na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny spadła o 34,5% w porównaniu do 2008r. Największy odsetek dzieci z terenu POF „Aktywne Pogranicze", na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny stanowią dzieci z gmin: Piszczac (ok. 15%) i Łomazy (11,3%), a najmniejszy w gminach: Sławatycze (5,1%) i Kodeń (5,3%).

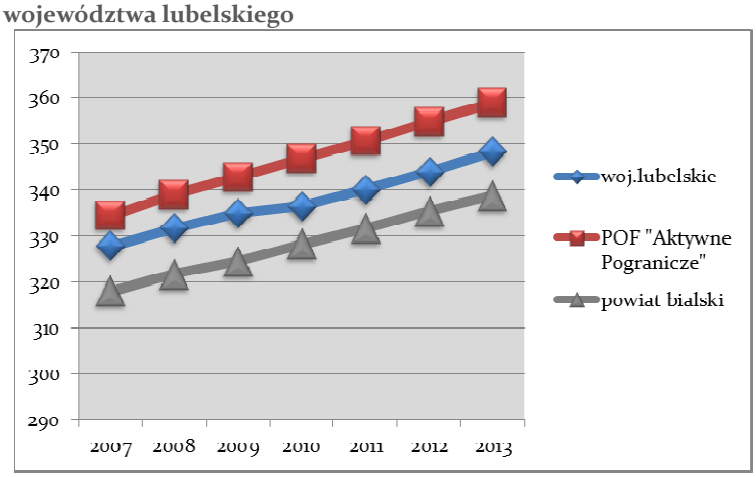
Na terenie POF "Aktywne Pogranicze" znajdują się dwa Środowiskowe Domy Samopomocy, jeden w Kodniu a drugi w Tucznej oraz trzy Domy Pomocy Społecznej, dwa na terenie gminy Kodeń– w Kostomłotach i „Dom Pogodnej Starości" w Kodniu i jeden na terenie gminy Konstantynów. Ponadto na terenach niektórych gmin znajdują się Warsztaty Terapii Zajęciowej, m.in. w gminie Konstantynów (dla 25 osób) i w gminie Kodeń. Są to jednostki organizacyjne, która zajmują się pomocą społeczną dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych. Oprócz podstawowej opieki, na którą składają się: fachowa pomoc lekarzy, pielęgniarek, psychologów i rehabilitantów, podopieczni placówek mogą korzystać z pracowni terapii zajęciowej.

WARUNKI MIESZKANIOWE

Efektywne działania podejmowanie przez władze lokalne w zakresie gospodarki mieszkaniowej na terenie wybranej jednostki samorządu terytorialnego to obecnie jedno z głównych wyzwań samorządu lokalnego. Na terenie POF „Aktywne Pogranicze" zasoby mieszkaniowe w 2013r. (wg danych GUS) stanowiły 51,9% mieszkań z terenu całego powiatu bialskiego (19 938 mieszkań). Najwięcej mieszkań odnotowano na terenie gmin: Piszczac oraz Terespol, a także na terenie miasta Terespol. Najmniej natomiast na terenie gminy Sławatycze i Konstantynów. Zasoby mieszkaniowe gmin (mieszkania komunalne) wynosiły 375 mieszkań (48,8% mieszkań komunalnych z terenu powiatu bialskiego), w porównaniu z 2009 rokiem ich liczba spadła o ok. 16%. Najwięcej mieszkań komunalnych, na terenie gmin wiejskich, w 2013r., odnotowano na terenie gminy Konstantynów (68 mieszkań), a najmniej w gminie Tuczna (15).

Według danych GUS w 2013r. wskaźnik liczby mieszkań na 1000 mieszkańców dla terenu POF „Aktywne Pogranicze" kształtował się na poziomie 359,02, dla porównaniu na terenie powiatu bialskiego wyniósł 338,8, a województwa lubelskiego – 348,3. Analizując wartość wskaźnika na terenie poszczególnych gmin wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego najlepiej wypadają gminy: Sławatycze (412,2) i Tuczna (409,9), a najgorzej gminy: Leśna Podlaska (305,5) i Konstantynów (310,7).

Wykres 23 Liczba mieszkań na 1 000 mieszkańców na terenie POF „Aktywne Pogranicze", powiatu bialskiego i województwa lubelskiego

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

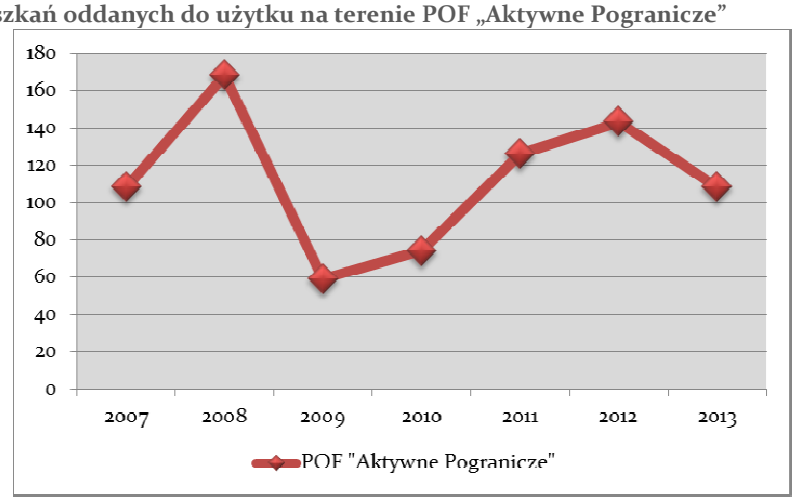
W 2013r. na obszarze POF „Aktywne Pogranicze" przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosiła 82,3 m², o 1,6 m² mniej niż średnio na terenie powiatu bialskiego i aż o 5,8 m² więcej niż średnio w województwie lubelskim. Natomiast wartość przeciętnej

powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę (29,5 m²) jest nieznacznie wyższa zarówno od wartości dla powiatu bialskiego (28,4 m²) jak i województwa lubelskiego (26,6 m²).

O jakości zasobów mieszkaniowych świadczy wyposażenie mieszkań w podstawowe instalacje, tj. wodociągi, centralne ogrzewanie czy łazienkę. Na terenie POF „Aktywne Pogranicze", według danych GUS, w 2013r. do 81,8% mieszkań był doprowadzony wodociąg, w 68,4% mieszkaniach znajdowała się łazienka, a w 54,5% - centralne ogrzewanie. Analizując wyposażenie gmin w ww. instalacje najlepiej wypadają miasto Terespol (wodociąg – 88,3%, łazienka – 84,4, centralne ogrzewanie – 82%) oraz gmina Terespol (wodociąg – 87%, łazienka – 74,2%, centralne ogrzewanie – 68,6%). Najgorzej natomiast gmina Łomazy (wodociąg – 70,1%, łazienka – 63,5%, centralne ogrzewanie – 50,5%) i Tuczna (wodociąg – 75,8%, łazienka – 57%, centralne ogrzewanie – 34,6%).

Teren 12 gmin, wchodzących w skład POF „Aktywne Pogranicze", charakteryzuje bardzo niska dynamika przyrostu budownictwa mieszkaniowego. W latach 2007-2013 do użytku oddano w sumie 786 mieszkań, najwięcej na terenie gminy Terespol (110 mieszkań) i miasta Terespol (109), a najmniej w gminie Tuczna (13). Najwięcej mieszkań oddanych do użytku oddano w 2008 (168 mieszkań) i 2012r. (143), natomiast najmniej w 2009 roku (59). O zróżnicowanej koniunkturze budownictwa mieszkaniowego świadczy skokowa dynamika mieszkań oddawanych do użytku w kolejnych latach, prezentuje to poniższy wykres.

Wykres 24 Liczba mieszkań oddanych do użytku na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

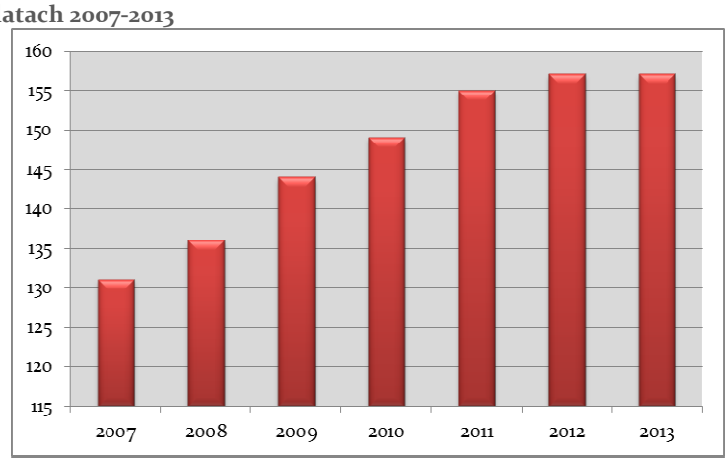
Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

KAPITAŁ SPOŁECZNY

W skład Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze" wchodzi miasto Terespol oraz 11 gmin wiejskich. Na terenie miasta organem stanowiącym i kontrolnym jest Rada Miasta, natomiast na terenie gmin wiejskich Rada Gminy.

Na terenie POF „Aktywne Pogranicze" w 2013r., według danych GUS, działało w sumie 157 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, które stanowiły ok. 50% wszystkich działających na terenie powiatu bialskiego. Od 2007r. ich liczba wzrosła o 20%. Najwięcej organizacji pozarządowych odnotowano na terenie gmin: Łomazy, Piszczac oraz Zalesie, a najmniej w mieście Terespol i w gminie Sławatycze. W porównaniu do 2007 roku największy wzrost odnotowano na terenie gminy Tuczna (o 40%), a ich liczba w przeciągu 7 analizowanych lat nie zmieniła się na terenie gmin: Terespol i Leśna Podlaska.

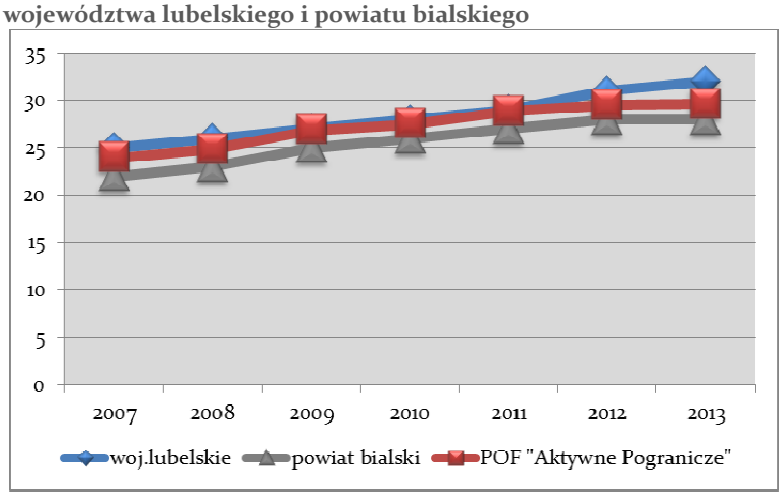
Wykres 25 Liczba działających fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na terenie POF „Aktywne Pogranicze" w latach 2007-2013

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na terenie POF „Aktywne Pogranicze" liczba organizacji pozarządowych wynosiła (w 2013r.) 30 i była mniejsza niż średnia wartość dla województwa lubelskiego (32) i większa niż dla powiatu bialskiego (28). Analizując wskaźnik dla poszczególnych gmin wchodzących w skład POF „Aktywne Pogranicze" najlepiej wypadają gmina Tuczna (43) i Rokitno (38), a najgorzej miasto Terespol (15) i gmina Terespol (16).

Wykres 26 Liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. Mieszkańców na terenie POF „Aktywne Pogranicze", województwa lubelskiego i powiatu bialskiego

Źródło danych: pracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

3.8. Jakość rządzenia

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Na terenie Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze" działa 60 Ochotniczych Staży Pożarnych (OSP), w których 15 jednostek jest włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG), oraz 1 jednostka klasyfikowana jest jako jednostka ratowniczo-gaśnicza (w Małaszewiczach). OSP na terenie poszczególnych gmin prezentuje poniższa tabela.

Tabela 20 Jednostki OSP działające na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Lp.	Gmina	Jednostki OSP (na czerwono zaznaczone OSP włączone do KSRG)
1.	Janów Podlaski	Janów Podlaski, Bubel Granna, Stary Bubel, Nowy Pawłów, Jakówki, Klonownica Mała
2.	Kodeń	Kodeń, Okczyn, Zabłocie, Dobratycze, Olszanki, Kąty, Kostomłoty
3.	Konstantynów	Konstantynów, Zakanale, Gnojno, Komarno Kolonia
4.	Leśna Podlaska	Leśna Podlaska, Worgule, Witulina, Stara Bordziłówka, Droblin, Witulin-Kolonia
5.	Łomazy	Łomazy, Dubów, Huszcza, Studzianka, Burwin-Krasówka, Kozły, Korczówka, Koszoły, Kopytnik, Lubenka
6.	Piszczac	Piszczac, Chotyłów, Połoski, Dąbrowica Mała, Dobrynka, Kościeniewicze, Ortel Królewski
7.	Rokitno	Rokitno, Olszyn, Cieleśnica, Kołczyn, Klonownica Duża, Lipnica, Zaczopki
8.	Sławatycze	Sławatycze, Jabłeczna, Liszna, Nowosiółki, Krzywowólka
9.	m. Terespol	Terespol
10.	Terespol	Jednostka Ratownictwa Gaśniczego Biała Podlaska – Małaszewicze, Koroszczyn, Neple, Krzyczew, Bohukały, Łęgi
11.	Tuczna	Tuczna, Matiaszówka, Bokinka Pańska, Mazanówka, Wiski, Międzyleś, Dąbrowica Duża, Bokinka Królewska, Choroszczynka
12.	Zalesie	Zalesie, Kijanowiec, Dobryń Duża, Mokrany Nowe, Mokrany Stare, Kłoda Duża, Wólka Dobryńska, Dereczanka

Źródło: opracowanie własne

Na terenie POF „Aktywne Pogranicze" działają dwa Komisariaty Policji: w Janowie Podlaskim i w mieście Terespol oraz Straż Miejska w Terespolu. Ze względu na brak danych odnośnie wskaźników przestępczości dla jednostek znajdujących się na terenie gmin, poniżej przedstawiono statystyki dla terenu powiatu bialskiego.

Według danych GUS, w 2013r., na terenie powiatu bialskiego odnotowano 2 417 przestępstw w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, aż o połowę mniej w porównaniu do roku poprzedniego. Największą grupę stanowiły przestępstwa o charakterze kryminalnym (1 162), kolejno przestępstwa drogowe (849), a na trzecim miejscu – o charakterze gospodarczym (195). Najmniej przestępstw stwierdzono przeciwko życiu i zdrowiu – 62. Analizując wskaźniki wykrywalności sprawców 100% skuteczność odnotowano w przypadku przestępstw drogowych, dla porównania na terenie woj. lubelskiego wartość tego wskaźnika wyniosła 99,4%. W przypadku przestępstw o charakterze kryminalnym, na terenie powiatu bialskiego odnotowano 74% skuteczność wykrywalności sprawców, aż o 16 punktów proc. więcej niż wskaźnik wykrywalności sprawców na terenie woj. lubelskiego (58%). Natomiast wartość wskaźnika wykrywalności sprawców przestępstw o charakterze gospodarczym na terenie powiatu bialskiego jest niższy niż dla woj. lubelskiego (powiat bialski – 75%, woj. lubelskie – 82%).

Na terenie POF „Aktywne Pogranicze" zlokalizowanych jest 5 Placówek Straży Granicznej należących do Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej (PSG Janów Podlaski, PSG Bohukały, PSG Terespol, PSG Kodeń, PSG Sławatycze) oraz 3 przejścia drogowe i jedno kolejowe należące do Lubelskiego Zarządu Obsługi Przejść Granicznych. Podstawowe informacje na temat ww. jednostek prezentuje poniższa tabela.

Tabela 21 Placówki Straży Granicznej oraz przejścia granicznej znajdujące się na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Nadbużański Oddział Straży Granicznej					
Lp.	Nazwa placówki	Ochraniany odcinek	Długość odcinka	Rozgraniczenie z placówkami	
				od północy	Od południa
1.	PSG Janów Podlaski	granica rzeczna z Republiką Białoruś (odcinek żeglowny)	25,9 km	Placówka SG w Mielniku (POSG w Białymstoku)	Placówka SG w Bohukałach
2.	PSG	granica rzeczna z Republiką	23,6 km	Placówka SG	Placówka SG

	Bohukały	Białoruś (odcinek żeglowny)		w Janowie Podlaskim	w Terespolu
3.	PSG Terespol	granica z Republiką Białoruś - od znaku granicznego nr 1254 do znaku nr 1261, linia granicy biegnie środkiem koryta nieżeglownej rzeki Bug, natomiast od znaku granicznego nr 1261 do znaku nr 1265 - środkiem kanału (na tym odcinku Bug zakolem wchodzi na terytorium Białorusi). Na wysokości znaku granicznego nr 1265, Bug ponownie staje się rzeką graniczną lecz tym razem żeglowną, a linia granicy przebiega środkiem głównego nurtu - do znaku nr 1278.	16,3 km	Placówka SG w Bohukałach	Placówka SG w Kodniu
4.	PSG Kodeń	granica rzeczna z Republiką Białoruś	33,1 km	Placówka SG w Terespolu	Placówka SG w Sławatyczach
5.	PSG Sławatycze	granica rzeczna z Republiką Białoruś	27,7 km	Placówka SG w Kodniu	Placówka SG w Dołhobrodach

Lubelski Zarząd Obsługi Przejść Granicznych

Lp.	Przejście graniczne	Dopuszczalny ruch	Godziny otwarcia	Zakres prowadzonej kontroli
1.	Drogowe przejście graniczne Kukuryki - Kozłowiczy (z terminalem samochodowym w Koroszczynie)	towarowy bez ograniczeń	całodobowo	graniczna, celna, weterynaryjna, fitosanitarna, sanitarna, kontrola jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych
2.	Drogowe przejście graniczne Terespol - Brześć	osobowy bez ograniczeń	całodobowo	graniczna i celna
3.	Drogowe przejście graniczne Sławatycze - Domaczewo	osobowy z wyłączeniem autobusów	całodobowo	graniczna i celna
4.	Kolejowe przejście graniczne Terespol - Brześć	osobowy i towarowy	całodobowo	graniczna i celna

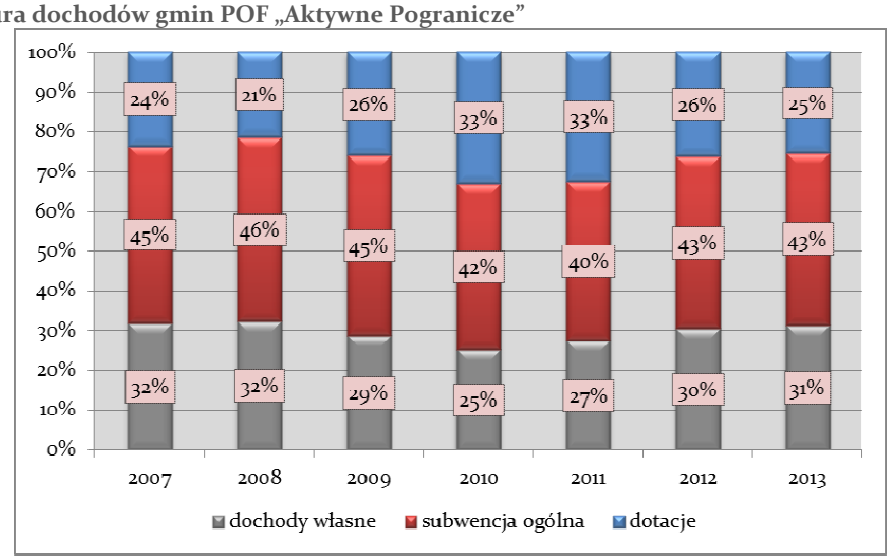
Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.lzopg.bip.mbnet.pl/charakterystyka-przejsc, http://www.nadbuzanski.strazgraniczna.pl/

ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA

O zdolności inwestycyjnej danej jednostki samorządu terytorialnego świadczy struktura budżetu uchwalanego rokrocznie przez rady gmin. Na terenie Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze" w analizowanym okresie, tj. w latach 2007-2013, zaobserwowano niewielkie wahania w strukturze dochodów poszczególnych gmin. Według danych GUS w 2013r. łączne dochody budżetów gmin wchodzących w skład POF „Aktywne Pogranicze" wyniósł 183,54 mln zł, o ok. 48% więcej w porównaniu do 2007r. Największy udział miały dochody gmin: Terespol i Piszczac (po 13,3% łącznych dochodów budżetów gmin), a najmniejszy gmin: Rokitno (5,4%) i Sławatycze (4,9%).

Największy udział w dochodach ogółem miała subwencja ogólna – 43% i dochody własne gmin – 31%, a najmniejszy dotacje – 25%. Podobno strukturą dochodów charakteryzowało się 10 gmin wchodzących w skład analizowanego obszaru, wyjątek stanowiła struktura dochodów miasta Terespol i gminy Terespol gdzie największy udział w dochodach ogółem miały dochody własne, a następnie subwencja ogólna i dotacje.

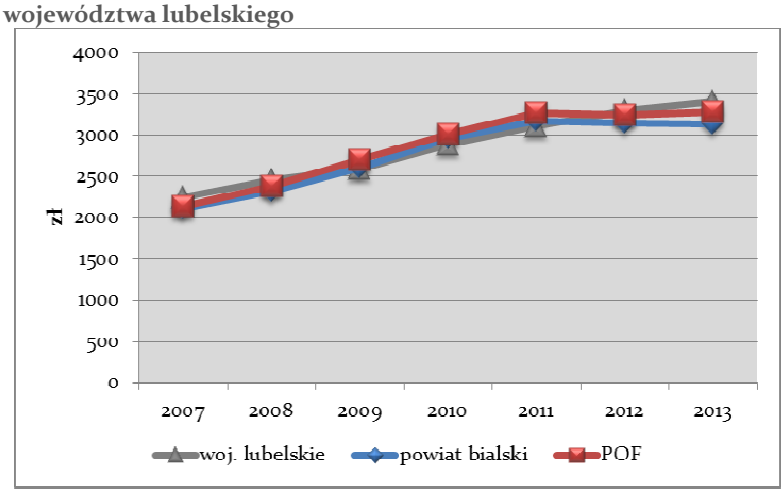
Wykres 27 Struktura dochodów gmin POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W 2013r. na obszarze POF „Aktywne Pogranicze" średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 3 280,45 zł (dane GUS) i jest wyższy niż dla powiatu bialskiego (3 137,28 zł), a niższy niż dochód na 1 mieszkańca w województwie lubelskim (3 402,56 zł). Największy dochód uzyskały gminy: Sławatycze (3 663,20 zł), Zalesie (3 556,63 zł) i Janów Podlaski (3547,86 zł). Najmniejszy natomiast miasto Terespol (2 398,33 zł) i gmina Łomazy (2 855,48 zł). W porównaniu do 2007 roku największy przyrost dochodu na jednego mieszkańca (w 2013r.) odnotowały gminy: Tuczna (aż o 89% - najprawdopodobniej w wyniku realizacji jakiegoś projektu) i Leśna Podlaska (68,7%), a najmniejszy miasto Terespol (wzrost o 28,3%).

Wykres 28 Dochód w przeliczeniu na jednego mieszkańca na terenie POF „Aktywne Pogranicze", powiatu bialskiego i województwa lubelskiego

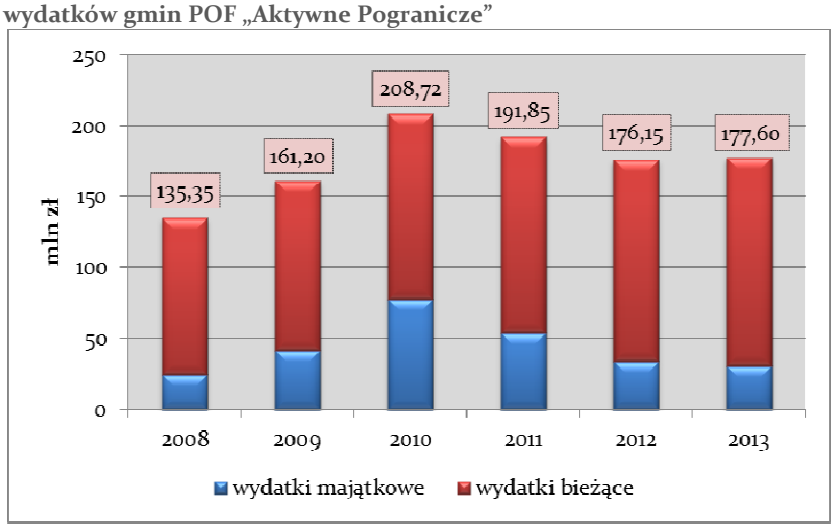

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Analizując strukturę wydatków na terenie POF „Aktywne Pogranicze" można zaobserwować, że do 2010r. wartość wydatków sukcesywnie rosła, a po 2010 nieznacznie spada. Według danych GUS wydatki wszystkich gmin osiągnęły wartość 177,6 mln zł. Największy udział w wydatkach ogółem miały wydatki bieżące, aż 82,3% (146,2 mln zł). Wydatki majątkowe wyniosły zaledwie 17,7% (31,8 mln zł) - w tym wydatki majątkowe inwestycyjne aż

95,1% (29,8 mln zł). Największy udział miały wydatki gmin: Terespol (12,8%) i Piszczac (12,4%), a najmniejszy gmin: Rokitno (5,3%) i Sławatycze (5,2%).

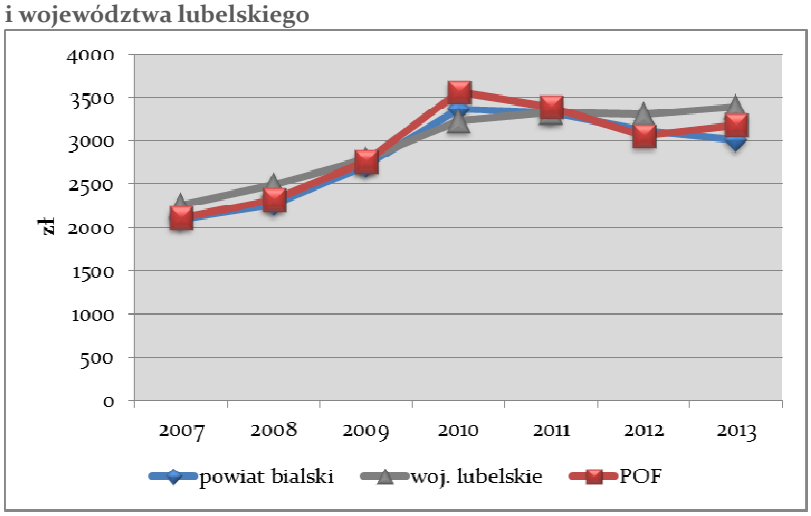
Wykres 29 Struktura wydatków gmin POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na terenie POF „Aktywne Pogranicze" w 2013r. wg danych GUS wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły 3 184,71 zł, o 51,2% więcej w porównaniu do 2007 roku. Wartość wskaźnika: wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w obszarze funkcjonalnym jest wyższa od wartości dla powiatu bialskiego (3 010,73 zł) i niższa niż dla woj. lubelskiego (3 393,03 zł). Według danych GUS (w 2013r.) największe wydatki (na 1 mieszkańca) odnotowała gmina Sławatycze (3 764,66 zł), a najmniejsze miasto Terespol (2 453,55 zł). Największy wzrost wydatków w porównaniu do 2007r. odnotowała gmina Leśna Podlaska (o 1 468,16 zł), a najmniejszy gminy: Terespol (o 552,71 zł) i Zalesie (o 626,45 zł).

Wykres 30 Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca na terenie POF „Aktywne Pogranicze", powiatu bialskiego i województwa lubelskiego

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

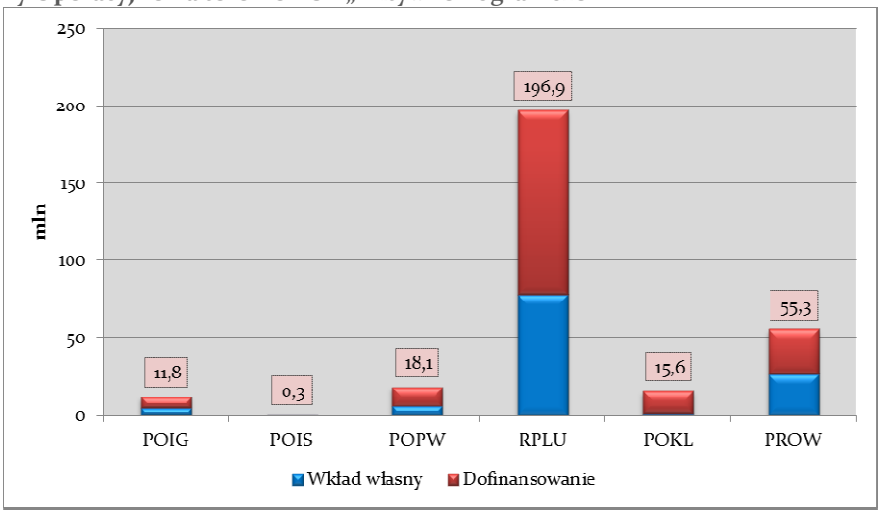
Na terenie Przygranicznego Obszaru Funkcjonalnego „Aktywne Pogranicze" w latach 2007-2013 ogólna wartość zrealizowanych i realizowanych projektów unijnych wyniosła 298 149 997,09 zł, a łączna suma dotacji wyniosła 182 418 971,15 zł. Fundusze były pozyskane w ramach programów:

- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (POIG),

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POIS),
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (POPW),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (RPLU),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (POKL),
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW).

Największa kwota została pozyskana w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego (RPLU) – 65,1% wszystkich dotacji pozyskanych w ramach programów (pozyskano łącznie ok. 118,8 mln zł). Gminy i jednostki im podległe wchodzące w skład POF „Aktywne Pogranicze" pozyskały w sumie 62,8 mln zł dotacji, które stanowiły ok. 34% dotacji pozyskanych na tym terenie. Gminy wiejskie z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) pozyskały nieco ponad 27 mln zł, realizując projekty o łącznej wartości ok. 53 mln zł. Poniższy wykres przedstawia wartość zrealizowanych i realizowanych projektów z podziałem na poszczególne Programy Operacyjne.

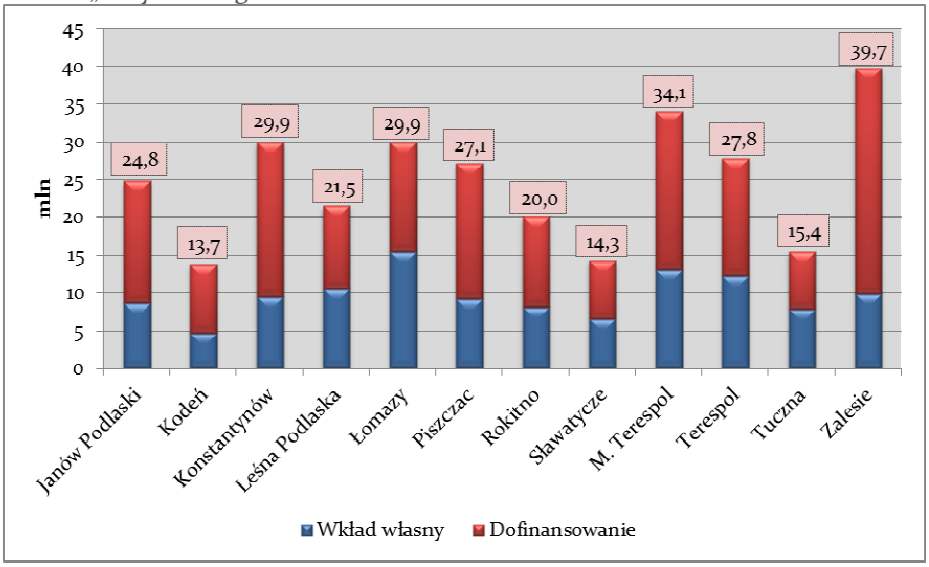
Wykres 31 Wartość zrealizowanych i realizowanych projektów unijnych z podziałem na poszczególne Programy Operacyjne na terenie POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne na podstawie Krajowego Systemu Informatycznego SIMIK 07-13 na 30 września 2014r.

W rozbiciu na poszczególne gminy najwięcej funduszy pozyskano na terenie gminy Zalesie (29,8 mln zł) i miasta Terespol (21 mln zł), a najmniej na terenie gmin: Tuczna (7,5 mln zł) i Sławatycze (7,7 mln zł). Na terenie POF „Aktywne Pogranicze" przedsiębiorcy pozyskali w sumie 35,7 mln zł (42,7% wartości projektów), a organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, kościoły i związki wyznaniowe (na terenach gmin: Janów Podlaski, Kodeń, Łomazy, Piszczac, Sławatycze, Terespol i Zalesie)- 1 615,4 tys. zł (70,7% wartości projektów).

Wykres 32 Wartość zrealizowanych i realizowanych projektów unijnych na terenie gmin wchodzących w skład POF „Aktywne Pogranicze"

Źródło: opracowanie własne na podstawie Krajowego Systemy Informatycznego SIMIK 07-13 na 30 września 2014r.

Ranking gmin w powiecie bialskim (Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014)

- ✓ **Gmina Terespol** (gmina wiejska) zajęła **1** miejsce w powiecie i **4** w województwie wg wskaźnika prezentującego dochody własne budżetu gminy na 1 mieszkańca, natomiast **gmina Zalesie** zajęła **2** miejsce w powiecie i **34** w województwie;
- ✓ **Gmina Sławatycze** zajęła **3** miejsce w powiecie i **21** w województwie wg środków w dochodach budżetu gminy na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca;
- ✓ **Gmina Sławatycze** zajęła **1** miejsce w powiecie i **12** w województwie wg wskaźnika prezentującego wydatki budżetu gminy na 1 mieszkańca, natomiast **gmina Janów Podlaski** wg ww. wskaźnika zajęła **3** miejsce w powiecie i **34** w województwie;
- ✓ **Gmina Janów Podlaski** zajęła **2** miejsce w powiecie i **18** województwie wg wydatków w dziale „obsługa długu publicznego" w % wydatków ogółem budżetu gminy (najmniejsza wartość została oznaczona jako 1 lokata), natomiast **gmina Kodeń** zajęła **3** miejsce w powiecie i **30** w województwie.